KÜRŞAT İSTANBULLU

GÖZALTINDA KAYBOLANLAR

YALÇIN YAYINLARI

GÖZALTINDA KAYBOLANLAR

KÜRŞAT İSTANBULLU

BİLİM/BELGE/İNCELEME DİZİSİ — 10

66

1. Basım — Ekim 1986

GÖZALTINDA KAYBOLANLAR / Kürşat İstanbullu / Gözlem Matbaacılık Koll. Şti. Tel. : 526 28 71 dizilip, basılmıştır / **YALÇIN YAYINLARI** : Klod Farer Caddesi 24/3 Türbe - İSTANBUL, Tel. : 511 90 32

KÜRŞAT İSTANBULLU

GÖZALTINDA KAYBOLANLAR

YALÇIN YAYINLARI

İÇİNDEKİLER

Önsöz 7
İnsan Avı 9
«Mezarına bir karanfil koyabilmek için oğlumu arıyorum» 13
«Onu son kez düğünde görmüşler» 22
Kimdi? Nerede şimdi? Bir bilen var mı? 29
Zindancıarkası Mezarlığında bulunan bir kayıp 33
Öldürüldüler ve ölümlerine «doğal» dendi 48
«Ölümü yapılan işkenceden değildir» 51
«Kalbi dayanamadı öldü» dediler 56
Ölümünden sonra ifadesi alındı 59
Önce ölümüne bir senaryo bulunamadı 65
Ortada yalnızca bir ölüm kaldı 74
«Her yerde oğlumun gözbebeklerini görüyorum...» 84
«Çatışmada öldü» dendi 104
Bir başka «Çatışmada öldü»ye örnek 108
İşkence hekim elinde gizlendi 115
Cezaevlerinde işkence ve ölüm 121
«Onu kurtaramadık» 125
Öldükleri gün tahliye oldular 127
Mutlaka bir sorumlusu olmalı 130
Yaşaması istenmedi 133
Cezaevinde tutuklu kaybetme oyunu 136
Bir sempozyumun ardından Adli Tıp'ta deneyler 142
«Venceremos» 146

ÖNSÖZ

Birçok devrimcinin sorgu odalarında kayıp olmasına, öldürülüp hastane önlerine atılıp gidilmesine 12 Eylül'le birlikte ilk kez tanık olduk. Bu olaylar Türkiye'de ilk kez yaşandı. İşkenceleriyse zaten bilmeyen bir toplum değiliz. Halk arasında Emniyet Müdürlüklerinde yapılan işkencelere ilişkin sözler bunun canlı kanıtı.

Burada ne kayıpları ne de işkencede öldürülenleri bir bütün olarak sunmayı düşünebilirdim. Şu anda 800'e yakın kayıp olduğu tahmin ediliyor ve işkencede öldürülenlerinse ne kesin rakamlarını biliyoruz ne de isimlerini. Ancak bu tablodan bilinen bazı kesitler sunmayı amaçladım. Anlatmaya çalıştığım kesitler insanların nasıl gözaltına alındıktan sonra kayıp edildiklerini, işkencede öldürüldüğü son derece açık olan bir kişinin ölümüne nasıl gerekçeler bulunduğunu, öldürüldükten sonra kayıp edilen ve sonra cesetleri bulunan kişilerin ölümlerinin nasıl gizlenmeye çalışıldığını Emniyet Müdürlüğü görevlilerinin dışında birçok görevlinin işkencelerle nasıl bağlantılı olduğunu açıklamama imkan veriyordu. Gerek belgeler gerekse tanıklardan alınan bilgiler de bu seçimde önemli rol oynadı.

Amacım asla yüzlerce kayıp ve işkence olayını sıralayarak «işte bize bunları yaptılar» diye karamsar bir tablo çizmek değil. Bu tablo zaten 12 Eylül'le yeterince çizildi. Amacım «kardeş kavgasını önlemek» «istikrar sağlamak» gibi lafların ardında önlenen «kardeş kavgası»nı ve sağlanan «istikrar»ı göstermek. Amacım Emniyet Müdürü'nden İçişleri Bakanı'na, Başbakan'a, Cumhurbaşkanı'na kadar hemen hemen herkesin işkenceye karşı olduğunu söylediği bir ülkede, birçok resmi görevlinin «bu ülkede işkence yok» dediği bir ülkede işkencenin sınırlarını göstermek. Yasalara göre bile suç sayılan işkencenin yasal kurumlarda resmi görevlilerce nasıl uygulandığını göstermek.

Gözaltına alınanlar için başlayan sorgu ve işkence süreci yalnızca Emniyet Müdürlüğü Siyasi Şubeleri'yle sınırlı değil. İşkenceler cezaevlerinde de sürüyor ve bazen tahliye olan kişiler tekrar cezaevi kapısından alınarak işkenceye götürülüyor. Bunlarsa gözaltında başlayan bir sürecin değişik halkaları. Bunları da anlatmak gerekiyordu.

12 Eylül'le birlikte devrimcilere karşı başlatılan bir işkence sürecini değişik yönleriyle anlatmaya çalıştım.

Anlatılanlar içinde Diyarbakır, Elazığ, Tunceli, Siirt... yer almıyor. Buralarda yapılanları bir kitabın kısa bir bölümü arasına sıkıştırmak mümkün değil. Buralardan hâlâ bilgi almanın da imkansızlıkları düşünülürse eldeki bilgilerle buralarda yaşananları açıklamak güç. Ama açıklanacak, «Auschwitz» henüz dışarı açılmadı. Daha fazla gizlenemez. Şimdiden sınırlı da olsa bilgiler geliyor.

Anlattığım olaylar tanıklarla yapılan görüşmeler ve doğrudan mahkemelere verilmiş suç duyurularına, resmi yazışmalara dayanıyor. Bazılarıysa mahkeme zabıtları arasında «çatışmada öldü», «intihar etti» şeklinde geçiyor, bunların da ismi geçen bazı tanıklarla yaptığım görüşmeler çerçevesinde nasıl öldürüldüklerini açıklamaya çalıştım.

Amacım bir öykü yazmak değil, çırılçıplak bir gerçeğin açıklanması olduğu için tutanaklara, tarih ve sayılara anlatımda aynen yer verdim. Bazı tanıklarınsa isimlerini açıklamayı şimdilik gerekli görmedim, kendileri öyle istedi. Haklıydılar. İsimlerinin yazılması için güvence istediler. Kendi güvencemin olmadığı bir yerde onlara nasıl güvence verebilirdim.

Tanıklardan, belgelerden, yaşanan olaylardan, görüşmelerden ortaya bir döneme ilişkin bir tablo çıktı. Anlatılanlar yaşananların bütünü değil, biliyorum. Bu nedenle bunu bir çağrı olarak niteliyorum. İşkenceye karşı, işkence odalarında can veren insanların «düş»lerini gerçekleştirmeye çağrı, sömürüsüz, işkencesiz, özgür bir dünyayı gerçekleştirmeye çağrı. Bu zor değil..

Kürşat İstanbullu

İNSAN AVI

Eylülün 11'iydi, harekat planı, yayınlanacak ilk bildiriler, atanacak sıkıyönetim komutanları listesi son defa gözden geçirildi. Harekatla ilgili bir eksiklik kalmamıştı. Nasıl olsa gözaltına alınacaklar listesi çok önceden hazırlatılmıştı, daha 1 Mayıs 1978'den sonra Merkez Komutanlıklarına gönderilen bir yazıda bölgelerinde «anarşi ve terör olaylarına karışan, bölücü ve yıkıcı örgütlerin ve bunların mensuplarının, bunlara yakınlık duyan, yardım eden kişilerin» tesbit edilmesi istenmişti. Artık harekatla birlikte geriye, bunları sokak sokak, mahalle mahalle toplamak kalıyordu.

Gece yarısının sessizliği yeni başlıyordu. Kapının zil sesiyle birlikte, 12 Eylül'ün devam eden sıkıyönetimden farklı olduğunu göstermek istercesine vurulan postal darbeleriyle açılmasından üç dört saat önce, İstanbul-Bebek Hotel'in terasında bir günlük gazetenin köşe yazarı Türkiye için nasıl bir askeri cunta gerektiğini açıklamaya çalışıyor ve içkisinden aldığı son yudumlarla birlikte son sözlerini de söylüyordu: «Başka seçenek yok. İyi olacağını tahmin ediyorum. Siyasilerimiz ortada, ben o kadar uğraştım AP ve CHP arasında bir koalisyon için, ama yanaşmadılar. Ülkenin bu koşullarında ülkeyi ancak ordu istikrara kavuşturabilir.»

Köşe yazarı bir ölüm habercisi gibi cümlelerini tamamlamış ve askeri iktidarı bir de köşe yazısıyla selamlamak için hafif içkisinden son bir yudum daha alarak oteli arkadaşlarıyla birlikte terk etmişti.

12 Eylül 1980 günü geceyarısı kapılar postal darbeleriyle açıldı. Açılan kapıdan ikişer, üçer nizami olarak odalara girdiler ve salonda bulunan komutanlarına bilgi vermeye başladılar.

— Komutanım burada bir kişi yatıyor.

— Komutanım burada kitaplar var.

— Komutanım burada namahrem var.

Yüzbaşıysa bir yandan askerlerin verdikleri bilgileri dinler görünürken, bir yandan da evde bulunanların elindeki listede bulunup bulunmadığını tespit etmeye çalışıyordu. Evdekilerin adlarına baktı ve iki kişinin listede bulunduğunu gördü ve bunların hemen hazırlanmasını söyledi ve hemen ekledi: «Çabuk daha toplanacak yüzlerce kişi var!»

Evet. «Daha toplanacak yüzlerce kişi vardı». Yüzlerce binlerce kişi toplandı. Hiçbir bilgi verilmeden bir gece alınıp götürüldüler. Kimisi döndü, kimisi hâlâ cezaevlerinde, kimisi bir histerinin ilk kurbanları oldular; idam edildiler, kimilerindense hâlâ hiçbir haber alınamadı. Onlar hakkında ne bir bilgi var, ne de mezarları biliniyor. Onlar kayıp.

Kimisi daha ayakkabı giymeye bile fırsat bulamamıştı, kimisi pijama ile getirilmişti. İlk şaşkınlıklar geçtiği anda nerede olduklarını dahi bilmediklerinin farkına varmışlardı. Suçsuzdular, onların suçlu olduğunu hiçbir yasa söyleyemezdi. Onların öldürülmesi için ne bir yargı kararına gerek duyuldu, ne de yazılı bir emre. Suçsuzdular, çünkü hiçbir yasa kişinin yargılanmadan suçlu olduğunu iddia edemez. Ama onlar bir suç işlemişti, belki de suçların en büyüğünü. İnsanın insanı sömürmesine karşı çıkmışlardı, sömürünün olmadığı bir dünya istemişlerdi. Onlar barışın ve özgürlüğün dünyasını istemişlerdi. Onlar; insanlar, uluslar arasında nefret tohumları saçan ırkçılığa ve şoven anlayışlara karşı çıkmışlardı. Onlar uluslar arasında dostluğun ancak karanfillerle örülmüş bir dünyada olacağını düşünmüşlerdi. Onların başka da bir suçu yoktu. Onlara hiçbir yargı suçlu diyemezdi, onlar yargılanmadan kayıp oldular, öldüler.

Önce yığınlar halinde toplandılar, askeri birliklere, hücrelere, hapishanelere yığınlar halinde atıldılar. Sonra sorgular başladı. Sıkıyönetim Komutanlığı Adli Müşavirliği'ne bağlı olarak polis ve askerlerden oluşan sorgu ekipleri soruşturmayı yürüten askeri savcılarla bağ-

lantılı olarak çalışmaya başlamıştı.

Sabahın erken saatlerinde başlayan sorgu günlerce sürdü. Gözleri bağlı olarak götürüldüler, getirildiler. Her götürülüşlerinde aynı sözleri duydular: «Yakında sorguyu göreceksiniz. Buna sorgu mu diyorsunuz? Siz yakında sorguyu göreceksiniz. Buna sorgu demiyorum. Sorguyu çok yakında göreceksiniz». Ekimin ilk haftalarıydı. Kurulan sorgu ekipleri çalışmaya başladı.

Hiçbir kişi nerede olduğunu, nereye götürüldüğünü ailelerine bildiremedi; bildirebilenler veya kesin olarak gözaltında ve nerede olduğu bilinenler için bile birşey yapılamadı. Çünkü Türkiye'de «demokrasi» üzerindeki kadife örtüyü çıkartmış artık çelik bir miğferdi. Bu yaşanan «demokrasinin» gerçeğiydi. Onlar demokrasiye karşı değildiler, ama onlar insan hakları, özgürlük, demokrasi gibi soyut ideallerin ancak sınıfsal ilişkiler çerçevesinde somut süreçler olabileceğini de biliyorlardı. Bu saf ideallerin «kadife eldiven içindeki çelik élli demokrasi»lerde saf ideal olmaktan çıkıp somut pratikler olamayacağını da! Çünkü «zor ve kuvvet uygulamasının bulunduğu yerde özgürlüğün ve demokrasinin bulunamayacağını» biliyorlardı.

Artık sistem üzerindeki kadife «demokrasi» örtüsünü çıkarttığına göre Batı demokrasilerinin çok övündükleri kişi özgürlükleri de böylece sona ermişti, «bana işkence yapıldı», «eşimi arıyorum», «oğlum kayıp, burada mı? Nerede bulabilirim?», «oğlum gözaltına alındı ve öldürüldü», «oğlumu arıyorum, gözaltına alındığı günden beri izine raslamadık» tarzındaki iddialar dikkate dahi alınmayabilirdi.

Askeri Savcının aldığı 1982/1591 sayı ve 1984/100 karar nolu ve 12.6.1984 tarihli aldığı «Koğuşturmaya Yer Olmadığı Kararı»nda belirttiği gibi «müştekinin Dev-Sol sanığı olarak ağır suç isnatları karşısında günün şartları da düşünülerek yakalanırken emniyet mensuplarının basit bir suçtan sanığın yakalanması gibi nezaket kaideleriyle hareket edemeyeceği tabii» bulunmalıydı.

«Kardeş kavgasını önlemek» kolay iş değildi. Her şey «istikrar» için yapılıyordu. Ve «kardeş kavgasını önlemek» için sorgular başladı... Kimileri öldü.. Kimilerindense hâlâ hiçbir haber alınamadı.. Sonraları sorguda ölenleri kayıplar listesine almaya bile gerek duymadılar... «İşte oğlun dayanamadı öldü» dediler.. «İntihar etti» dediler... «Kafasını taşa vurarak parçaladı, öldü» dediler. Bu sözlere kimse inanmadı. Anneler, babalar, arkadaşlar, sevgililer ölenler için suç duyurusunda bulundular ve hiçbir olumlu cevap alamadılar... Birçok kişiyse ölen ve kayıp yakınları için bir dilekçe ile suç duyurusunda bulunmayı bile gereksiz gördüler... «Nasıl olsa oğlumun ölümüne bir gerekçe bulacaklar. Yargıçlar dosyaya bakarak, gerçek çırılçıplak ortadayken gözlerimizin içine bakacak ve biz hiçbir şey yapılmadığını göreceğiz» dediler... Mahkeme önlerine ölmeden gelebilmiş olanlar arkadaşlarını sordular, yan hücrede veya aynı hücrede birlikte kaldığı arkadaşı; «yanımdaydı, benimle birlikteydi. Nasıl olur, nasıl kayıp olur?» dedi. Mahkemeler bu konuların kendilerini ilgilendirmediği kararını aldılar... «İlgili mercilere başvurmakta özgürsünüz» dediler... Ve bir anne kayıp oğlu için döktüğü gözyaşlarını silip bir dönemi özetledi: «onlar bizim onurumuzun özgürlüğümüzün sembolüdürler. Evladımın, evlatlarımızın çektiği acıları tahmin ediyorum. Bir insanın işkence edilerek yavaş yavaş öldürülmesinin ne olduğunu tahmin ediyorum. Ama kızlarımıza oğullarımıza işkence yapanların hâlâ gözlerimizin önünde 'ben insanım' diye dolaşabilmesini anlamıyorum. Bazen kendi kendime soruyorum. 'Acaba evladımı gözlerinin içine baka baka öldürenler, yolda ona benzeyen birini gördüklerinde ne yapıyorlar?' 'Acaba bunlar sabah evden çıktıklarında gördükleri bir insana güleryüzle günaydın diyebiliyorlar mı?' hiçbir cevap veremiyorum. Çünkü bu insanların varlığı beni birden ürkütüyor. Oğlumu arıyorum, bulana kadar aramaya devam edeceğim. Ama bir gün mutlaka bulacağım. Mutlaka bir gün...»

«MEZARINA BİR KARANFİL KOYABİLMEK İÇİN OĞLUMU ARIYORUM»

«Bir bilebilsem nerede olduğunu. Bir bilebilsem mezarını. Onu çiçeklerle yeniden hayata döndüreceğim. Mezarını kırmızı karanfillere boğacağım.»

«Oğlumu arıyorum. Oğlumun durumunu bilmek istiyorum. Umudum kalmadı; ama yine de bir umut, ya ölü, ya da diri, ne olduğunu bilmek istiyorum. Hiç olmazsa mezarını ziyaret ederiz.»

«Oğlumu istiyorum. Eğer öldürüldüyse hiç olmazsa mezarını göstersinler. Yemin ediyorum davacı olmayacağım. Zaten kimden davacı olayım ki. Hiç olmazsa mezarına kapanıp ağlayayım diye istiyorum.Kayıp olduğunu bilmek daha büyük bir acı.»

Evet, 11 Eylül'ü 12'ye bağlayan gece bir köşe yazarının şerefine kadeh kaldırdığı Bayrak Harekatı ile gözaltına alınan ve kendilerinden bir daha da haber alınamayan kişilerin analarının, babalarının, bacılarının, sevgililerinin çaresizlik dolu sözleri. Ansızın kayboldu kardeşleri, sevgilileri, oğulları.. Onlar kayıp. Gözaltına alındıkları günden bu yana yıllar geçti, ne mezarları var onların, ne de yakınları bir haber aldılar onlar hakkında.

Elmas Eren belki de bilinen ilk kayıplardan Hayrettin Eren'in annesi. Hayrettin Eren 21 Kasım 1980 günü evden bir arkadaşıyla buluşmak üzere ayrıldı, iki üç saat sonra dönecekti; ama dönmedi. Altı yıl geçti; bir akşam «döneceğim» deyip de evden çıktığı günden bu yana; ama dönmedi.

21 Kasım 1980 günü Hayrettin Eren, Ahmet Öztürk isimli bir arkadaşıyla buluşacaktı. Hemen gidip dönmek için babasının 34 F 6798 plaka nolu Murat 124 marka arabasını aldı. Önce Ahmet Öztürk'ün kaldığı eve uğradı, Ahmet'se evde yoktu, evde bulunan Ahmet Ok, Ahmet Öztürk'ün eve gelmediğini söyledi. Hayrettin buluşma yerini bildiren bir notla birlikte 4000 lira bıraka-

rak evden ayrıldı. Ancak Hayrettin'in evden ayrılmasından bir saat sonra eve bu kez de polisler geldi. Ahmet Ok'la birlikte masa üzerindeki not ve parayı da alarak gittiler.

Hayrettin bıraktığı notta Ahmet Öztürk'le buluşmak istediğini yazıyor, bir buluşma yeri ve saati söylüyordu. Ele geçen notla birlikte Hayrettin'in Ahmet Öztürk'le buluşacağı yer öğrenilmişti; zaten Ahmet Öztürk'ün aranmasına da gerek yoktu. Çünkü Ahmet Öztürk bir gün önce 20 Kasım 1980 günü yakalanmıştı.

Emniyet 1. Şube polisleri Ahmet Öztürk'ü de yanlarına alarak buluşma yerine gittiklerinde Hayrettin Eren Fatih İtfaiyesi civarında babasının Murat 124 marka 34 F 6798 plakalı arabasında bekliyordu. Etrafının sarılmış olduğunu anladığında artık çok geçti. Ve Hayrettin Eren 21 Kasım 1980 günü gözaltına alındı. Önce Karagümrük Karakolu'na götürüldü ve burada gözaltında bulunan başkalarıyla birlikte Emniyet 1. Şube Müdürlüğü'ne.

Emniyet Müdürlüğü 1. Şube'de sorgulamalar başladı. Emniyet Müdürü Tayyar Sever, Adli Müşavirliğe yazı yazarak gözaltı için ek süre istedi, ama bu listede Hayrettin Eren ismi yoktu. Anlaşılan o zaman Hayrettin için gerekçe hazırlanmıştı: «Biz öyle birini gözaltına almadık. Aranıyor». Yani Hayrettin yakalandığı anda kayıplar listesine alınmıştı. «Gözaltına almadık» sözlerinin hiçbir inandırıcılığı yoktu. 981/450 Esas nolu dosyada bulunan ifadeler, hatta hazırlık soruşturması ifadeleri Hayrettin Eren'in gözaltına alındığının kanıtlarıydı.

Ahmet Ok'un 981/450 Esas nolu dosyada bulunan ifadelerinde şu sözler geçiyordu:

«Yakalanmadan bir saat önceydi. Kemal (Hayrettin Eren) Ahmet Öztürk'ü sordu. Ev tutması için bir

zarf içinde 4000 lirayla bir de not bıraktı. Ev basılınca para ve Kemal'in (Hayrettin Eren) bıraktığı not da yakalandı.» Ahmet Ok savcılıkta ve mahkemede de aynı ifadeleri verdi. Ancak mahkemede deliller arasında not kayıptı. Çünkü not Hayrettin Eren'in yakalandığının en canlı delili olacaktı.

Emniyet 1. Şube Müdürü Tayyar Sever, 17.12.1980 tarihinde «1. Ordu ve Sıkıyönetim Komutanlığına», «Emniyet ve Merkez Komutanı Emriyle/Namına» yazdığı ve 981/450 Nolu 3 Nolu Askeri Mahkeme tarafından görülen dosyada bulunan yazıda «zarf içinde 4000 TL örgüt parası»ndan bahsediyordu; ama Hayrettin Eren'in bıraktığı «not»tansa hiç bahsedilmiyordu. Çünkü not yokedilmişti.

Hayrettin'i 1. Şube'de aynı gün yakalandığı kişilerle beraber sorgusu yapıldıktan sonra kimse görmedi. Hayrettin Emniyet 1. Şube'de önce en alt hücreler bölümüne konmuş, ikinci günse alınarak üst kata çıkartılmıştı. Hücreler bölümüyle üst kat arasında çok önemli bir fark vardı. Bu farkı gözaltından çıkan E. P. şöyle anlattı:

«Biz hücreler bölümündeydik. Bizim bulunduğumuz bölümde durumu nisbeten hafif olanlar veya sorgusuna daha zaman olanlar kalıyordu. Ani operasyon için veya yakalanan kişinin örgütün çok önemli elemanı olduğu düşünülürse o üst kata çıkartılıyordu. Burada sürekli işkence yapılıyordu. Buraya çıkartılan arkadaşlardan ölmeden hapishaneye ulaşabilenlerin çoğu sakat kaldı, bir kısmı da hapishanede öldü. Sorguda ölen arkadaşlar da hep üst katta gördükleri işkencede öldüler. Bize işkence yapılıyordu; ama onlara yapıldığı kadar değil. Çünkü oraya çıkartılan arkadaşlara yarım saat arayla veya saatlerce konuşması için işkence yapılıyordu. Bizim işkenceler yine aynı odada yapılıyordu; ama bize işkence yapıldıktan sonra onlara göre biraz kendimize gelecek zaman daha fazlaydı.»

«O bizimle gözaltına alındı»

Dev-Sol üyesi oldukları iddia edilen kişiler 3 Nolu Askeri Mahkemede «kendileriyle birlikte gözaltına alınan kişinin nerede olduğunu» sordular ve hiçbir cevap alamadılar.

Yakalandığı gün buluşmaya gittiği arkadaşı Ahmet Öztürk 3 Nolu Askeri Mahkeme'ye yazdığı dilekçesinde

«Ben 20 Kasım 1980 günü güvenlik kuvvetlerince gözaltına alındım. Benden bir gün sonra yani 21 Kasım 1980 tarihinde 1. Şube ekiplerince yanında arabası olduğu halde güvenlik kuvvetlerince gözaltına alınan Hayrettin Eren'den bugüne kadar hiçbir haber alınamamıştır.

Davası bizimle beraber olduğu halde mahkemeye de çıkartılmadı. Ailesinin bütün aramalarına rağmen bugüne kadar hiçbir yerde ve hiçbir cezaevinde bulunamamıştır. Akıbetinin ne olduğu bilinmemektedir» dedi. Ancak 3 Nolu Askeri Mahkeme'ye verilen dilekçe «okundu, alındı ve dosyasına kondu».

Ahmet Öztürk Emniyet 1. Şube'deki sorgulama döneminde Hayrettin'i 20 gün boyunca görmüştü. Sorguda gözlerinin önünde olan kişi ansızın yoktu. Üstelik yargılandıkları davada olaylar onun üzerine yıkılıyordu, ama Hayrettin Eren mahkemeye de çıkartılmıyordu. Tutuklu sanıklar sürekli olarak mahkemeden alamayacakları cevaplar istediler. Ahmet Öztürk «belki» dedi ve 3 Nolu Askeri Mahkemeye bir dilekçe daha yazdı, «belki bir cevap verilir» dedi.

Kendisinden birgün sonra yakalanan ve Emniyet 1. Şube'de birlikte sorguları yapılan Hayrettin Eren'in «araştırılıp bulunmasını» istedi. Öztürk bu dilekçesine bir cevap verileceğinden umutluydu. Gerçi diğerlerini yazarken de umutlanmıştı; ama bu kez yine de içinde bir umut vardı, mahkemenin mutlaka dilekçesine bir cevap vereceğini düşünüyordu.

Evet! Düşündüğü gibi mahkeme dilekçeye bir cevap verdi. Ancak bu oldukça anlaşılmaz bir cevaptı:

«İNFAZ
K.A.J
(İki imza)
3 Nolu As. Mah.
Bizim görevimiz değildir.
(İki imza)

Ahmet Öztürk'ün Hayrettin Eren'le ilgili öğrenebileceği son bilgilerdi bunlar. Ya Elmas Eren? Bir gece dönmek üzere babasının arabasıyla evden ayrılıp dönmeyen oğlu hakkında bir bilgi alabilmiş miydi?

«Oğlum oradaydı»

«Hayrettin'in yakalanmasını takip eden günlerde Emniyet Müdürlüğüne gittim. O gün oğlumun kullandığı babasına ait 34 F 6798 plakalı araba da oradaydı. Kapıda bekleyen polise oğlumu sordum. Kısaca 'burada yok' dedi. Sonra bir ara ben arabaya bakarken yüzünü göstermek istemeyen bir polis 'git buradan yoksa seni de içeri alırlar' dedi. Ben 'işte araba burada, oğlum da burada' dedim. Yüzünü elleriyle gizlemeye çalışan polis hışımla üzerime yürüdü ve 'sen çok oldun, git buradan be kadın' diyerek beni iteklemeye başladı, yere düştüm, o anda çaresizliğimi anladım. Çaresizdim, oğlum oradaydı, sessizce ağlayarak yerden kalktım ve gittim. İkinci gün tekrar gittim. Yavaş yavaş yaklaştım ve arabaya baktım; ama bir gün önce bir tanıdığımla birlikte gördüğümüz araba orada yoktu. Sonra tekrar gittim, kapıda duran polise sordum, gitti geldi ve 'böyle birisi yokmuş' dedi. Dilekçeler verdim, onlara da cevap bile alamadım. Ancak emindim oğlum oradaydı, belki hâlâ oradaydı hâlâ yaşıyordu ve 'yok' dediler.»

Elmas Eren ve eşi Kemalettin Eren Cumhurbaşkanlığı'na, İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı'na, İstanbul

Sıkıyönetim Adli Müşavirliği'ne, Milli Güvenlik Konseyi üyelerine, Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı Adli Müşavirliği'ne, Danışma Meclisi Başkanlığı'na, Adalet Bakanlığı'na ve İçişleri Bakanlığı'na birer dilekçe göndererek oğullarının bulunmasını istediler. Oğullarının gözaltına alınışı ile ilgili bilgiler ve tanıklar vardı. Gayrettepe'de Emniyet Müdürlüğü önünde Hayrettin Eren'in kullandığı arabayı kendisinin dışında gören tanıklar da vardı.

Elmas Eren'in dilekçelerine verilen cevaplara göreyse «Hayrettin Eren gözaltına alınmamıştı». Milli Güvenlik Konseyi Genel Sekreterliği'ne yazılan dilekçeye İçişleri Bakanı Müsteşar Yardımcısı Mehmet Şahin cevap verdi:

«Kemalettin oğlu 1954 Çanakkale doğumlu Hayrettin Eren'in Dev-Sol örgütünün mahalle birimler kesiminde ve üst düzeyde bir eleman olduğu; öldürme, yaralama olaylarına karıştığı ve birçok Dev-sol örgütü mensubunun alınan ifadelerinde isminin geçtiği.

Genelkurmay Başkanlığınca yayınlanan 3 Eylül 1982 tarih ve İSTH. 7300-77, 82/YKF. Ş. 5 sayılı «Sıkıyönetim Komutanlıklarınca aranan şahıslar albümünün (2790) sırasında 'Adam öldürmek' suçundan arandığına dair kaydının bulunduğu, bunun yanında 1. Ordu ve Sıkıyönetim Komutanlığınca yayınlanan arananlara ilişkin birçok afiş ve kitapta yer aldığı,

Hayrettin Eren isimli şahsın 20 Kasım 1980 tarihinde Emniyet 1. Şubece yakalandığına dair herhangi bir kayda rastlanmadığı gibi Elmas Eren'in de 21 Kasım 1980 tarihinde Hayrettin Eren ile ilgili müracaatının bulunmadığı, daha sonraki tarihlerdeki müracaatları üzerine ise Hayrettin Eren'in uzun süredir arandığı ve henüz yakalanmadığına dair kendisine gerekli bilginin verildiği. İstanbul Valiliğinden alınan 5.8.1983 tarih ve Em. Şb. 1. K. A. 1 (49132) sayılı telsiz yazıdan anlaşılmıştır.»

Ancak bu yazıda geçtiği gibi Hayrettin Eren «adam öldürmek suçu»ndan aranmıyordu ve altı yıl içinde açılan Dev-sol davalarında hiçbir kişinin ifadesinde Hayret-

tin Eren'in «dev-sol üst düzey yöneticisi, birçok öldürme ve yaralama eylemlerine katılmış» olduğuna dair tek bir iddia yer almıyordu. Ayrıca Elmas Eren verdiği dilekçesinde oğlunun hangi örgütün üyesi ve yöneticisi olup olmadığını ve ne gibi eylemlere karıştığını sormuyor, oğlunun gözaltına alınışıyla ilgili bilgi ve belgeleri sıralayarak oğlunun nerede olduğunu soruyor ve oğlunu istiyordu. Çünkü dünyada hiçbir ülkede hatta Nazi Almanya'sı ve Mussolini İtalya'sında da «bir kişi gözaltına alındıktan sonra istenirse öldürülebilir ve sonra da onun 'katil' olduğuna veya herhangi bir olaydan suçlu olduğuna da hiçbir yargılamaya gerek duyulmadan karar verilir ve cesedi de bir köşeye atılır. Bu yasal bir uygulamadır» diye bir yasa yoktur.

«Oğlumu arıyorum» diyen bir anneye verilen cevap «işte oğlun bunları bunları yaptı. Onun için de boşuna arama» anlamına gelen bir cevap. Ancak Elmas Eren hiç de yabancısı olmadığı iddiaları kanıksamıştı. Daha önce oturdukları Hasköy'deki evlerinden de bu tip asılsız iddialardan dolayı çıkmışlar, Avcılar'a taşınmışlardı.

«Oğlumu hiçbir gün polisler rahat bırakmadılar. Hasköy'de oturduğumuz günlerde olan her olaydan oğlumu sorumlu tuttular, alıp götürdüler. Olan her olaya bir suçlu gerektiğinde oğlumu suçlu gördüler ve götürdüler; ama oğlumun bu olaylarla hiçbir ilgisi yoktu. Elbette onun da görüşleri vardı. Ama o kendisi için hiçbir şey istemedi. O herkesin daha iyi, güzel yaşayacağı bir dünya olsun istedi. Ama o kalkıp kimseyi vurmadı, yaralamadı, öldürmedi.

Hasköy'de hergün geceyarıları çalınan kapının önünde polis görmekten bıktık, evimizi taşıdık. Oğlum eve gelip gidiyordu. Burada da bir süre rahat edebildik. Polis bu evimizi de biliyordu. Oğlum kaybolduktan sonra mı onun suçlu olduğu akıllarına geldi. Bizi burada da rahat bırakmadılar. 21 Kasım günü oğlumu aldılar.»

Elmas Eren her zaman oğlunun hayatta olduğunu düşündü, onun hayatta olabileceğini düşünebildiği ihti-

mallerle biraz umutlandı; ama aradan altı yıl geçti ve daha kim bilir ne kadar zaman geçecek. Altı yılda çalınmadık kapı bırakılmadı. Çiçeklerle donatılacak bir mezarı dahi bulunamadı. Gözaltına alındığı günden beri Hayrettin'i soran da olmadı, ne «askerlik işlemleri var, asker kaçağı görünüyor nerede?» diye soran oldu, ne de «arabanızın şu işlemleri var. Neden yaptırmıyorsunuz?» diye soran. Onlar sordular «oğlumuzu neden aramıyorsunuz?» diye.

Kemalettin Eren oğlunun bağlı olduğu askerlik şubesinden araştırmak istedi «acaba oraya bir bilgi verilmiş mi?» diye. Bir Subay çıktı karşısına ne aradığını sordu. Kemalettin Eren «oğlumu arıyorum» dedi ve olayı anlattı, bir bilgileri clup olmadığını sordu. Kemalettin Eren'in dikkat edip rütbesine dahi bakmadığı subay Hayrettin Eren'i belki de neden aramadıklarının cevabını verdi:

«Nereden bileyim ben senin oğlunun nerede olduğunu. Belki gebertip bir tarlaya atmışlardır. O kadar bok yiyeni yaşatacak değiller ya. Bana ne soruyorsun, bir de kalkıp leşini de mi biz bulacağız...»

«Bazen öldüğünü kabullenemiyorum, kapı birden açılacak çıkıp gelecek sanıyorum. Bu düşünceler bile bizi bitiriyor. Çünkü ortada hiçbir şey yok ve oğlum kayıp.

Bir ana olarak gerçeği bilmek istiyorum, gerçeği bilmek hakkım, bu ne kadar acı da olsa gerçeği bilmek istiyorum. 'Oğlun şurda yatıyor' desinler, 'öldü' desinler, 'öldürdük, işte şuraya gömdük' desinler, ama gerçeği söylesinler. Hiç olmazsa oğlum şurada yatıyor derim. Arada bir mezarına gideriz. Bir çiçek bırakırız, anarız onu.

Evladım kayıp, bu ölüm değil, ondan başka bir şey. Her başvurumuzda 'oğlunuzu gözaltına almadık' diyorlar. Bunu bana hiçbir güç inandıramaz. Oğlumun kullandığı arabamızı Emniyet Müdürlüğü 1. Şube'de gördüm. Oğluma ne yapıldığını tahmin ediyorum, ama yine de

kabullenemiyorum. Çünkü hâlâ bir umudum var. En azından gerçeği öğreneceğimi umuyorum.

Bir tanıdığın çocuğu gözaltında öldürüldü, ama mezarı var. Gidiyorlar, çiçekler bırakıyorlar. Onunla konuşuyorlar. Evladımın mezarı bile yok. Siz bu duyguyu bilir misiniz? Buna dayanacak bir ana tanıyor musunuz? Buna dayanacak bir yürek bulabilir misiniz? Evladımı arıyorum. Ona ne olduğunu öğrenmek istiyorum. Öldürüldüyse mezarını bilmek istiyorum. Mezarına gidip çiçekler bırakmak istiyorum. Ben anayım, hiç olmazsa bana bunu yasaklamasınlar.. Bana bunu yasaklayamazlar...»

«ONU SON KEZ DÜĞÜNDE GÖRMÜŞLER»

«Kirvem hallarımı aynı böyle yaz
Rivayet sanılır belki
Gül memeler değil
Dom dom kurşunu
Paramparça ağzımdaki»

Ahmet Arif

«Aradan altı yıl geçti Cesedini görmedik, ama bir kez de olsun 'belki çıkar gelir'de demedik. Çünkü o işkencede öldürüldü. Arkadaşları biliyor, biz biliyoruz ve hiçbir şey yapamıyoruz.»

«Kaybolmadan önce birlikte düğüne gidecektik. O gece işleri çıktığından gelip beni alamadı. Ben de gitmedim. Onu son kez düğünde görmüşler.»

Nurettin Yedigöl de son kez düğünde görülmüştü. Yengesi Şahizer Yedigöl'le birlikte gidemedikleri düğünde.. Düğünden sonra da Emniyet 1. Şubede...

İdealtepe'de bir ev Emniyet 1. Şube polisleri tarafından sarıldı ve kısa bir süre sonra eve giren polisler evde Ümit Efe Kutluğ ve Şemsi Aydemir'i gözaltına aldılar. 12.4.1981 günü yani evde arkadaşlarının gözaltına alınışından bir gün sonra eve gelen Nurettin Yedigöl'de gözaltına alınarak Emniyet Müdürlüğü 1. Şube'ye götürüldü. Nurettin Yedigöl'ün şubeye getirildiği gün Nalan Gürateş, Muharrem Karaağıl, Şemsi Aydemir, Battal Uğur, Buket Öktülmüş, İffet Sema Oğuz, Bedri Yağan, Neşe İnceoğlu, Bülent Küçükünal, Haydar Yıldız, Ümit Efe Kutluğ, Harun Kartal ve Aslan Şener Yıldırım da gözaltında bulunuyorlardı ve Nurettin'in sorgusunun ve ölümünün tanıklarıydılar. Ve hiçbirisi Nurettin'e yapılanları unutamazlardı.

Bu kişiler tutuklandıktan sonra ayrı ayrı cezaevlerinden mahkemelere, savcılara, sıkıyönetim komuta-

nına, adli müşavirliğe dilekçeler göndererek suç duyurusunda bulundular.

«Ben Aslan Şener Yıldırım 3 Nisan 1981 günü siyasi şubede gözaltına alındım. Siyasi şubede sürekli olarak sorgulama odası dedikleri işkencelerin yapıldığı odanın karşısındaki bekleme odalarından birinde duvardaki zincire kelepçeli olarak kaldım. Sabahları aşağıdaki hücrelerden sorgusu yapılacak olanlar toplu olarak yukarı çıkarılır, yan yana bulunan bekleme odasına konulurlar, tek tek de buradan alınıp dar koridorun karşısındaki sorgu odasına işkence yapmak üzere alınırlardı. Kapılar açıldığında odaların içi birbirini görür, sesler, çığlıklar, konuşmalar her zaman duyulurdu.

Tahminim 9 veya 10 Nisan akşamıydı Nurettin Yedigöl ve birkaç kişiyi getirdiler ve benim zincirlendiğim odaya attılar. Sonra birer birer işkenceye almaya başladılar. En çok Nurettin'in üzerinde duruyorlardı. Onu aldıktan iki ikibuçuk saat sonra getirdiler ve yere odanın ortasına yatırdılar. Üzerinde elbiseleri yoktu. Bir tek donu kalmıştı ve yerde yarı baygın vaziyette yatıyordu. Sık sık gelip kendine gelip gelmediğine bakıyorlardı. Galiba bir saat kadar sonra kendine geldiğinde tekrar aldılar. Bir müddet sonra yine baygın bir vaziyette getirdiler ve odanın ortasına yatırdılar. Sürekli titriyor ve ara sıra kendine gelir gibi olduğundaysa su istiyordu. Sorgu sonraki günlerde de bu şekilde sürdü. Üçüncü ya da dördüncü gündü, Nurettin'in durumu çok ağırlaşmıştı. Artık kendine gelemiyordu. Temasları duyup duymadığını öğrenmek için polisler sopayla sürekli olarak ayaklarına, ellerine vuruyorlardı; ama onda hiçbir hareket yoktu. Benimle daha önce hem sorgumda hem de sorgum sonrası konuşan ve kendisini Emniyet 1. Şube Müdürü Tayyar Sever olarak tanıtan şahıs Nurettin'i kontrole geldi. Nurettin'i yerde hareketsiz bir şekilde yatarken görünce sorguyu yürüten ve «THKO-B Timi» olarak adlandırılan sorgu ti-

minin şefine 'siz bu işi bilmiyorsunuz. Okul bitirmekle adam olduk sanıyorsunuz. Biz on senedir bu işi yapıyoruz. Artık sözümüz de dinlenmiyor. Bu işte karıncayı s.....sin belini incitmeyeceksin. Öldürecekseniz bunun da bir ilmi, yöntemi vardır. Bu şekilde olmaz. Buna bir süt verin' dedi. Ama çenesi açılmadığından süt içiremediler. Sonra alıp götürdüler ve bir daha da geri getirmediler.

Ayakkabıları ve elbiseleri odada kaldı. Benim de sorguda asılırken soyuyorlar, sorgu sonrası getirdiklerinde elbiselerim bazen sorgu odasında kalıyordu. Nurettin'i götürdüklerinden iki gün sonraydı, sorgudan elbisesiz gelmiştim, elbiselerimi istedim. Bana 'al bunları giy' dediler. Getirilen elbiseler benim değil Nurettin'in elbiseleriydi. Ben 'bu elbiseler Nurettin'in ona lazım olur. Benimkileri getirin' dedim. O zaman polis gayet sakin 'artık onun elbiseye ihtiyacı yok. Size miras bıraktı' dedi. Zaten de Nurettin'i götürdükleri günden sonra da görmedim. O dönemde aynı odada kalorifer radyotörüne kelepçeli Harun Kartal, karyola hurdasına kelepçeli Buket Oktülmüş ve Nalan Gürateş, ayakları işkenceden patlamış ve yara bere içinde olduğu için yürüyemeyen ve bu yüzden de hücrelere indiremedikleri Muharrem diye bir şahıs vardı.»

Harun Kartal da 29 Mart günü gözaltına alınmış ve Nurettin'le beraber aynı sorgu bekleme odasındaydı. O da kalorifer radyotörüne kelepçelenmiş sorgusunu bekliyordu. Harun Kartal da ancak 3 Ekim 1981 tarihinde tutuklandıktan sonra suç duyurusunda bulunabilmişti.

«... Tam hatırlayamıyorum, ama yaklaşık 9-10 Nisan akşamıydı. Nurettin Yedigöl ve birkaç kişi getirildiler ve benim kaldığım odaya atıldılar. Sonra birer birer işkenceye aldılar. Nurettin'in üzerinde çok fazla duruyorlardı. Onu yarımşar saat aralarla sorguya alıyorlar, baygın vaziyette getirip odanın ortasına atıyorlardı. Yarım saat sonra tekrar gelip alıp götürüyorlardı. Oda-

ya bıraktıklarında sürekli titriyor, arasıra kendine gelir gibi oluyor, ama tekrar bayılıyordu. Bir ara kendine gelir gibi oldu, bütün vücudu sanki dondurucu bir soğukta kalmış gibi titriyordu, su istedi. Dördüncü gündü durumu oldukça ağırlaşmıştı. Nurettin'de hiçbir hareket yoktu. Kendisinin daha sonra Şube Müdürü olduğunu öğrendiğim Tayyar Sever, Nurettin'i kontrole geldi. Nurettin yara içinde, yerde baygın yatıyordu. Tayyar Sever bizim yanımızda sorgulamayı yürüten THKO-B timine kızdı. 'Bu işi bu kadar aleni yapmayın. Bu işi bir türlü öğrenemediniz. Bizim öldürdüğümüz adamlarda iz kalmamalı' diye bağırıp çağırdı.»

Tayyar Sever bir ara durakladı ve sorgu timindeki diğer polislere dönerek «şimdi ne olacağını» sordu. Çünkü artık Nurettin hiçbir tepkiye cevap vermiyordu, hiçbir canlılık belirtisi yoktu. Harun Kartal da Aslan Şener Yıldırım gibi Nurettin'i o günden sonra bir daha görmedi.

«Nurettin'i alıp götürdüler, bir daha geri getirmediler. Daha sonraları benim sorgulanmamda sürekli beni ölümle tehdit edip 'konuş yoksa sonun Nurettin gibi olur. İşte gözlerinizle gördünüz. Onu biz öldürdük, bize hiçbir kişi hesap soramaz. Bunu kafanıza sokun. Bu konularda artık bize yetki verildi, tam garantimiz var, bize yetki verildi' diyorlardı.

Nurettin'i götürdüklerinde üzerinde sadece kilotu vardı, diğer elbiseleri bizim odada kalmıştı. Birgün aynı odada benimle beraber duvara zincirle bağlanmış olarak duran A. Şener Yıldırım'a polisler Nurettin'in elbiselerini vermek istediler. Aslan Şener Yıldırım'ın elbiseleri ve gömleği sorgulanması sırasında parçalanmıştı. Aslan Şener getirilen elbiselerin Nurettin'in olduğunu, ona lazım olabileceğini söyledi ve 'benim gömleğimi getirin' dedi. Polisler 'artık Nurettin'in elbiseye hiç ihtiyacı olmayacağını' söyleyerek, 'elbiseleri size miras kaldı' dediler.»

Aslan Şener Yıldırım duvardaki zincirlere kelepçelenmiş olarak asılı duruyor, yan tarafta bir radyotöre kelepçelenmiş Harun Kartal sorgusunu bekliyor. Hemen onun biraz ilerisinde hurda atılmış bir demir karyolaya kelepçelenmiş Buket Öktülmüş ve Nalan Güratеş. Nurettin sorgudan yeni getirilmiş, baygın, odanın ortasına üzerinde bir donla çırılçıplak atılmış. Ama sorgu odasından hâlâ çığlık sesleri geliyor, belli ki yeni birisi sorgulanıyor... Bir süre sonra kim bilir hangi odaya o da atılacak. Ve yeni birisi daha. Çırılçıplak askıya alınan insanlar ve başlayan işkence, verilen elektrik, cop, falaka... Ve tekrar tekrar sorulan sorular ve tam göğsünün ortasına bastırılan yanmakta olan sigaralar, çığlıklar ve ölüm... Özgür ve eşit bir dünya için direnen, kaybolan, ölen insanlar.

Ümit Efe Kutluğ, o da arkadaşının işkencede öldürüldüğünü söyledi, mahkemeye birçok kez suç duyurusunda bulundu. Nurettin'e yapılanları Sıkıyönetim 3 Nolu Askeri Mahkemesine bir dilekçeyle anlattı.

«... Nurettin kısa aralıklarla sorguya götürülüyordu. Ancak bir süre sonra Nurettin artık yerinden kalkamayacak durumdaydı. Galiba 12.4.1981 günüydü, artık Nurettin yerinden kalkamıyordu. Askıda kaburgaları kırılmış ve vücudu yaralar içerisindeydi. Kafasına açılan deliklerden sürekli ceryan veriliyordu...»

Önce vücudu kasıldı, nefes almak istedi, kendini zorladı... Sonra hafifçe başı düştü... Sorgu bitti.

Aranmadık hapishane kalmadı.

Önce yengesi Şahizer Yedigöl aradı. «Gayrettepe'de» demişlerdi, oradan başladı aramaya.

«Gayrettepe'ye gittim önce. 'Böyle biri buraya düşmedi' dediler. Dilekçeyle savcılığa başvurduk, herhangi bir bilgi verilmedi. Bir daha gittim 1. Şube'ye 'Davutpaşa'ya gönderdik' dediler. Davutpaşa'ya gittim. 'Bura-

ya böyle birini göndermediler' dedikleri için tekrar 1. Şube'ye gittim, Şube'den 'Hastal Cezaevi'ne git' dediler. Orada da bir albay 'Metris'te olabilir' dedi. Metris'e gittim, 'Alemdağ Cezaevi'ne git' dediler. Alemdağ'da da araştırdım bu kez 'yok' dediler.

İki ay araştırdım. Nereye gittiysem 'yok' dediler. Dilekçe ile tekrar başvurdum, Askeri Savcı dilekçeyi almadı, 'postayla gönder' dedi. Postayla gönderdim, cevap olarak 'Nurettin'in içerde olmadığını' söylediler...

Aradan altı yıl geçti. Cesedini görmedik, ama bir kez de olsun 'Belki çıkar gelir'de demedik. Çünkü o işkencede öldürüldü. Arkadaşları biliyor, ama birşey yapamıyoruz.»

Baba İsmail Yedigöl de oğlunu aradı, dilekçe üstüne dilekçeler yazdı, oğlu hakkında bir bilgi bir ip ucu aradı. İsmail Yedigöl İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı, Milli Güvenlik Konseyi Genel Sekreterliği'ne, Adalet Bakanlığı'na, İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Savcılığı'na, İstanbul Cumhuriyet Savcılığı'na, Danışma Meclisi Başkanlığı'na, Orgeneral Kenan Evren'e ve zamanın Başbakanı Oramiral Bülent Ulusu'ya dilekçeler yazarak oğlunu sordu. «Hiç olmazsa ölüsünü verin» dedi. Toplu mezarlıktaysa ona da razıydı. Hiç olmazsa «oğlum burada yatıyor» derdi.

İsmail Yedigöl «belki avukatlar bu işi daha iyi bilirler. Belki onlar vasıtasıyla bulabiliriz, bir haber alabiliriz» diye düşündü. Birilerinden duymuştu «bir tanıdığın çocuğu da kayıpmış. Uzun süre aramışlar, sonra avukat vasıtasıyla hapishanede olduğunu öğrenmişler» diye düşündü. Gitti iki avukat tuttu.

Avukatları Sedat Küçükyılmaz ve Mehmet Rahmi Kadıoğlu da önce İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı'na ve Askeri Savcılığa dilekçeler yazdılar... Ama onlar da aynı cevapları aldılar: «Nurettin Yedigöl diye birisi gözaltına alınmamış, kayıtlarda yok.»

Avukat Mehmet Rahmi Kadıoğlu İstanbul Barosu Başkanlığı'na bir dilekçe yazarak baronun yardımını istedi.

«Gerek babasının, gerekse vekillerin yaptıkları sayısız başvuru bugüne kadar yanıtlanmamıştır.. (..)

Müvekkilimin oğlunun ölü ya da diri olduğu konusunda bile henüz herhangi bir açıklama yapılmamıştır.

Bu sessizliğin müvekkilime, oğlunu yitirmiş bir babaya yapılabilecek en büyük işkence olduğunu izah etmeye gerek duymuyorum.

Nurettin Yedigöl'ün ölü veya diri olup olmadığını öğrenebilmek, eğer işkence ile öldürülmüşse sorumlular hakkında gerekli işlemlerin yapılabilmesini sağlayabilmek için sayın Başkanlığın yardımlarını dilemekteyim...»

Nurettin'in üzerinde bir donla baygın getirilip atıldığı odadan götürülüşünün üzerinden 15 ay geçmişti. İsmail Yedigöl oğlu hakkında en küçük bir bilgi elde edememişti. Anlatılanlara bir baba olarak da inanmak istemiyordu ve Türkiye'deki bütün hapishanelerde oğlunu aradı. Bütün Sıkıyönetim Komutanlıklarına dilekçeler yazdı, hapishaneleri tek tek dolaştı ve her yerden tek kelimeyle aynı cevabı aldı: «Yok».

Halbuki baba Yedigöl oğlu Toplu mezarlıkta olsa ona da razıydı. Hiç olmazsa «oğlum burada yatıyor» diyebilirdi. Belki yaşlı kalbi inançlarını, özlemlerini ve onurunun bedelini çok ağır ödemiş oğlunun Emniyet 1. Şube'de sorgunun izlerini taşıyan cesedini görmeye dayanamazdı; ama «mezarı işte burada» derlerse «bir karanfil bırakabilirdi, onun yaşayan onuru, düşünceleri ve umutları için... Onu son kez düğünde gördüler... Ve sonra da Emniyet Müdürlüğü sorgu odasında. Önce sorgudan getirip çırıl çıplak attılar ve sonra da alıp götürdüler. Bir daha da kimse görmedi onu... Hâlâ kayıp.

Hücrede bulunan hiç kimse onun kim olduğunu öğrenemedi, bir ara sorgu odasının önünde konuşulanları duydular: «Maksut işi tamam.»

«Sorgudan yeni getirilmişti; ama tekrar götürüleceği söylendi. O ise kimseyi duymadı. Önce gözleri donuklaştı, tek bir noktaya bakmaya başladı. Vücudu kaskatıydı, artık titremiyordu, belki de o anda ölmüştü. Ama 'numara yapıyor bu, şimdi kendine gelir' dediler ve alıp götürdüler.»

Hayır o numara yapmıyordu, numara onun ölümünü gizlemek için yapılmıştı, O o anda ölmüştü. Götürülen ve bir daha da kimsenin haber alamadığı kişi Maksut Tepeli'ydi ve ilk defa kayıp olduğu Devrimci Halkın Birliği üyesi olduğu iddiasıyla 17.6.1984 tarihinde gözaltına alınan Hakkı Gerçek'in ifadeleriyle mahkeme zabıtlarına geçti. Hakkı Gerçek 22 Şubat 1985 tarihinde Sıkıyönetim Komutanlığı 1 Nolu Askeri Mahkemesi'ne verdiği dilekçede olayı anlattı:

«.. Evimde bulunan ve burada belirttiklerimin dışında bu yoğun yazı ve döküman kime aittir? Bunların başka birine ait olduğu kesindir. Polisin şubedeki sorgulaması sırasında ifade ettiklerine göre benim gözaltına alınmamdan 1 veya 1.5 ay önce kendileri tarafından yaralı olarak yakalanıp işkencede öldürülen sempatizanı olduğum örgütten Maksut Tepeli'ye ait olduğu söylenmiştir. Polisler bana işkence yaptıkları sırada sık sık çeşitli el yazısı ve dökümanları göstererek 'oğlum sen bilirsin, ister kabul et, ister etme. Burada anan ağladı. Kaderine küs, bunlar sana kaldı. Şu gördüğün istediklerimizi kabul etmediği için gitti (öldü demek istiyorlardı). Şimdi bunlar sana kaldı, çünkü Maksut Tepeli gitti şimdi bunlar sana kaldı, Ondan sonra sen yakalandın' diyorlardı. Söylediklerini de yapmışlar ve Maksut Tepeli arkadaşımızı öldürmüşlerdi. Tutuklama mah-

kemesinde ve sorgum sırasında belirttiğim gibi polisler Maksut Tepeli adındaki arkadaşımızı, istediklerini kabul ettiremedikleri için öldürdüklerini açıkça belirttiler ve ölü halini gösterir bir resmini gösterdiler. Yalnız bana değil Niyazi Armutlu'ya da göstermişler. Bizim de kendi istediklerini kabul etmediğimiz takdirde aynı akıbete uğrayacağınızı söyleyip tehdit ettiler. Bize yapılan vahşi ve akıl almaz işkenceler nedeniyle işkenceci polisler hakkında soruşturma açılması taleplerimize mahkemeniz ilgisiz kaldığı gibi işkence edilerek katledilen Maksut Tepeli'nin öldürülmesiyle ilgili de mahkemenize yapmış olduğumuz suç duyurusu karşısında mahkemeniz ilgisiz kalmıştır.

Bu somut şeyler ortadayken mahkemelerin bunların üzerine gitmemesi ve ilgisiz kalmalarına rağmen 'hukukun tarafsızlığı' iddiaları düşündürücüdür. Mahkemenize bir kez daha Maksut Tepeli arkadaşımızı işkencede öldüren ve bize ağır ve ağır olduğu kadar da iğrenç işkenceler yapan işkenceci polisler hakkında suç duyurusunda bulunuyor ve bunlar hakkında soruşturmanın açılması talebimi mahkemenize sunuyorum. Zira yasalar işkenceyi suç saydığı gibi insan kişiliğine ve onuruna, yaşama hakkına saygı duyan her kişi ve kurum, insanlık suçu işlemek olan işkenceye karşı tavır almak zorundadırlar. Ve hiçbir gerekçe savunmasız bir kişinin işkencede katledilmesini haklı gösteremez.»

Maksut Tepeli kimdi?

Maksut Tepeli Erzincan'da ilkokul öğretmeniyken, 1980 yılında kardeşi Mustafa Tepeli ve eşiyle birlikte gözaltına alınmışlardı. Babası 1973 yılında 75 yaşında ölmüştü ve eldeki bilgilere göre annesinin bugün hayatta olup olmadığıysa bilinmiyordu.

Mustafa Tepeli Devrimci Halkın Birliği isimli örgüt mensubu olduğu iddiasıyla yargılanmıştı. Bu dosyada

Mustafa Tepeli polise verdiği ifadede yedi kardeşi olduğunu ve dördüncü kardeşinin Maksut Tepeli olduğunu söylüyordu.

Mustafa Tepeli de artık yaşamıyordu. Gördüğü işkencelerin etkisiyle zaten karaciğerinden rahatsız olan Mustafa hapishaneden tahliye olduğu gün ölmüştü. Mahkeme Mustafa Tepeli'nin tahliyesini okuduğunda Tepeli'nin avukatı hızla Mustafa Tepeli'ye haber vermeye giderken bir mahkeme hakimi «Mustafa Tepeli ne yazık ki öldü» demişti.

Hakkı Gerçek'in avukatı Mehmet Rahmi Kadıoğlu'da mahkemeye suç duyurusunda bulundu. Maksut Tepeli'yi emniyette öldürenler hakkında soruşturma açılmasını, en azından Hakkı Gerçek'in ifadesini alan polisler hakkında dava açılmasını istedi. Gözaltına alındıktan sonra öldürüldüğü söylenen Maksut Tepeli'nin «şu anda nerede olduğunu» sordu. Mahkeme gereğini düşündü.

Gereği düşünüldü.

«Sanıklardan Hakkı Gerçek kendi eli mahsulü olduğu el yazılarını tetkik ederken bu yazıların kendisine ait olmayıp emniyette öldürülen Maksut Tepeli'ye ait olduğunu, emniyetçe evinde bulunmadığı halde bu yazıların da evde bulunan eşyalar arasına konulduğunu ileri sürmüştür. Sanık Müdafi avukat Mehmet Rahmi Kadıoğlu'da Maksut Tepeli adlı kişinin emniyette yapılan işkence sonucu öldüğünden bahs ile bu hususu ilgili emniyet mensupları hakkında soruşturma yapılmak üzere suç duyurusunda bulunulmasını talep etmiş, emniyette işkence ile öldürüldüğü ileri sürülen bu kişi ile ilgili olarak müsebbibleri hakkında soruşturma yapılması için ve yapılmasının temini zımmında mahkememize değil komutanlığa veya sair mercilere suç duyurusunda bulunulması gerektiğinden adı geçen avukatın ilgili merciler nezdin-

de suç duyurusunda bulunmaktan muhtariyetine... karar verilmiştir.»

Maksut Tepeli'den geriye kalan sadece bu bilgilerdi. Onun için mahkemedeki suç duyuruları dışında başka da onu arayan yoktu. Onun hakkında ne kadar az bilgi varsa yakınları hakkında da o kadar az bilgi vardı. Mustafa Tepeli ve Maksut Tepeli'nin diğer kardeşleri hakkında da hiçbir bilgi yoktu. Onlar yaşıyor muydu? Cezaevinde miydi...?

Maksut Tepeli'den geriye bir de Hakkı Gerçek'in üzerine yıkılmaya çalışılan, fakat Adli Tıp'ta yapılan incelemede Hakkı Gerçek'in olmadığı ortaya çıkan el yazısı belgeler kaldı. Maksut Tepeli'nin hakkında da bunlardan başka hiçbir bilgi yoktu. Hatta birisi kalkıp «o hiç yaşamadı ki» diyebilirdi. Bir başvuran olsa Emniyet Müdürlüğü'nden buna benzer bir cevap alması hiç de yadırganmazdı. Ama eldeki bilgiler onun bir tarihte yaşamış olduğunu kanıtlıyordu, şimdi de kayıp. Onun hakkında sorulan sorulara ne cevap verilirse verilsin hiçbir güç onun hakkında sorulacak tek bir soruyu sormaktan kimseyi alıkoyamaz: «Ona ne oldu ve o şimdi nerede?»

ZİNDANCIARKASI MEZARLIĞINDA BULUNAN BİR KAYIP

Ceset otopsi için çıkartıldığında üzerinde bir not duruyordu: «Sıkıyönetim Hz. Evrak. Emniyet Müdürlüğü (siyasi) Hz. 3680/31.7.1981 Hüviyeti Meçhul. 25. Erkek. Ölüm tarihi 30 Temmuz 1981»

Otopsi raporuna ölen kişinin adı karşılığına «Hüviyeti Meçhul» yazdılar. Yaşının 25 ve cinsiyetinin erkek olduğundan başka da ölen kişinin kimliğine ilişkin bir bilgi yoktu.

«Hüviyeti Meçhul» olduğu söylenen kişi ile ilgili tutulmuş «Keşif ve Ölü Muayene Zabıt Varakası»na baktılar, orada da «ismi ve hüviyeti meçhul» yazıyordu. Ancak «Keşif ve Ölü Zabıt Varakası»nda olayın bir intihar olmadığını gösterir bilgiler yer alıyordu ve ayrıca buradaki çok önemli bir ayrıntı, bu kişinin hüviyetinin meçhul olamayacağının kanıtı gibi gözüküyordu.

«Zabıt Varakası»nda Kadıköy Cumhuriyet Savcı Yardımcısı Nurettin İnan'la Bostancı Emniyet Başkomiserliğinde görevli polis memuru İbrahim Şahin, Zabıt Katibi Nihal Aydoğdu Adli Tabib Dr. Metin Bulut ve de yardımcı diye imza atmış Ali Nur isimli bir kişinin adları ve isimleri yer alıyordu. Ceset hakkında ilk bilgileri «Zabıt Varakası»na Dr. Metin Bulut yazmıştı.

«Bana gösterilen erkek cesedini muayene ettim... (...) .. her iki koltuk altında ön bölgelerde sıyrıklar, ekimoz, sol omuzda ekimoz, sol dirsekte sıyrıklar görüldü. Sol dirsek iç kısımda ve her iki ayak bileğinde ekimozlar, kamış ucunda kuru yanık olması muhtemel bulgu.. (..) görüldü»

«Keşif ve ölü zabıt varakası»nda ayrıca yerde «çok az miktarda kan görüldüğü» de açıklanıyor ve «ölümün düşmek suretiyle almış olduğu yaralardan mı? Yoksa ölü şahsın yüksek yerden atılarak ölüm olayını gizlemek kastıyla mı yapılmış bir hareket olduğunun otopsiyle anlaşılabileceğini belirtiyordu.

Ancak bu bilgiler olayın bir intihar olmadığını düşündürdüğü gibi «Zabıt Varakası»nda belirtilen bir ayrıntı bu kişinin «Hüviyeti Meçhul» olamayacağını kanıtlıyordu. «Zabıt Varakası»nda «parmaklarda parmak izi almaya başlandığı sırada yapılmış olan boya izleri görüldü»ğü yazıyordu. Yani bu kişinin Emniyet Müdürlüğünde parmak izleri alınmıştı ve «Hüviyeti Meçhul» kişilerin parmak izleri de herhalde bugüne kadar Emniyet Müdürlüğünde alınmamıştı.

Adli Tıp Otopsi Salonunda otopsi için toplanmış doktorlar kendi raporlarını yazmaya başladılar:

«.. Pelvisin cildinde güneşten yanmamış izler..»

«Boyun önde üç adet, yarım ay tarzında ekimozlu sathi sıyrık görüldü. Toraksta (göğüs) sağda daha fazla olmak üzere deformite mevcut olup sağ pazu 1/4 üst içte 5×4 cm.'lik ekimozlu sıyrık altında, adeleler altında, ekimoza rastlandı..»

«Sağ ön ve arka koltuk hattı arasında, yukardan aşağı sıyrıklı ekimozlu sahalar mevcut olup, sağ ön ve orta koltuk hattı arasında 10×15 cm.'lik ekimozlu geniş sahaya rastlandı. Yine sol ön ve orta koltuk hattının arasında arkus koskaya (kaburga kemiği köprüsü) yakın kırmızı renkli ekimoz sahası görüldü.»

«Sol ön kol ve el sırtında yapılan şaklarda ekimoza rastlandı.»

«Sırtta muhtelif ebad ve sayıda ekimozlu sıyrıklar mevcut..»

«Karaciğer sert, solid kıvamda, sirotik görünümde.»

«.. vücudunda haricen muhtelif renklerde travmatik ekimozlar mevcut...»

Asistan Dr. Erol Özkartal, Asistan Dr. Uğur Tanaçan, Asistan Dr. Sabahattin Okumuş, Asistan Dr. Meral Albayrak tarafından hazırlanan bu otopsi raporuna göre «Hüviyeti Meçhul» kişi «intihar etmiş»ti. Ancak bu sonuca karşın otopsi raporunda yine bir ayrıntı gibi duran «karaciğerin sert ve solid kıvamda, sirotik görünümde» olması ne anlama gelirdi? «Hüviyeti Meçhul»

kişi intihar etmemiş veya canlı olarak yukardan atılmamıştı. Bu «ayrıntı» bunun açık deliliydi. Fakat otopsi sonucu «intihar» dendiğine göre artık «Hüviyeti Meçhul»leştirilmiş kişi vücudundaki işkence bulgularına rağmen «ölüm nedeni intihar» denerek «Zindancıarkası Kimsesizler Mezarlığı»na gömülebilirdi.

«Hüviyeti Meçhul» kişi gerçekte ne Hüviyeti Meçhul bir kişiydi, ne de intihar etmişti. «Hüviyeti Meçhul» olarak hazırlanan «Keşif ve Ölü Muayene Zabıt Varakası» ve Otopsi raporları hem bu kişinin hüviyetinin meçhul olmadığının hem de intihar etmediğinin kanıtlarını taşıyordu.

Adı: Süleyman Cihan'dı

29 Temmuz 1981 günüydü. Trakya bölgesinden İstanbul'a gelen bütün araçlar o gün kontrol ediliyordu. Saat 15.30 sularında Lüleburgaz'dan İstanbul'a gelen 34 UK 975 plakalı otobüste yapılan aramada üzerinde Oktay Emre adına düzenlenmiş bir kimlik bulunmasına karşın Süleyman Cihan İstanbul 2. Şube polisleri tarafından Süleyman Cihan olarak gözaltına alınmıştı. Üstelik polisler Oktay Emre adına düzenlenmiş kimlik taşıyan kişiyi tahmin değil Süleyman Cihan olduğunu bilerek gözaltına almışlardı.

Emniyet 2. Şube Müdürlüğü tarafından tutulan «Yakalama, Üst Arama ve Zaptetme Tutanağı» ve «Olay Tutanağı»nda İstanbul-Büyükçekmece yolunun neden polisler tarafından kesildiğini de açıklıyordu.

«TKP/ML-TİKKO isimli yasa dışı faaliyet gösteren örgüt mensubu sanıklar ele geçirilerek yapılan sorgulamaları sırasında örgütün üst birimlerinde faaliyet gösteren ve gerçek kimliği Süleyman Cihan olduğu tesbit edilen, yapılan çalışmalar sonunda edinilen istihbaratlar değerlendirilerek şahsın gerek eşgali belirlendiğinden, gerekse kendisinin bir resmi elde mevcut olduğundan

Trakya bölgesinde il veya ilçelerinden ilimize geleceği gözönünde bulundurularak Büyükçekmece mıntıkasında kontrol ve arama sürdürülmekte iken belirlenen eşgale ve elde mevcut resimle tam benzerlik görülen 34 UK 975 plaka sayılı otobüs yolcularından... (..) kendisinin Oktay Emre olduğunu bildiren kişi görev otosuna bindirilmiş... yapılan üst aramasında.. arkasında 'Eylem Cihan'ıma' yazılı renkli bir çocuk fotoğrafı.. zuhur etmiş ve sanık Sirkeci Müdüriyet binasına getirilmiştir.

Bu operasyonda daha önce yakalanarak nezaret altında bulunan ve Süleyman Cihan'ı yakınen tanıyarak örgütsel toplantılara birlikte katıldığını ifade eden Hıdır Ayata'ya... gösterilmiş, tekrar başka bir odaya alınan Hıdır Ayata gördüğü bu şahsın yakınen tanıdığı ve örgütsel faaliyetlerde ilişki içinde bulunduğu Süleyman Cihan olduğunu kesinlikle tanıyarak teşhis etmiştir.»

«Aldığımız ihbar üzerine Lüleburgaz'dan İstanbul'a gelen bütün araçları kontrol ediyorduk.»

29 Temmuz 1981 günü Lüleburgaz'dan İstanbul'a gelen otobüste gözaltına alınan kişinin «Hüviyeti Meçhul» bir kişi değil Süleyman Cihan olduğu bu tutanakların dışında Emniyet Müdürlüğü 2. Şube Müdürü Mehmet Ağar'ın Kadıköy Cumhuriyet Savcılığı'na yazdığı bir yazıda da okunuyor. Bu yazıda da henüz Süleyman Cihan'ın «Hüviyeti Meçhul» olarak kayıplara karışmasına karar verilmemiş.

«30.7.1981 gün ve İnfaz bürosu H. İlamat Hz. 81/5681 sayılı yazınız.

Anayasal düzeni yıkmak, illegal örgüt kurmak.. (..) gibi kanunsuz eylemlerin faillerinden olup, bir kısmı yakalanan TKP/ML-TİKKO (Partizan) adlı yasa dışı örgütün Merkez Komitesi üyesi olup 29.7.1981 günü saat 15 sıralarında yakalanan ve üzerinden çıkan sahte hüviyete göre.. Oktay Emre, esas hüviyeti ise Ağa oğlu, 1950 Tunceli ili Ovacık ilçesi doğumlu Süleyman Cihan...»

Süleyman Cihan gözaltındaydı ve henüz «hüviyeti meçhul» değildi. Baba Ağa Cihan'sa oğlunun yaşadığından emin onu arıyor. Emniyet 1. Şube'ye II. Şube'ye onu soruyor, Sıkıyönetim Komutanlığı'na dilekçeler veriyor, oğlu hakkında bilgi istiyordu. Sorularına hep aynı cevabı aldı: «Öyle birini gözaltına almadık. Biz de onu arıyoruz.»

Halbuki Ağa Cihan oğlunun gözaltına alındığından emindi. Ahmet Cihan ağabeyinin gözaltına alındığı günü şöyle anlatıyordu:

«Ağabeyim 29 Temmuz 1981 günü yakalandı. Gözaltına alınan Mualla Ayata, bir hafta kadar süre sabah şubeden çıkarılıp, akşam şubeye geri getiriliyor. Dışarda gözaltından serbest bırakılmış izlenimi yaratarak ağabeyimle görüşüyor ve ağabeyim bu görüşmeden dönüşte otobüsten alınıyor. Ağabeyim yakalanınca Mualla Ayata gözaltından serbest bırakılıyor ve eve gelip.. (..) .. ağabeyimin kendisiyle görüşmeye geldiğini ve dönüşte yakalandığını, şu anda ikinci şubede olduğunu söylüyor. Ağabeyimin yakalanmasından böyle haberdar olduk.»

Ölümün eşiğinde

«Babam ile görüştüğümde babam I. ve II. Şube'nin verdiği cevapları söylediğinde ağabeyimin öldürülmek üzere olduğunu, veya öldürülmüş olabileceğini anladım. Çünkü ağabeyimin gözaltına alınışının inkar edilmesinin başka bir anlamı olamazdı.»

Ahmet Cihan tahminlerinde haklıydı, kardeşi ölümün eşiğindeydi. Üstelik sorgusuz, yargısız ölümüne karar verilmişti. Belki bir gün güneşin doğuşuyla ölenlerin umutları, düşleri de yeniden doğacak. Ve ölenler bu umutlar ve düşlerin gerçekleştiği dünyada özgürlüğün, eşitliğin, sömürüsüz bir dünyanın da sembolleri olarak var olacaklar. Ama o anda yalnızca bir gerçek vardı, hem

de «hukukun üstünlüğü», «mahkemelerin bağımsızlığı»nın da gerçeğini haykırırcasına anlatan bir gerçekti bu. Süleyman Cihan'ın sorgusuz, yargısız ölümüne karar verildi ve birgün «Hüviyeti Meçhul» olarak «Zindancıarkası Kimsesizler Mezarlığı»na gömüldü.

Onun gözaltına alındıktan sonra nasıl sorgulandığını ve ölüme adım adım nasıl yaklaştırıldığını birçok kişi gördü. Onun gözaltına alınışından itibaren sorgulanışı, bir külçe gibi götürülüşünün tanıklarıydı bunlar. Bunlar Süleyman Cihan'ın suçsuzluğunun tanıklarıydı. Çünkü o yargı önüne dahi çıkartılmadı. O ve de sorgulama merkezlerinde ölen diğerleri kendileri hakkında hazırlanan suçlamalar düşünüldüğünde ölümlerini hazırlayanlardan daha da az suçludurlar. Çünkü onları yok edenler, onları yargısız ve sorgusuz, savunmasız yok ederken, koruduklarını söyledikleri bir hukuk sistemini de yok etmekten çekinmediler. Ve birçok tanık onların yok edilişini gördü ve bu tanıklar da arkadaşlarının yok edildiği sorgu odalarından yok edilmeden kurtulabildiler.

«.. Beni Süleyman Cihan yakalandıktan sonra gece yarısı Süleyman'la yüzleştirdiler ve bana polisler onun Süleyman Cihan olduğunu söylüyorlardı. Ben de Süleyman olduğunu doğruladım... (...) Süleyman Cihan benimle yüzleştirildiğinde kolunu bile kıpırdatamayacak kadar hareketsiz ve yerde külçe gibi yığılmış vaziyetteydi. Yapılan işkencelerden yerde yığılmış vaziyette dururken yaşayıp yaşamadığını anlamak dahi mümkün değildi...» (I. Ordu ve Sıkıyönetim Komutanlığı II Nolu askeri Mahkeme Başkanlığına, Süleyman Cihan hak. Dosya No esas: 1981/2505. 23.11.1983) Halil Gündoğan'ın suç duyurusundan)

«Süleyman Cihan gece getirilip bir banka bağlandı. Tamamen bir et yığını halindeydi. Bir polis sürekli olarak 'Süleyman.. Süleyman' diye ölüp ölmediğini anlamak için sesleniyordu. Ama ondan hiçbir cevap gelmiyordu. Galiba Süleyman ölmüştü veya can veriyordu. Sonra alıp bir bankla beraber götürdüler» (I. Ordu ve Sıkıyönetim

Komutanlığı Adli Müşavirliğine, Süleyman Cihan hakkında suç duyurusu, Binali Şahin)

«Yanlış hatırlamıyorsam çarşamba gününü perşembeye bağlayan geceydi. 28, 29 veya 30 Temmuz gecesiydi. Ben İkinci Şube I. Kısımın hücresindeydim. Benim kaldığım hücrenin bitişiğindeki iki nolu hücrede de Naci Karabulut isimli birisi kalıyordu. Gece saat 24 sıralarında seslerden yeni bir kişinin getirildiğini anladım. Getirdikleri kişiyi koridorda bulunan bankın üzerine bıraktılar. Bir görevli konuşmaya başladı 'Süleyman.. Süleyman' diyorlardı. Şahsın isminin Süleyman olduğunu duyunca getirilenin sesinden Süleyman Cihan olduğunu anladım. Süleyman'ın sesi yavaş ve boğuk çıkıyordu. Görevliye daha fazla konuşmayacağını belirtti. Yandaki hücrede bulunan Naci Karabulut bana anahtar deliğinden hareketleri görebildiğini söyledi. Bir ara tekrar ses geldi. Süleyman'la görevlinin konuşmalarını dinledim. Süleyman yalvararak nöbetçiden su istiyordu. Nöbetçiyse su vermeyeceğini söyledi. Süleyman tuvalet ihtiyacı olduğunu söyledi, Nöbetçi buna karşı da götüremeyeceğini söyledi. Buna karşı da Süleyman 'Buraya mı edeyim? Bari bir kolumu aç buraya edeyim' dedi. Daha sonra nöbetçi az bir miktar su getirmiş olacak ki, Süleyman 'biraz daha su verebilir misiniz?' dedi. Nöbetçiyse 'fazla su içmen iyi olmaz. Üzerine serpeyim daha iyi' dedi... Daha sonra yanındaki nöbetçi ayrılmış olacak ki 'Ben Süleyman Cihan burada kimse yok mu?' şeklinde seslendi. Ben de ona karşı 'Ben Mehmet Ali Kankotan yanında kimse yok mu? şeklinde cevap verdim... (...) Son olarak 'Beni Hıdır Ayata'nın karısı verdi. Kaçamadım bunu bilin' dedi, sonra ses kesildi. Sonra tekrar kendisine seslendim ses gelmedi. Bayıldığını düşündüm. Bir süre sonra Naci Karabulut'a sordum. 'Süleyman Cihan'ı görevliler sabaha karşı alıp götürdüler' dedi» (Mehmet Ali Kankotan'ın Yardımcı Askeri Savcı Dz. Hk. Yzb. Erdoğan Savaşeri tarafından Süleyman Cihan'ın emniyette öldürülmesiyle ilgili alınan ifadesinden. 23.10.1981)

«.. Yaralı olarak bir odada kalıyordum. Yerimden çok zor kıprayabiliyordum. Gecenin geç saatlerinde polisler bir bankın üzerinde birini getirdiler. Banka zincirlerle bağlanmıştı, elleri kelepçeliydi. Getirip kalmakta olduğum odanın kenarına bıraktılar. Polisler dışarıya çıktıklarında kendisiyle konuşmak için seslendim. Ancak iniltiler dışında ses gelmiyordu. Durumu çok kötüydü, iniltiler dışında hiçbir canlılık belirtisi yoktu. Onun dışında hiçbir hareket yoktu. Polisler aralıklı olarak gelip yaşayıp yaşamadığına bakıyorlar ve her gelişlerinde 'Süleyman Süleyman.. Hadi kendine gel. Numara yapma' 'Sabah kendine gelir' gibi konuşmalar yapıp gidiyorlardı.» (Mustafa Yıldırımtürk'ün Süleyman Cihan'la ilgili ifadesinden. Aktaran Ahmet Cihan) «... Tahsin Alpşan ve Sezai Ekinci. Süleyman'ın uzun süre I. Şube'de tek olarak tutulduğunu, aralıklı olarak 'Ben Süleyman Cihan'ım. Beni öldürecekler, haberiniz olsun' diye seslendiğini duymuşlar ve mahkemeye suç duyurusunda bulunmuşlardır.» (Ahmet Cihan'ın ağabeyisi Süleyman Cihan'ın öldürülmesiyle ilgili I. Ordu ve Sıkıyönetim Komutanlığı 2 Nolu Askeri Mahkemesi'ne suç duyurusundan)

Süleyman Cihan'ın Süleyman Cihan olarak gözaltına alınışı ve Süleyman Cihan olarak sorgulanışı ve işkence altında yapılan sorgulamasında ölümü ile ilgili bilgiler bunlar. Bu bilgilere göre Süleyman Cihan'ın yapılan otopsi raporlarında neden «Hüviyeti Meçhul» yazıldığını anlamak güç değildi.

Süleyman Cihan'ın otopsisi Kadıköy Cumhuriyet Savcısının isteği ve İstanbul Cumhuriyet Savcı Yardımcısı Necdet Gürsoy'un huzurunda yapılmıştı. Kadıköy Cumhuriyet Savcısı Nurettin İnan kendisine «Hüviyeti Meçhul» diye söylenen kişinin hüviyetinin Süleyman Cihan olduğunu daha Cihan'ın otopsisi yapılmadan önce öğrenmişti.

Kadıköy Cumhuriyet Savcısı Nurettin İnan 30.7.1981 tarihinde İstanbul Emniyet Müdürlüğü Cinayet Masası'-

na yazdığı yazıda «hüviyeti tesbit edilemeyen» kişinin «bilahare Süleyman Cihan ismini taşıdığı»nın öğrenildiğini yazıyordu. Halbuki savcının II. Şube'ye Süleyman Cihan'ın kimliğini bildirmesine hiç gerek yoktu, onlar zaten çok önceden onun kimliğini biliyorlardı ve Süleyman Cihan'ı da oraya onlar getirmişler ve sonradan bırakıp gitmişlerdi. Nedense «Olay Tutanağı»nda Süleyman Cihan'ı «intihar etti» denilen eve getirenlerin hiçbirisinin imzası yoktu.

Birinci senaryo: İntihar

Dünyada hiçbir yasa, hiçbir hukuk anlayışı bir kişinin ölümünü bu kadar basit bir olay gibi algılayamaz. O halde nasıl olur da «Ağa Cihan oğlu, 1950 Tunceli ili Ovacık ilçesi doğumlu Süleyman Cihan» olarak gözaltına alınan bir kişi «hüviyeti meçhul» bir kişi olarak morga gönderilir.

Süleyman Cihan'ın Emniyet II. Şube I. Kısım'da sorgulamada ölümü bir intihar olarak gizlenebilirdi. Hayır gizlenemezdi; çünkü denendi. Süleyman Cihan Kadıköy, Üst Bostancı'da bir eve götürüldü. Balkondan yere düştüğünde yerde yok denecek kadar az bir kan vardı. Yani hiçbir dış kanama yoktu. Ya iç kanama? Otopsi raporu bir iç kanamadan da bahsetmiyor. Çünkü Süleyman Cihan «intihar etti» dendiği apartmana getirildiğinde zaten ölmüştü, onun için de bir iç kanama olması da imkansızdı. Ama yine de «intihar»a uygun tutanaklar ve yazılar hazırlandı.

Emniyet Şube 2, 1. Kısım Amirliği, Emniyet Müdür Muavini Nuran Sayın, 1. Ordu ve Sıkıyönetim Komutanlığına 1.8.1981 tarih ve «Sdr. 81/480» sayılı gönderdiği yazıda Süleyman Cihan'ın «intihar»ını şöyle anlatıyordu:

«... Ağa oğlu 1950 Tunceli ili Ovacık doğumlu Süleyman Cihan adlı sanık, elde mevcut sanıkların beya-

nına göre ele geçirilen suç delili silah ve belgelere, ilaveten bu şahısta iki adet büyük çapta silah, örgütün kıymetli dökümanları ile yurt dışından gönderilen çok miktarda mark'ın olduğu beyan edilmiş, keyfiyet adı geçenden sorulduğunda, suç ortaklarının yakalandığını, kendisi hakkında da her türlü bilginin polise bildirilmiş olacağından artık bu konuda direnmenin anlamı olamıyacağını bildirerek örgüt evini göstereceğini ve bu meyanda kendisinden istenilen yukarıda dile getirilen eşya ve silahları da teslim edeceğini bildirmesi üzerine adı geçen sanığın refakati ile Kadıköy Üst Bostancı Yalı Yolu Yeni Evler İpek Apartmanı 1. Kat 6'da bulunan daireyi örgüt evi olarak göstermesi üzerine kapıyı açması istenmiş, ancak bir süredir ilişkisinin kesildiğini ve anahtarın kendisinde olmadığını belirtmesi üzerine kapı kırılıp içeri girilerek aramaya geçildiğinde, dairenin evvelce boşaltılmış olduğu görülmüş, oda içerisinde eli kelepçeli olduğu halde duran sanık ani bir hareketle pencereden dışarı kendisini boşluğa atarak yere düşmüş, almış olduğu yaranın etkisi ile olay yerinde ölmüştür.

Ceset Morg Müdürlüğüne kaldırılmış, gerekli soruşturmaya başlanılmıştır.»

Emniyet 2. Şube 1. Kısım Müdürü Mehmet Ağar imzalı Kadıköy Cumhuriyet Savcılığı'na gönderilen bir yazıya göre de Süleyman Cihan «intihar etmiş»ti. 30.7.1981 tarihli «Olay Tutanağı»nda da Süleyman Cihan'ın «göstermek amacıyla götürdüğü evden atlayarak intihar ettiği» yazıyordu. Ancak tutanaklarda ve yazışmalarda adı geçen ev ne örgüt eviydi ne de soruşturmayı yürüten polislerin önceden bilmediği bir evdi. TKP/ML davasında yargılanmakta olan Erol Çiftçi'nin «Yakalanma Tutanağı»nda bu kişinin aynı apartmanın 21 Numaralı dairesinde yakalandığı belirtiliyordu. Bu dairede uzun süre polis karakol kurmuş ve sonra da örgüt evi olduğu iddiasıyla mühürlenmişti. Erol Çiftçi'nin oturduğu dairenin yanında yani Süleyman Cihan'ın

intihar ettiği söylenen 19 Numaralı daire ise hiç kimseye kiraya verilmemişti. Dairenin sahibi Ethem Çönlekçi isimli bir işadamıydı ve bu dairenin işlerini de aynı apartmanın 7 Nolu dairesinde oturan Yaşar Afacan isimli kişi yürütüyordu. İkisinin de ifadelerine göre apartmanın o dairesi kimseye kiraya verilmemişti. Ancak hiçbir yargı kurumu bu kişilerin ifadelerini almayı gerekli görmedi. (Erol Çiftçi'nin 1981/2602 Hazırlık Nolu dosyada yer alan yakalanma tutanakları, ifadeleri ve gördüğü işkencede kaburga kemiklerinin kırılmış olduğunu gösterir hastane raporları)

Süleyman Cihan birden nasıl «Hüviyeti Meçhul» oldu? Onun hiçbir zaman hüviyeti meçhul olmadı. İntihar bir cinayeti gizleme aracı olacaktı; ama olmadı. Eğer gerçekten Süleyman Cihan intihar etmiş olsaydı ne onu kaybetmeye gerek vardı, ne de onun hüviyetini gizlemeye. Üstelik hemen ailesine de haber verilebilirdi. Çünkü ailesi nasıl olsa hergün Sıkıyönetim Komutanlığı önünde veya Emniyet Müdürlüğü I. veya II. Şube önlerinde oğlunu arıyordu. Ahmet Cihan da tutuklanmıştı, o da cezaevindeydi. Onlara haber vermek hiçte güç değildi.

Meçhul Olmayan Bir Tanık

Telefondaki ses biraz titrek ve ürkekçe «ben Süleyman Cihan'ın öldürülmesiyle ilgili tanığım; ama konuşmaya korkuyorum» diyor ve görüşmek istiyordu. Yaşadığı korkunç olaylar onu ürkek yapmıştı; ama yine de bir insanın öldürülmesi karşısında herşeyi göze alarak insanca bir tepki göstermek gereğini duyuyordu. Belki birgün ama mutlaka can güvenliği sağlanırsa konuşacaktı... Konuştu, ama ismi gizli olarak.

«Ben onun apartmandan atılışının tanığıyım. Ama korkuyorum, bana yapılanlar... eşime yapılanlar. Hayır onları bir daha yaşamak istemiyorum. Konuşmak istiyo-

rum, ama onları da bir daha yaşamak istemiyorum. Bana can güvenliği verin konuşayım, bu bir insanlık görevi, ama yarın benim ve eşim için de bir başkası insanlık görevi yerine getirmek zorunda kalmasın. Bize yapılanları anlatmak çok güç.. Bir defa değil, iiç defa gözaltına alındık. Konuşmamamız için gözaltına alındık. Bana yapılan o korkunç işkenceleri anlatmak bile istemiyorum, düşündüğüm anda onları yeniden görüyormuşum gibi oluyor. Eşimi gözlerimin önünde soydular, çırıl çıplak... karşımda 'bak her şeyi yaparız. İşte böyle' diyip onun göğüsleriyle oynamaya başladılar. Bana da 'bak gör; kafanı eğme' diyerek zorla o manzarayı göstermeye çalıştılar. Hayır... Hayır ben o günleri bir daha yaşamak istemiyorum. Hâlâ eşim kendine gelemedi ve evde hasta yatıyor... Gördüğüm işkenceleri.. hayır.. anlatamıyorum. Kusura bakmayın anlatamıyorum. Ama o çocuğu gördüm, gece getirdiler. Ellerinde apartmana çıkarttılar. Pencereden bakanlara kızdılar. Sessizce çıkardılar. Çocuk yaşamıyordu. Çünkü ellerinde bir ceset gibi çıkarttılar... Sonra çocuk yerdeydi... Sonra da evi geldikleri gibi terkettiler. Bir kısmı yukarı çıkarken bir kısmı aşağıda bekliyordu. Aşağıda bekleyenler sürekli yukarı bakıyorlardı... Ne olur ismimi ve beni ortaya çıkartacak hiçbir şey yazmayın, bir daha o günleri yaşamak istemiyorum. Bana can güvenliği sağlayın konuşayım... Mahkemede veya savcıda konuşsam, kapı önünde götürülüriim. Bir daha o günleri yaşamak istemiyoruz... Hâlâ geceleri korkuyla uyanıyorum.. O işkenceleri bir daha görmek istemiyorum.»

Evet tanık konuşacak; ama günün birinde. Yalnız o değil, bütün tanıklar konuşacak; ama günün birinde.

Zindancıarkası Mezarlığı'nda
«Hüviyeti Meçhul» bir ölü

Yere düştüğü anda hiç kan gelmedi, ilk bakışta intihar olmadığı açıktı. O halde «Hüviyeti Meçhul» olabi-

lirdi, oldu da. «Hüviyeti Meçhul» olarak «Keşif ve Olü Zabıt Varakası» tutuldu, Otopsi Raporu hazırlandı. Gerek Zabıt Varakası gerekse de Otopsi Raporuna göre ölüm nedenine «intihar» dendi. Ama raporlarda bazı ayrıntılara göre olayın intihar olmadığı açıktı, sonra yeni otopsi istenebilirdi. O halde «Hüviyeti Meçhul» olarak Zindancıarkası Mezarlığı'na gömülmesinde hiçbir sakınca yoktu.

Süleyman Cihan, Süleyman Cihan olarak gözaltına alındı ve «Hüviyeti Meçhul» olarak Zindancıarkası Mezarlığı'na gömüldü. O da artık kayıplardan biriydi. Artık ailesi Süleyman Cihan'ı aradığında verilecek cevaplar hazırdı: «Yok öyle birisi. Bak bilmem kaçıncı numarada aranıyor», «onu biz de arıyoruz», «o şu şu olaylardan aranıyor.»

Belki öyle birisi hiç yoktu, belki de hiç yaşamamıştı. Ağa Cihan diye birisi «ben oğlumu arıyorum» diyordu. Bir grup da «biz onu gördük, yanımızdaydı. İşkencede öldürüldü. Biz onu gördük» diyordu. Eğer öyle birisi yaşamış olsa bilinemez miydi? Yoktu işte.

Ağa Cihan oğlunu aradı, o da diğer analar ve babalar gibi dilekçeler yazdı. «Oğlumu verin» dedi, «o nerede şimdi?» dedi, «senin oğlun yok» dediler. Her bir yere dilekçeler yazdı, cevap alamadı, aldıysa da cevaplarda oğluna ilişkin bir bilgi yoktu. Günler ve aylarca oğlunu aradı. Ve birgün Adli Tıp'ta «Kimliği Meçhul» kişilerle ilgili bir dosyada oğlunu gördü. Oğlunu bulmuştu, eğer buna da bulmak denilirse. Ama bulmuştu, hiç olmazsa artık kayıp değildi. Bir mezarı olacaktı, «oğlumu buldum» diyecekti. Fakat sevinemedi, birden dona kaldı, oğlunun öldürüldüğünü tahmin ediyordu, her zaman aklına geliyor; ama düşünmek bile istemiyordu. İşte gerçek şimdi gözlerinin önündeydi.

Ağa Cihan sorumluların cezalandırılmasını ve oğlunun mezarının yerinin gösterilmesini istedi. Ağa Cihan'ın avukatları Mihriban Kırdök, Haldun Karacabey, Haluk İnanıcı, Mehmet Ali Eren ve Hasan Girit; Süley-

man'ın işkencede öldürüldükten sonra götürülüp apartmandan aşağıya atıldığını belirttiler ve sorumlular hakkında dava açılmasını istediler.

Savcı Adli Tıp Otopsi Raporu'nda belirtilen işkence izlerini Adli Tıp Kurulu Başkanı Şemsi Gök'e sordu. Şemsi Gök «Adli Tıp» Adlı kitabında kuru yanıkların kesin bir işkence izi olabileceğini belirttiği halde Süleyman Cihan'ın vücudunda görülen kuru yanıklar için başka bir iddia ileri sürdü. Şemsi Gök Otopsiyi yapan doktorları da suçlayarak «Adli Tıp raporunda bu bulgular yanlış değerlendirilmiştir» dedi. Şemsi Gök oturdu ve tek başına yeni bir rapor hazırladı. Morg 652/1300-5561 sayılı Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Savcılığı'na gönderilen raporunda Kuru yanıkların ölümden sonra vücuttaki suyun çekilmesi sonucu oluştuğunu yazdı. Daha da ötesi bu yanıkların nasıl oluştuğunu da anlattı.

«... mayo giyen kişide, güneşe maruz kalmayan sahalar olup, dolayısıyle güneşten yanmamış bölgeler olduğu ve bu bulgunun belirtilmesi ile şahsın plajda veya başka bir yerde güneş banyosu yapmış olduğunun belirtilmek kastı taşıdığı.»

Askeri Savcı delilleri «inceledi» ve yapılan suç duyuruları karşısında koğuşturmaya yer olmadığı kararı verdi. Askeri savcı Erdoğan Savaşeri'ne göre bu olay planlı yapılmıştı. Örgütün polisi yıpratmak için planladığı bir intihardı. Eğer böyle olmasa ve onu Emniyet II. ve I. Şube'de gördüğünü söyleyen tanıklar doğru söylemiş olurlarsa «Kadıköy Cumhuriyet Savcılığı, hem Adli Tıp Müessesesi ve hem de Savcılığımız polisin Adalet'i yanıltma suçuna iştirak etmiş olurdu.» Ancak tanıkların yalan söylediği kabul edildiğine göre böyle bir durum olamazdı. Üstelikte eldeki deliller polisin de suçsuz olduğunu gösteriyordu. Onun için de Koğuşturmaya Yer yoktu. (Kayıt: 1981/2505 Esas No: 1981/2505, Karar No: 1985/165)

Oğlunun ölümüne ve karşısındaki ölüm mekanizmasının acımasızlığına yanan Ağa Cihan artık diğer ana-

lar, babalar gibi oğlunu aramayacaktı, tek tesellisi oğlunu bulmuş olmaktı. Süleyman artık Zindancıarkası Mezarlığı'ndaydı. Bilinen veya bilinmeyen yüzlerce kayıbın anası, babası gibi «Bari ölüsünü versinler, hiç değilse mezarını ziyaret ederiz» demiyecekti. Ağa Cihan şanslıydı!... Oğlunu bulmuştu.

Önce mezarına gitti Süleyman'ın, ağlamak istedi, ağlayamadı ve... «mutlaka birgün.. mutlaka bir gün» dedi... Mutlaka bir gün.

Kaybolmadılar, belki de «yok» edilmelerine gerek duyulmadı ve onlar için kısaca «öldü» dendi. Ve ölüleri bir sır gibi saklanarak mezarlara gömüldü. Ölenlerin yakınları bile son bir kez göremediler oğullarının kızlarının yüzlerini. Bakmalarına izin verilmedi ve «yasak» dendi. Çünkü o yüzlerde ve o vücutlarda vahşetin bütün izleri görülüyordu. Belki de işkenceciler bu insanlık dışı becerilerini bir sır gibi saklamayı yeğ tuttular.

Ölüler için resmi istatistikler hazırlandı, resmi sınıflandırmaya tabi tutuldular, üst kategorileri alt kategorileri bile vardı ve ölülerimiz «işkencede ölüm», «işkence dışı toplam ölüm», «kaçarken vurulanlar», «çatışmada vurulanlar», «intihar», «doğal ölüm» olarak istatistiklere geçtiler. Bir kısmıysa bu kadar «belirlilik» içinde «nedeni belirsiz ölüm» olarak istatistiklerde yer aldı.

Genelkurmay Başkanlığı 12 Eylül 1980'den 26 Aralık 1985 tarihine kadar gözaltında ve hapishanelerde ölenleri açıkladı. Hatta bir yetkili de kalktı bu rakamları yıllara göre yüzdeye vurdu ve ortaya çıkan rakamın çok da fazla olmadığını söyledi; ama «çok da fazla olmayan» bu rakam, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan 12 Eylül 1980'e kadar gözaltında ve cezaevlerinde ölenlerin sayısından çok daha fazlaydı.

Genelkurmay Başkanlığı'nın resmi ölüm istatistiklerine göre «işkenceyle ölüm» sayısı 55, işkencede öldüğü kanıtlanan insan sayısı 19'du. «İşkence dışı toplam ölüm» kategorisinde 90 kişi bulunuyordu, bunlardan 16'sı «işkence dışı toplam ölüm» kategorisinin «kaçarken vurulanlar», 74'üyse «çatışmada vurulanlar» alt kategorisinde bulunuyordu. İstatistiklerde 73 kişinin ölümüyse «doğal ölüm» olarak geçti. 43 kişinin «intihar» kategorisinde yer aldığı «resmi ölüm istatistikleri»nde iki kişinin ölümüne bir neden bulunamamış ve bunlar da istatistiklere «nedeni belirsiz ölüm» olarak dahil edilmişti.

İşte 12 Eylül sonrası ölümlerin resmi rakamlarla açıklaması. Bu rakamlarla yapılan açıklama bile yeterince açık değil mi? Ölümlerin rakamlarla istatistiklerle ve yüzdelerle açıklanmaya başlaması demokrasinin ve özgürlüklerin sınırını yeterince açıklamıyor mu? İnsanlar yalnızca birer sayı, ne adları var ne cinsiyetleri, ne yaşları, ne doğum tarihleri ne de öldürülme tarihleri; yalnızca birer sayılar.

Ama ne sorgu odalarında bir işkencecinin eliyle gelen ölüm ne hapishanede, ne de başka bir yerde başka ellerle gelen ölüm, şuracıkta, ellerimizin ucunda dünden daha da yakında duran umutlarımızın dünyasını gerçekleştirmeyi önleyebilir. O gün «sayılar» konuşacak... Bir halk olarak.

Sorun yalnızca işkenceciler olsaydı, bu sorunu çözmek çok daha kolay olurdu. Sorun ne işkencenin bir insanlık suçu olması, ne de işkencecinin insan-dışılığıdır. Bu sorunun yalnızca bir yanı. Eğer işkence bir siyasal sistemin doğasına ters düşmüyorsa, sistem işkenceyi doğrudan kurumsallaştırmış ve işkencecileri yasal koruma kalkanları altında -gizli veya açık- koruyorsa, o zaman sorunun çözümü çok daha güçtür. O zaman bu siyasal sistemi sürdürmeye çalışmak, ona ortak olmak, onu desteklemek veya ona karşı çıkmamak da işkence kadar ağır bir insanlık suçuna ortak olmak anlamına gelir.

Elbette iktidardaki bir sınıf asla ve asla yaptıklarından dolayı hesap vermeyecek, sanık sandalyesine de oturmayacaktır. Ama eleştirinin silahları konuşmaya başladığı gün, bir halk olarak konuşmaya başladığı gün yasallık perdesi ardında burjuvaziye fetvalar çıkartan «pozitif hukuk» dahi onları sanık sandalyesinden kurtaramayacaktır. Çünkü sayılara indirgenmiş ölümlerin ardında kapkara bir insanlık suçu gizlidir. Tarihte hiçbir sınıf iktidarını kanla ve işkenceyle uzun dönemli sürdüremedi ve sürdüremeyecek. Bugün eğer özgürlük kendi evlatlarına bir ananın, bir babanın, kardeşin, bir sevgilinin gözyaşları olarak gözyaşı döküyorsa bu özgürlüğün

evlatlarının güçsüzlüğünden değildir. Özgürlüğün de kutsal kılıcı var ve bugün henüz kutsal kılıcını kuşanmadı. Eğer bugün gözyaşı dökülüyorsa ölenlerin ardından, bu gözyaşları bir umudun, sevdanın ve düşlerin sömürüye, ırkçılığa, işkenceye ve vahşete karşı çığlığıdır. Yoksa çoktan tutuldu gözyaşları, cellatların karşısında. Ve umudun, sevdanın ve düşlerin dünyası dimdik ayakta, yıkılmadı o dünya. Çünkü önce gözyaşlarını sildi analar ve «mutlaka bir gün» dediler.

«ÖLÜMÜ YAPILAN İŞKENCEDEN DEĞİLDİR»

Mustafa Tunç 13 Ocak 1981 günü yapılan genel aramada gözaltına alındı, önce Ümraniye Karakolu'nda ve sonra çeşitli defalar Üsküdar Emniyet Amirliği ile İstanbul 1. Şube'de sorguya çekildi. Tutuklandıktan sonra Selimiye Askeri Kışlası'na götürüldüğünde, Tunç'u muayene eden doktor kayıt defterine şu notları düştü: «Ayaklarda şişme, ayak altlarında patlaklar, kafada yaralar, vücudun çeşitli yerlerinde vücut üzerinde söndürülmüş sigara izleri ve yumurtalıklarda (testislerde) şişlik görülmüştür.»

Tunç tutuklandıktan sonra Sultanahmet Askeri Cezaevi'ne gönderildi. Ancak İstanbul 1. Ordu ve Sıkıyönetim Komutanlığı Selimiye Kışlası'nda 4 Mart 1981 tarihinde tutuklu ve gözaltındakilere ait «Hasta Kayıt Defteri»ne geçen «yumurtalıklardaki şişlik» kısa zamanda daha da artmaya başladı. Tunç Haydarpaşa Askeri Hastanesi'ne kaldırılmak zorunda kalındı. Burada Doktor Binbaşı Mehmet Karataş'ın yaptığı ameliyatla Tunç'un sağ yumurtalığı alındı, çünkü yumurtalıklarda iltihaplanma başlamıştı. Fakat çok geçti, bu ameliyat ta Tunç'un hayatını kurtaramadı..

Ölümünden kısa bir süre önceydi 17.6.1982 tarihinde, TBMM Danışma Meclisi Başkanlığı'na, Milli Güvenlik Konseyi Başkanlığı'na, İçişleri Bakanlığı'na, 1. Ordu ve Sıkıyönetim Komutanlığı'na, 1. Ordu ve Sıkıyönetim Komutanlığı Adli Müşavirliği'ne ve Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na birer dilekçeyle kendisine yapılanları anlattı ve hayatının kurtarılması çağrısında bulundu:

«13 Ocak 1981 günü genel bir aramadan jandarmalar tarafından beş kişi ile birlikte şüphe üzerine gözaltına alındım. İki kişi yolda jandarmalar tarafından serbest bırakıldı üç kişi olarak Ümraniye Karakolu'na götürüldük ve bize hemen işkenceye başladılar.

13 Ocak'tan 19 Ocak'a kadar işkence sürdü. Bizleri falakaya yatırdıkları sırada aynı anda elektirik veriyorlar ve bir taraftan da soğuk su atıyorlardı. Sonra soğukta çırılçıplak soyundurularak karın üzerinde süründürüldük. Herşeyin bittiğini düşündüğümüz anda vücudumuzun çeşitli yerlerinde sigara söndürmeye başladılar ve bizi birbirimize işkence yapmaya zorladılar. Dört gün burada bizi aç ve susuz bıraktılar.

Bu işkenceleri Ümraniye Karakolu'nda gördük ve bize bu işkenceleri yapanlar ise şu görevlilerdi: Ümraniye Karakolu'nda görevli Komser Muavini Servet Acar, Polis Memuru Aydın Erdoğan ve Zafer Yalçın. Bize burada yapılan işkencelere burada görevli bir binbaşı ile askerlerden kayzer şoförü Yozgat doğumlu Osman Bağcı da bizzat katılıyordu.

19 Ocakta ben Mustafa Tunç, Ramazan Gezer ve Ali Ülgen 1. Şube Emniyet Müdürlüğü'ne götürüldük. İşkencenin bittiğini sandığımız bir anda Emniyet 1. Şube'de işkence yeniden başladı ve 22 Ocak tarihine kadar sürdü.

Emniyet 1. Şube'de de vücudumuza elektrik verildi, falaka atıldı, askıda vücudumuza elektrik verilirken bir yandan da vücudumuza soğuk su atılıyordu. Uzun süre askıda tutulduk, makata cop sokma gibi ortaçağın karanlık dönemlerini bile geride bırakan insanlık dışı işkenceler gördük. ... ( ) Bize 1. Şube'de işkence yapanlardan birisi... (..) .. Ramazan Gezer'in köylüsü Sait Erdoğan'ın oğlu Haydar Erdoğan'dı. Ramazan onu sesinden tanımıştır.

22 Ocak günü bizi tekrar Ümraniye Karakolu'na iade ettiler ve burada yukarda isimlerini saydığım kişilerce yine aynı işkenceler yapıldı.

24 Ocak günü bizleri Üsküdar Emniyet Amirliği'ne götürdüler. Burada elektrik, falaka, kaba dayak, çırılçıplak soyularak elektrik verildikten sonra üzerimize soğuk su atma gibi işkenceler gördük. Burada bize işkence yapanlar Üsküdar Emniyet Amirliği'nde araştırma timinde görevli Rumi Nergiz ve adını bildiğim, ama soyadlarını

bilmediğim Aydın, Sadık, Azimet, Hüseyin ve Komser Muavini Kemal adlı polis memurlarıydı. Burada 3 Mart 1981 tarihine kadar tutulduk ve bize «hazırladığımız ifadeleri imzalarsanız buradan çıkarsınız ve bu işkenceler de biter» diyorlardı.

Bizi hücreden işkence tezgahına götürüp işkence yaptıktan sonra tekrar hücreye indirdikleri zaman işkence yerlerindeki yaralarımızı pansuman etmeye çalışan ve bizimle birlikte gözaltında bulunan, bize yardımcı olan Sadık Soyseninci, M. Selim Pala ve Ahmet Cinoğlu isimli kişiler vardı. Bu kişiler yaralarımız pansuman edilirken bir keresinde Başkomiser Rumi Nergiz tarafından görüldü. Nergiz pansumanları söktürdü ve bana 40, bana yardımcı olan arkadaşlara da 20'şer jop vurdurdu.

Yukarda adları geçen işkencecileri bana işkence yapmalarının üzerinden 17 ay geçmesine rağmen şu anda bile kesinlikle tanırım: Yüzleri hâlâ o gün gibi gözlerimin önünde.»

Tunç'un sürekli doktor kontrolü altında olması gerekiyordu; ama hapishane yönetimi, onu uzun süre kontrole götürmedi. Cezaevi doktoru «benim yapacak birşeyim yok» diyor ve Tunç'u Haydarpaşa Askeri Hastanesi'ne sevkediyordu. Tunç'un durumu çok kötüydü, ancak cezaevi doktorunun ve tutukluların zorlamasıyla hastaneye götürülebildi.

Tunç Haydarpaşa Askeri Hastanesi'ne ilk defa yine zorla, cezaevi doktorunun zorlamasıyla bir kez 6 Ocak 1982'de götürülmüş ve Hastane'nin Bevliye servisinde, doktor hasta kayıt defterine «sürekli kontrol, on gün» yazmıştı; yani Tunç'un on gün sonra tekrar kontrolü gerekiyordu. Ancak Tunç kontrola üç buçuk ay sonra 6 Nisan 1982 günü götürüldüğünde doktorun yapacak bir şeyi yoktu ve yeni bir kontrol süresiyle birlikte gönderdi. Tunç 20 Nisan 1982 günü tekrar kontrole getirildiğinde yapılacak tek şey ameliyattı. Yumurtalıklardaki şişlik inmiyor ve sürekli büyüyordu. Yumurtalıklar iltihaplan-

mıştı. 22 Nisan 1982 günü Dr. Binbaşı Mehmet Karataş'ın yaptığı ameliyatla Tunç'un sağ yumurtalığı alındı.

Ameliyat Tunç'u kurtaramadı. Mustafa Tunç'un daha 17.6.1982 tarihinde yazdığı dilekçesinde anlattığı işkenceler Tunç'u bir süre sonra ölüme götürüyordu. Mustafa Tunç 9.7.1982 tarihinde Haydarpaşa Askeri Hastanesinde hayata gözlerini kapadı ve mahkemeyse bir gün önce Mustafa Tunç'un tahliyesine karar verdi.

Mustafa'nın kardeşi İbrahim Tunç birçok kez kardeşinin ölümü ile ilgili suç duyurusunda bulundu. Ana Meryem Tunç 9.8.1982 tarihli Askeri Savcılığa yazdığı dilekçede «işkencecilerden hesap sorulmasını istiyorum. İşkencecilerden hesap sorulmasını ve hakettikleri cezalara çarptırılmalarını istiyorum» dedi.

Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Savcılığı 10.5.1985 tarihinde Üsküdar Emniyet Amirliğinde görevli Sadık Yalçın, Üsküdar Emniyet Amirliğine bağlı Çengelköy Polis Karakolunda Karakol Amiri Kemal Saim, Üsküdar Emniyet Amirliği'nde görevli Başkomiser Rumi Nergiz ve Üsküdar Emniyet Amirliği'nde görevli polis memuru Ali Ulaköylü hakkında yaptığı soruşturmada 1982/2571 kayıt, 1982/2571 esas ve 1983/136 karar nolu «Kovuşturmaya Yer olmadığı Kararı»nı açıkladı:

«Askeri Savcılığımızca işkence sonucu öldürüldüğü iddia edilen Mustafa Tunç'a ait tüm hastane rapor, film ve müşahade kağıtları ölüm sebebi konusunda görüşünü bildirmek üzere Adli Tıp Meclisi Başkanlığı'na gönderilmiş ve Adli Tıp Meclisi Başkanlığı'nın da 3 Şubat 1983 tarih 1983/1858 esas 322 karar sayılı raporunda Mustafa Tunç'un 13.1.1981 tarihinde gözetim altına alınmasından sonra ve 4.3.1981 tarihinde Selimiye Ceza Tutuk ve Gözetim Evi'ne girerken düzenlenen muayene tutanağı formunda yazılı sağ kaşı kenarında küçük nedbe, sol aşil tendonunda iyileşmiş sıyrıklar ve hatta ayak tabanında hiperk kerosik bölgenin müessir fiilden ileri gelmiş olabileceği, ancak tarif edilen sathi değişmelerin bir eza, cefa ve işkenceye delalet eder şiddette ve ağırlıkta

olmadıkları, testisindeki ameliyat edilen tümör ve akciğerlerinde görülen ostaztozların bir eza, cefa ve işkenceyle ilgili olamayacağı... (..) .. yani kendisinde mevcut bir hastalıktan ölmüş olduğu bildirilmiş bulunduğundan..»

Mustafa Tunç'un ölümünden kısa bir süre önce doğrudan Askeri Savcılığa kendisine yapılanlar ile ilgili bir suç duyurusu vardı; ama savcılık Tunç'un cesedini otopsi için Adli Tıp'a bile göndermeye gerek duymadan Tunç'un ölümü ile ilgili bir rapor istedi.

Adli Tıp'tan gelen rapor ise Şemsi Gök gibi doktorların, ne ölçüde Hipokrat yeminli doktor ifadeleriyle uyuştuğunun çok açık bir örneğiydi. Şemsi Gök Mustafa Tunç'a yapılan işkenceyi «eza, cefa ve işkenceye delalet eder şiddette ve ağırlıkta» bulmadı.

Acaba Askeri Savcıyı «koğuşturmaya yer olmadığı kararı» almaya zorlayan «öldürmeyen ve de eza cefa ve işkenceye delalet eder şiddette ve ağırlıkta olmayan işkenceler suç kapsamındaki işkence sayılmaz» diye bir yasa mı vardı?

Mustafa Tunç öldü hem de tahliyesini bile öğrenemeden. Belki de ölümü «resmi ölüm istatistikleri»nde «doğal» bulundu. Tunç suçsuzdu, henüz mahkeme önüne çıkacak kadar bile yaşayamadı. Üstelik ölümünden bir gün önce mahkeme Tunç'un tahliyesine karar verdi. Ama o mahkeme önünde ne suçunu öğrenebildi ne de suçsuzluğunu söyleyebildi. Ölümünden bir süre sonra gözyaşlarını silen ana Meryem Tunç açıkladı onun suçsuzluğunu: «O ülkesini ve ülkesinin insanlarını severdi. O suçsuzdu, ama onu yüreğimin parçasını işkenceciler öldürdüler. O suçsuzdu...»

«KALBİ DAYANAMADI ÖLDÜ» DEDİLER

Hulusi Dalak 21 yaşındaydı, Gaziantep Tekstil Fabrikası'nda işçiydi ve aynı zamanda Gaziantep Ticaret Lisesi Gece Bölümü'nde okuyordu. 14 Ocak 1981 günüydü, fabrikadan sessizce alınıp götürüldüğünde. Kimse niçin alınıp götürüldüğünü öğrenemedi. Yalnızca «siyasi» dediler. Kayseri'nin Karaözü kasabasında oturan baba Şevket Dalak'a haber uçtu, «Oğlun gözaltına alındı. Hiçbir haber yok». Sonrasını Şevket Dalak anlattı:

«.. Çalışmakta olduğu fabrikadan Gaziantep Emniyet 1. Şube Müdürlüğü polislerince götürüldüğünü öğrendik. Daha sonra Gaziantep Garnizon Komutanlığı'na götürülmüş, orada bulunduğu süre içinde değişik tarihlerde Hulusi'nin ağabeysi oğlum Yüksel Dalak aracılığıyla ilişki kurduk ve içerden sağlığının yerinde olduğunu bildirmiş, ağabeysi çeşitli ihtiyaçlarını karşılamış. Ancak 6-7 Şubat günü oğlum Hulusi Dalak'ın Emniyet 1. Şube'ye götürüldüğünü öğrendik ve o andan sonra kendisiyle ilişki kurmamız mümkün olmadı. Emniyet 1. Şube görevlileri oğlumun orada olmadığını söylediler. Bu durum karşısında haklı olarak endişeye kapıldık. Çünkü oğlumun gözaltına alındığını biliyorduk, bir kaç kez gitmiş ihtiyaçlarını karşılamıştık ve şimdi de bize 'öyle biri yok' diyorlardı.

Yaptığımız araştırmalar sonucu 17 Şubat 1981 günü isminin Hasan olduğunu sandığımız Merkez Karakolu'nda görevli bir komserden oğlumun öldüğünü öğrendik. Komser 'oğlun öldü. Gaziantep Devlet Hastanesi morgunda' dedi. Aynı gün elimize tutuşturulan 'Defin Ruhsatı'nda oğlumun kalp krizinden öldüğü yazıyordu. 18 Şubat 1981 günü de oğlumu doğum yeri olan Kayseri ili, Sarıoğlan ilçesi Karaözü kasabası mezarlığına ölüm tarihinden altı gün sonra defnettik.»

1960 Doğumlu, 21 yaşında Hulusi Dalak «kalp yetersizliği»nden ölmüştü. Şevket Dalak oğlunun hiçbir rahat-

sızlığı olmadığını söylüyor ve «Emniyet 1. Şube'de sorgulayan ve işkence yaparak ölümüne yol açanların cezalandırılmasını» istiyordu.

Hulusi Dalak Emniyet 1. Şube'de ölmüştü, nasıl öldürülmüştü? onu da kimse bilmiyordu. Hayır, aslında bilenler vardı; onlar Hulusi'nin kalp yetmezliğinden ölmediğini de biliyorlardı. Onlar asla konuşmayacaklardı.

Hulusi Emniyet 1. Şube'de ölmüştü; ama 17.2.1981 tarihli 735/104162 nolu Gaziantep Belediyesi Sağlık İşleri Müdürlüğü'nün Kayseri Sarıoğlan Kaymakamlığı'na gönderdiği Ahmet Turan Ertuğ imzalı yazıda Hulusi'nin ölüm yeri de değiştirilmişti. Yazıya göre Hulusi «evinde ikamet etmekte iken kalp yetmezliği sonucu ölmüş bulunan» birisiydi.

Şevket Dalak oğlunu işkence yaparak öldürenlerin bulunup cezalandırılması için MGK Genel Sekreterliği'ne, İçişleri Bakanlığı'na, Adalet Bakanlığı'na, Cumhuriyet Başsavcılığı'na, Adana Sıkıyönetim Komutanlığı'na Gaziantep Garnizon Komutanlığı'na birer dilekçe yazdı. Dilekçelere gelen cevaplar hiçbir işlem yapılmadığını gösteriyordu.

Genelkurmay Başkanlığı, Sıkıyönetim Komutanlığı, Gaziantep İli Komutan Yardımcılığı adına 10 Nisan 1981 tarihli 7130. 1-5869-81 sayılı cevap:

«. otopsi doktor raporunda kalp yetersizliğinden öldüğü tesbit edildi.. Bilgilerinize.»

Genelkurmay Başkanlığı Sıkıyönetim Koordinasyon Bşk. Yrd. Tuğgeneral Şahabettin Kayır'dan 8 Mayıs 1981 tarihli 7130-642-81/İSTH. sayılı cevap :

«... Hulusi Dalak'ın... yapılan otopsisinde astım hastalığından öldüğüne dair rapor mevcuttur.. Bilgilerinize.»

Adalet Bakanlığı'na yazılan dilekçeye Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürü Yıldırım Türkmen'den 20 Nisan 1981 tarih 1.54.11.1981/25258 sayılı cevap :

«.. Oğlunuz Hulusi Dalak'a kötü muamelede bulunmaktan sanıklar Gaziantep Emniyet Müdürlüğü'nde görevli memurlar hakkında o yer Cumhuriyet Savcılığınca

yapılan hazırlık soruşturmasına ait evrak Görevsizlik kararıyla birlikte Adana Sıkıyönetim Komutanlığı'na gönderilmiştir.»

Şevket Dalak'a gelen cevaplarda «oğlun rapora göre işkencede ölmedi» deniyordu, oysa ortada doktor raporu falan yoktu. Evet garip bir «doktor raporu» vardı; ama bu bir rapor değil «T.C. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, Ölü sahibine verilecek, Gömme İzin Kağıdı» başlıklı bir defin ruhsatıydı. Bu kağıtta da doktor C.S. «kalp yetmezliği» diye bir not düşmüştü ve bu belgeyi veren, imzalayan doktorun adı C.S. harflerinden ibaretti.

Hulusi Dalak neden gözaltına alınmıştı, nasıl öldürüldü, kimler öldürdü? Bu sorular hâlâ cevapsız kaldığı gibi, onun artık yaşamadığını kesinleştiren belgeyi imzalayan doktor C.S. de meçhuldü.

ÖLÜMÜNDEN SONRA İFADESİ ALINDI

Ölümü bir dava dosyasında tutanaklar ve zabıtlar arasında kaldı. 12.4.1981 tarihli bir «Olay Zabıt Varakası»na göre 5.4.1981 günü saat 23.00-24.00 sularında «Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu (THKO) üyesi olduğu» gerekçesiyle İstanbul-Alibeyköy'de bir evde gözaltına alınmıştı.

Zabıt Varakası'nda adı «Hasan oğlu 1958 doğumlu Zehra'dan doğma Adana, Ceyhan nüfusuna kayıtlı Cumali Ay» olarak geçiyordu. Cumali Ay'ın ölümüyse aynı zabıt varakasında şöyle anlatılıyordu:

«... 12.4.1981 günü saat 02.00 sıralarında (Cumali Ay'ın) 'bende bulunan.. Kaleşnikof otomatik tüfek, 1 adet Mat makinalı, 5 adet 14'lüyü Beyoğlu Kazancı Yokuşu Pürtelaş Sokak 40/4'te oturur Veysel Büyükyiğit'in evine sakladım, bunları size veririm' demesi üzerine ekibimiz yanına 1079 kod nolu ekibi ve bir de askeri tim olarak yukarda belirtilen adrese gidildi. Veysel Büyükyiğit 'bu adam bize silah bırakmadı, bizde bir hafta kaldı' dedi. Silahları nereye koyduğunu sorduğumuzda pencerenin yanındaki koltuğun arkasını gösterdi. Elinde kelepçe olduğu halde ikinci kat olan binadan camı kırarak aşağıya atlamak istemiştir. Ancak yüksekliği kestiremediğinden... atlayıp yere düşmesi sonucu ağır şekilde yaralanmıştır.»

Komiser Muavini Ali Er, Polis Memuru Aziz Bozkurt, Zihni Yılmaz, Tuncay Alkan, Polis Müd. Komando Ekip Muzaffer Alevok, P. Er. 1. Mot. Brl. Bayram Ay, P. Er. 1. Mot. Brl. Mehmet Kara, Bekçi Akbey Karagöl ve ev sahibi Veysel Büyükyiğit'in imzasını taşıyan «Olay Zabıt Varakası»na göre Cumali Ay 12.4.1981 günü kendini «kaçmak amacıyla pencereden atarak yaralanmış ve ilk yardım hastanesine götürülmüş» ve resmi yazışma evraklarındaki tarihe göre de «intiharından iki gün sonra da ölmüş»tü. (Eyüp Emniyet Amirliği'nin 1. Ordu ve Sıkıyönetim Komutanlığı'na 12 Mayıs 1981 tarih Ad. 1981/1364 sayılı yazısı)

Olayın tek tanığı ev sahibi Veysel Büyükyiğit 12.4.1981 tarihli Komiser Muavini Ali Er ve Polis Memuru Aziz Bozkurt tarafından alınan ifadesinde ise anlaşılması «güç» bir «intihar» tablosu çiziyordu. «... Cumali Ay'a 'silahlar nerede' diye sorulduğunda 'salonda' olduğunu söyledi ve salona geçildi. Salonda pencereye 1.5-2 metre mesafede duruyordu, eli kelepçeliydi. Eli ile pencere camının altındaki koltuğu ve kanepeyi gösterip 'silahlar orada' diye söyledi ve bir anlık bir meselede pencereye 1.5-2 metre mesafede olmasına rağmen balıklama olarak pencereye başını vurup camı kırdı ve yere atladı... elleri kelepçeliydi ve buna rağmen atladı. Yerde kanlar içinde yatıyordu ve yaralı olarak hastaneye kaldırıldı.»

Veysel Büyükyiğit'in İstanbul, Fındıklı Kazancı Yokuşu'ndaki evinden 1.5-2 metre mesafeden elleri kelepçeli olarak atlamak nasıl mümkün olabilirdi?

Cumali Ay'ın atladığı söylenen pencere yerden tahmini 1 metre yükseklikte, pencerenin önünde koltuk ve kanepeler duruyor ve Cumali Ay yürüyemeyecek halde. Elleri kelepçeli olarak olduğu yerde zıplayıp 1.5-2 metreyi balıklama uçuyor ve sokağa düşüyor. Bu nasıl mümkün olabildi? Bu soruları Veysel Büyükyiğit cevapladı:

«Onu eve getirdiler, pencerenin önünde bir polis vardı. Cumali Ay ile pencere arasında uzun bir sehpa vardı, pencere önündeyse koltuk. Hatta bir ara eve gelen komiserlerden birisi 'şunu biraz daha geri çekin yoksa intihar edebilir' dedi ve Cumali daha da geri çekilerek araya sehpa kondu. Ancak bir anda elleri kelepçeli olduğu halde birden fırladı ve yanlamasına doğru pencereden aşağıya süzüldü.»

— Yani hiçbir müdahale olmadan?

«Evet hiçbir müdahale olmadan.»

— Elleri kelepçeli olarak, sanıyorum ayakta da duramayacak halde?

«Evet elleri kelepçeliydi. Biraz yorgun görünüyordu,

zor yürüyordu. Ama Allah var işkence görmüş mü görmemiş mi birşey diyemem.»

— Ama «zor yürüyordu ve yorgundu» diyorsunuz?

«Evet yorgun bir hali vardı, zor yürüyordu.»

— Pencerenin önünde polis vardı dediniz ve Cumali'nin pencerenin önündeki koltuğu göstererek 'silahlar burada' dediğini söylediniz.

«Evet koltuk ve kanepelere baktılar silah çıkmadı. Pencerenin önünde polis duruyordu ve zaten herşey çok ani oldu. Birden önündeki sehpaya bastı ve pencereden aşağı düştü.»

— Yani 2 metreden fırladı?

«Evet.»

— Sonra sizi hiçbir şekilde tutuklamamışlar?

«Beni alıp Emniyete götürdüler. Allah var komiser insan bir adamdı benimle konuştu ve beni serbest bıraktı.»

— Cumali yaralandıktan sonra kaç gün yaşadı?

«Tam kaç gün yaşadığını bilmiyorum. Ama aynı gün öğleye doğru öldüğünü duydum.»

Cumali Ay resmi yazışmalara göre 14.4.1981 günü artık yaşamıyordu. Ama Cumali Ay öldükten bir gün sonra 15.4.1981 tarihli bir tutanakta «ifade» veriyordu.

Katıldıkları iddia edilen olaylarla ilgili Bertal Parlak, Ali Baba Sönmezer, Metin Çınar, Kamer Kaya'nın ifadelerinin bulunduğu «Olay Yeri Gösterme Tutanağı»nda Cumali Ay'ın da ifadesi yer alıyor ve tutanak «... yer göstererek de anlattığımızı kanıtlıyoruz dediler. İfadeleri kendi söyledikleri gibi yazılarak tanzimle birlikte imza altına alındı. 15.4.1981» şeklinde bitiyordu.

Cumali Ay, Komiser Muavini Ali Er, polis memuru Aziz Bozkurt, Zihni Yılmaz, Tuncay Alkan ve Mehmet Aydın huzurunda ölümünden resmi yazışmalarda bildirilen tarihe göre bir gün, ama gerçekteyse üç gün sonra ifade verdi.

Cumali Ay'ın ölümüne «intihar» dendi ve zabıtlara öyle geçti. Her halde gerçekleşmesi asla mümkün olamayacak bir «intihara» kurban gitmişti.

Cumali Ay'ın «intihar» olarak açıklanan ölümünün yer aldığı zabıtlarda ve tutanaklarda, yazışmalarda Türkiye'de «Hazırlık Soruşturması» olarak bilinen soruşturmanın ardındaki gerçek de gizliydi. Yalnızca ifadeler bile bu gerçeği açıklamaya yeterli:

«Halkın Kurtuluşu örgütü üyesi olduğu» iddia edilen Selim Karameşe'nin 30.4.1981 tarihli ifadesinden.

«Benim örgütteki yerim kitleye hitap etmek ve örgüte adam kazanmak, ayrıca örgütün suçta kullanılmış veya kullanılmamış silahlarını saklamak ve nakletmektir. Bizim örgütümüzün amacı önce işçiyi, köylüyü ezilen emekçileri örgütleyip düzen değişikliği için savaşa hazırlamak ve bu topluluğun kapitalist ve emperyalistler tarafından sömürülmesini önlemek amacı ile bu sınıfların bilinçlenmesinden sonra silahlı halk savaşı ile mevcut düzeni yıkıp yerine komünist bir düzen kurmaktır.»

Bu ifadenin altında Selim Karameşe'nin parmak izi bulunuyor. Selim'in mahkemede verdiği ifadesine göre Selim, Sanat Okulu'nun üçüncü sınıfından ayrılmış ve okuması, yazması var. Ancak yapılan işkenceden dolayı elleri tutamayacak kadar şiş ve yara içinde.

Barış Aslan, o da aynı örgütün üyesi olmakla suçlanıyor ve onun da 30.4.1981 tarihinde alınan «ifadesi» Selim Karameşe'nin «ifadesi»nin aynısı, ifadedeki noktalar ve virgüller de aynı, hiçbir değişiklik yok. Onun ifadesi olarak dosyada bulunan ifade de «Benim örgütteki yerim» diye başlıyor ve «... komünist düzen kurmaktır»la sona eriyor.

Mahkeme dosyasında hazırlık ifadeleri olarak geçen ifadelerin büyük bir kısmı aynı. Bir de ayrı grup ifadeler var. Hasan Gerçek, Yılmaz Gerçek, İbrahim Gerçek ve Güven Gerçek adlı kardeşler için hazırlanan «hazır model ifadeler».

Bu ifadelerde «Ben çevredeki ilerici devrimci arkadaşların tavsiyesi ile Halkın Kurtuluşu siyasetini benim-

sedim» diye başlıyor ve «... karşımıza çıkan her engel mukavemetle saf dışı edilecektir»le bitiyor. İfadelerin tarihleri 29.4.1981 ve 30.4.1981. Tabii ki her ifadenin altında «alınan ifadesi okundu, doğruluğunu imzasıyla tastik etti ve edildi» tarzında alışılmış bitiş cümleleri de var.

Bu ifadelerle bu kişiler birçok kişiyi öldürmekle suçlandılar, mahkeme önüne «birçok adam öldürme eyleminin sanıkları» olarak çıkarıldılar. Televizyonda «birçok öldürme eyleminin failleri ve silahları» diye farfarayla gösterildiler. Ve Sıkıyönetim Komutanlığı 1. Nolu Askeri Mahkemesi'nde haklarında idam istemiyle dava açıldı. Ancak MLSP-B davası sanıklarından itirafçı Kamuran Özcan'ın 3 Nolu Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Mahkemesi'ne verdiği itirafnamesine göre, ifadelerde adı geçen olaylarla bu sanıkların hiçbir ilgisi yoktu. Ve bu tablo bu kişilere bu ifadelerin işkence altında kabul ettirildiğini kanıtlıyordu.

Mahkeme de sonradan bu «ifadeleri» gerçek dışı buldu, ama işkenceden dolayı da bir soruşturma açmadı. Üstelik bu kişilere işkence yapıldığına dair dosyada yeterli deliller de vardı.

Emniyet Müdürlüğü 1. Şube Müdürü Tayyar Sever 6 Mayıs 1981 tarihli bir yazıyla «Şube 1. K. 6. B. 3»de bulunan Selim Karameşe, Barış Arslan ve Vakkas Özüpak'ı Gümüşsuyu Askeri Hastanesi Baştabibliğine gönderdi. «Gizlidir» mahreçli gönderilen yazı aynen şöyleydi:

«Eyüp Emniyet Amirliğince yürütülen Halkın Kurtuluşu adlı örgüt operasyonları sırasında bol miktarda döküman ve silahlar ile birlikte yakalanan birçok öldürme ve yakalama eyleminin sanıkları oldukları belirlenen ve 6.9.1981 günü tetkik için müdürlüğümüze gönderilen ve müdürlüğümüzce tahkikatın derinleştirilmesi amacı ile Müdürlüğümüzde alıkonulan sanıklardan Süleyman oğlu 1952 doğumlu Selim Karameşe, Mehmet oğlu 1942 Kahraman Maraş doğumlu Vakkas Özüpek ile

Abdullah oğlu 1955 Artvin doğumlu Barış Arslan isimli şahıslar rahatsızlıklarını beyan etmeleri üzerine adı geçen şahıslar memura teslimen gönderilmişlerdir.»

Halbuki bu kişilerin o anda rahatsızlıklarını bildirebilecek durumları yoktu. Hastaneye baygın bir vaziyette getirildiklerinde ölümün eşiğindeydiler. Ve bütün sorguda ölenlerin vücutlarındaki işkence izleri bunlarda da vardı. Üstelik işkencede ölen kişiler de aynı şekilde bir kağıtla hastaneye sevkediliyorlardı. Yani «şahıslar rahatsızlıklarını beyan ediyor ve memura teslimen hemencecik hastaneye sevkediliyorlardı.»

Gümüşsuyu Askeri Hastahanesine getirilen kişileri muayene eden doktor hastane kayıt defterine 6 Mayıs 1981 tarih ve 7810 sayı ile sırasıyla şu notları düştü.

«Selim Karameşe: Her iki kolda ve bacaklarda travmatik sıyrık ve yara. Sağ kolunda büyük bir yara mevcut... 3774/6.5.1981.

Vakkas Özüpek: Sağ ön kolda eski sıyrıklar, hafif derecede ödem. Her iki topuk altında derin sıyrık, travmatik yara ve her iki topuklarda şişlik mevcuttur... 3775/6.5.1981

Barış Arslan: Sağ omuzlarda sıyrıklar, geniş travmatik ekimoz. Sağ kolda iç ve arka... geniş travmatik ekimoz mevcut. Ağız içinde yanık, mukozada travmatik... yara mevcut. Reçetesi verildi, istirahat önerildi.

Vakkas Özüpek: Ortopedik muayenesinde sağ ön kolda radial ve median sinirler tam paraliz. Haydarpaşa Askeri Hastanesi Ortopedi Servisi'nde muayenesi uygundur. Gereği arz olunur. Baş Tabibliğe. 6.5.1981»

Tabii ki raporlara geçen bu işkenceler de Cumali Ay'ın «intihar»ı gibi zabıtlar, tutanaklar arasında kaldı.

ÖNCE ÖLÜMÜNE BİR SENARYO BULUNAMADI...

Yasalar tarihin hiçbir döneminde mutlak ve değişmez olmadı. Yasalar her zaman değişebilir ve değişir. Bugün yasalara göre —anayasada sözde bir düşünce özgürlüğü olsa da— komünist olmak suç. Komünist olmak birçok ülkede suçtu, Salazar Portekiz'inde, Franko İspanyası'nda, Mussolini İtalya'sında ve daha birçok benzer ülkede; ama bugün bu ülkelerin hiçbirisinde komünist olmak ve komünist partisi kurmak suç değil. Ama tarihte bazı değişmez yasalar da vardır. İşkence bir insanlık suçudur ve bu yalnız bugün değil gelecekte de böyle kabul edilecektir ve hiçbir kişi işkence ederek bir kişinin öldürülmesinin bugün suç, ama gelecekte suç olmaktan çıkabileceğini savunamaz.

Ataman İnce 16.10.1981 günü Türkiye İhtilalci Komünistler Birliği adlı bir örgüt üyesi olduğu iddiasıyla gözaltına alındı. Onun gözaltına alınma gerekçesi, evet bugün suç; ama işkence edilerek öldürülmesi her zaman suç. Yarın onun gözaltına alınma gerekçesi suç olmaktan çıktığı gün, ortada yalnızca bir suç kalacak: O'nun işkence edilerek öldürülmüş olması.

İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı 3 Nolu Askeri Mahkemesi'nin 981/338 esas sayılı dosyasında yargılanan Alişan Dil, mahkeme önünde şu ifadeyi verdiğinde Ataman İnce'nin öldüğünden kesin emin değildi:

«... Ben 1979 yılından beri tutuklu olduğum halde 1980 yılındaki bir olay nedeniyle Emniyet 1. Şube'ye götürüldüm. Bana uzun süre işkence yapıldı ve katılmadığım bir olay işkenceyle kabul ettirilmeye çalışıldı. Emniyet 1. Şube'de birçok kişiye işkence yapılıyordu. Orada Ataman isminde birinin işkence gördüğünü duydum ve feryatlarını işittim. Bu kişinin hanımı da oradaydı. Ben bekleme odasındaydım ve seslerini duyuyordum. Bu kişinin orada gördüğü işkencelerden dolayı öl-

düğünü sanıyorum. Eğer araştırılırsa orada işkence yapıldığı meydana çıkar.»

Ataman'ın eşi Hatice İnce o çığlıkların ardında yaratılan trajik tablonun canlı tanığıydı. 18.2.1982 tarihinde Sıkıyönetim Yardımcı Savcısı Nurettin Özen tarafından alınmış 1984/136 esas sayılı dosyada ve dizi 473'de bulunan ifadesinde olayı anlatıyordu:

«... 22 Ekim 1981 günü polisler beni çalışmış olduğum Gülsuyu'ndaki konfeksiyon giyim mağazasından aldılar, Kartal Soğanlık Karakolu'na götürdüler ve kocamla beni karşılaştıracaklarını söylediler. Karakola girdim, bana Ataman'ı gösterdiler; ama ilk gördüğümde tanıyamadım. Yüzündeki ve gözündeki bezi kaldırdılar, kaşlarının yapısından Ataman'ı tanıdım. Kocam Ataman ayaklarını yan basıyordu, saçları ıslak ve diken dikendi, yüzünde bilhassa şakak nahiyesinde morartı ve yaralar mevcuttu. Burnuyla yüzü adeta bir olmuştu. Ayakta duramıyordu, perişan bir vaziyetteydi. Gözlerini açınca 'ben Ataman'ım şeklinde kafasını öne doğru taştik mahiyetinde salladı. Ben «buna ne oldu» diye haykırdım. Oradaki polisler 'paraşütten düştü. Şarkta bir uçak düştü, uçaktan paraşütle yere düşmüştür' diye benimle alay ettiler. Ataman'ı bir daha bana göstermediler. Beni alıp Emniyet 1. Şube'ye götürdüler. 1. Şube'de 25 gün kaldım, orada bana da çok kötü muameleler yaptılar. Türkiye İşçi Komünist Birliği adlı yasa dışı gizli örgüt üyesi olduğum iddiasıyla tahkikat yaptılar. 25.10.1981 günü Ataman İnce'nin öldüğünü bir polisten duydum.»

Ali Şen de bir başka tanık. Sıkıyönetim Yardımcı Savcısı Nurettin Özen'e 22.2.1982 tarihinde verdiği ifadesinde olayı açıkladı:

«Beni içeri aldılar gözlerim kapalıydı, bir odanın önüne getirdiler. Odanın içerisinden sürekli çığlıklar geliyordu. Biraz sonra bir bayan çıktı, gözlerim kapalı olmasına rağmen onu görüyordum. Kadın şoke olmuştu, hıçkırarak ağlıyordu. Bir ara ne olduğunu sordum, 'içer-

de kocamı öldürdüler' diye söyledi. Kim öldürdü dediğimde kocası Ataman İnce'yi içerde polislerin öldürdüğünü söyledi... Ben hangi polis tarafından işkence yapıldığını görmedim, çünkü gözlerim bağlıydı. Sadece feryatları duydum, bu feryatların Ataman İnce'ye mi, eşine mi, yoksa bir başkasına mı ait olduğunu bilmiyorum.»

Kısa bir süre sonra kendi feryatlarının da bu feryatlara karıştığı Ali Şen, Ataman'ı görmemişti; ama başka bir tanık Zeynep Yıldız adlı sınıkçı(*); onun ölmeden kısa bir süre öncesini, Sıkıyönetim Komutanlığı 1. Nolu Askeri Mahkemesi'nde 1984/136 dosyada 488 dizide bulunan ifadesinde şöyle anlattı:

«... 12 Eylül harekatından sonraydı, ama ne kadar zaman sonra olduğunu bilmiyorum. Gece saat 23 sıralarıydı. Kızım.. koşarak geldi ve 'anne seni bir bekçi çağırıyor' dedi... Aşağıya indim ve bekçi ile birlikte ikiyüz metre kadar ilerdeki karakola gitim. Bu gitiğim yer Soğanlık Karakolu'ydu. Askeri tugaydaki soruşturma merkezine gitmiş değilim. Yolda giderken bekçi yalnızca 'karakoldan seni istiyorlar' dedi başka birşey söylemedi. Karakola vardığımızda büyükçe bir salona girdim, resmi elbiseli iki polis; bir kanepe üzerinde oturan tahminen 25 yaşlarında kara kaşlı, kara gözlü esmer bir delikanlı kaburgalarını tutuyordu... Orada gördüğüm polislerden birisi oturan delikanlıyı muayene etmemi istedi. Yüz hatlarından, duruşundan ve sızlanmasından acısı olduğu anlaşılıyordu. ...Gömleğini sıyırıp göğüs nahiyelerine baktığımda şimdi kesinlikle hatırlamıyorum, fakat tahminimce sağ tarafında iki kaburgası kırılmış neredeyse deriyi delecek vaziyetteydi. Bana polisler 'bu kırıkları sar' dediler. Ben de 'bu sarma ile olmaz. Doktor tarafından alçıya alınması gerekir. Hastaneye götürün' dedim. Bana 'çık' dediler ve ben de evime döndüm.»

(*) Kırıkçı ve çıkıkçı.

Ya işkence ederek Ataman İnce'yi öldürdükleri için yargı önüne çıkarak mahkumiyetlerine karar verilen polisler ne diyordu? Onlara göre acaba Ataman İnce nasıl ölmüştü?

Sanık Talat Gül (Emekli Başkomiser 1. Nolu Askeri Mah. Sorgu 1984/136 Esas Sayılı Dosya'dan)

«12 Eylül'den sonra 2. Zırhlı Tugay Komutanlığı'nda anarşik olaylarla ilgili olarak görev yapmak üzere bir soruşturma ekibi kurulmuştu. Ben bu ekibin amiri, Celal Arslan'da ekibin amir yardımcısıydı... Ataman İnce.. (..).. Marksist-Leninistler Birliği İl Sorumlusu suçundan zanlı olarak gözetim altına alındı. Dosyada mevcut tutanaklarda belirtildiği gibi savunma vermek istemiyordu... Suçluluğun ve yakalanmış olmasının etkisiyle olsa gerek, birgün nezarethanenin demir parmaklıklı kapısına başını ve içerde nezarette kalanların yatması için mevcut ranzaların ayaklarına başını ve vücudunun muhtelif yerlerini çarpmak suretiyle yaraladığını gördük... Sanığın taşkınlık yaptığını gördüğümüz gün tedavisi için gerekli önlemleri aldıktan sonra bir ara baktığımda sol koltuk altında büyükçe kabuklu bir yara olduğunu ve kendisini sağa sola çarpmak suretiyle yaralandığı zaman dahi bu yaranın kanamadığını görmüştük. Zaten bu sanığa işkence yapmamız... mümkün değildir. Zira soruşturma yerinin bulunduğu yer itibariyle, o zamanki 2. Zırhlı Tugay Komutanı Tuğgeneral Nedim Erdem sık sık ve kendisince münasip görülen zamanlarda önceden haber vermeksizin soruşturma ekibini ve soruşturma yerini denetliyordu. İşkenceye ve gözetim altına alınanlara her zaman iyi muamele yapılmasını istiyordu... Böyle bir durum olsaydı, kendisi de farkederdi.»

Sanık Celal Arslan (Kartal Emniyet Amirliğinde Komiser. 1984/136 Esas Sayılı dosyada, 26.3.1982 tarihli SYNT. Yard. Sav. Nurettin Özen tarafından alınan ifadeden)

«Ataman İnce nezarette yalnız bırakıldığı bir sırada taşkınlıklar yaparak nezaret demir kapısına kafası-

nı, dirseklerini omuz ve sırtı ile vurarak; ayaklarını sedre vurmak suretiyle taşkınlıklar yaptı... (...).. Müteveffanın üzerinde bulunan yaralar, nezarette yalnız bırakıldığı sırada meydana gelmişse bunu ben bilmem. Sıkıyönetim Komutanlığı'nın yazılı emirleri ve kanun gereği olarak tahkikat yapılmış ve tahkikat sonunda şahıs vefat etmişse bunda herhangi bir suçumuzun olmaması gerekir.»

Sanık Niyazi Çomak (Kartal Emniyet Amirliği'nde komiser muavini. 1. Nolu Askeri Mahkeme. 1984/136 Nolu Esas. Dizi 322 Askeri Savcılık ifadesinden)

«Ataman İnce'nin ölümünde bizim hiçbir günahımız yoktur. Kendisi cezaevi firarisi olduğu için firari hayatı sebebiyle ciğerlerini üşütmüş ve siroz olabilir. Soruşturma yapılsa da yapılmasa da mevcut hastalıkları sebebiyle kaderi ile ölmesi gerekirdi, biz görevimizi yaptık. Sıkıyönetim Komutanlığı'nın emirleri üzerine nezarete alıp hadisenin aydınlatılması için sair tahkikatı yapıp mercilere teslim ettik.»

Necati Ayata (Soğanlık Sorgulama Amirliği'nde gece bekçisi. 1 Nolu Askeri Mahkeme. 1984/136 Esas Nolu. Dizi 458 de bulunan 29.3.1982 tarihli Askeri Savcılık ifadesinden)

«... Hastaneye iki defa götürüldü. Son defasında ölmüş. Benim malumatım bundan ibarettir. Dedi.»

Ataman Kayıp mı Edilmek İstendi?

16.10.1981 tarihinde gözaltına alınan Ataman İnce, Kartal Emniyet Amirliği'ne bağlı Soğanlık Karakolu'nda, özel sorgulama görevlisi polislerin ifadelerine göre «kendisini 18.10.1981 günü yerden yere vurunca» o gün 2. Zırhlı Tugay Revirine götürüldü. 1. Ordu ve Sıkıyönetim Komutanı Orgeneral Haydar Saltık'ın 20.10.1981 tarihli yazılarıyla 16.11.1981 tarihine kadar Ataman İnce'nin gözaltında tutulmasına karar verdi.

Ataman İnce ilk sorgulamayı 2. Zırhlı Tugay Revi-

ri'nde tedavi edilerek atlatmıştı. Ve sonra başlayan sorgu ta ki ölümüne dek sürdü. Ataman daha ilk defa revire götürüldüğünde «kendisini yerden yere vurmasının» (!) hasarları revir vizite defterine şöyle geçti:

«Darbeye bağlı solunum distresi, sırtın hemen hemen bütün yüzünde künt travmaya bağlı yaygın ekimoz, dirsek arka yüzlerinde omuzlarda, her iki ayak tabanlarında ekimoz ve hematom tesbit edildi. Hayati tehlike yok.»

Ataman'ın ikinci sorgusu 25.10.1981 günü sonuçlanacaktı. İkinci kez Tugay Reviri'ne götürüldüğünde, revir nöbetçi doktoru... «genel durumu ileri derecede bozuk» yazmak zorunda kaldı ve Haydarpaşa Askeri Hastanesi'ne sevketti. Kartal Emniyet Amiri Mustafa Koparan'ın da Haydarpaşa Askeri Hastanesi Baştabibliği'ne yazdığı bir üst yazıya göre de Ataman tedavisi için müracaat ettirilmişti.

«..halen sorgulaması devam eden ve gözetim altında bulunan Diyarbakır 1956 doğumlu Zeki oğlu Ataman İnce rahatsız olduğundan müracaat ettirilmiştir.»

Haydarpaşa Askeri Hastanesi'nde gerekli müdahaleyi yapacak doktor bulunamadığı için Ataman İnce saat 16.00'da Haydarpaşa Numune Hastanesi'ne sevkedildi ve yarım saat sonra 25.10.1981 günü saat 16.30'da sorgulaması sona erdi.

Ancak Zeki İnce ve eşi Zekiye İnce'nin, oğullarının gözaltına alındıktan sonraki hayatı hakkında henüz bir bilgileri yoktu. Duymuşlardı «Ataman gözaltında, gözaltında öldürüldü» diye, ama inanamamışlardı. Araştırmak istediler. Önce İstanbul Emniyet 1. Şube Müdürlüğüne gittiler ve Emniyet 1. Şube'den «Ataman İnce diye bir kimsenin gözaltına alınmadığı» cevabını aldılar.

Bir anne ve baba iki avukatın da yardımıyla (Av. Mehmet Kadıoğlu ve İbrahim Açan) İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı Adli Müşavirliği'nden evlatlarının durumunu öğrenmek istedilerse de Adli Müşavir görüşmek istemedi. Ancak 11 Kasım 1981 günü askeri

savcıyla görüşmeyi başaran Avukat İbrahim Açan, savcıdan «Böyle bir ölüm olayı kesinlikle yoktur. Başkaca bir bilgi veremem» cevabını aldı.

Halbuki Ataman İnce, eşinin ismi, adresi, anne ve babasının ismi, adresi belli olduğu halde, ölümünden bir gün sonra İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Savcılığı'nın 26.10.1981 günlü yazısıyla 28.10.1981 günü Haydarpaşa Numune Hastanesi'nden alınarak morga götürülmüştü. 928/1827 kayıt numarasıyla morga konmuştu. Askeri Savcı'nın 12.11.1981 tarihli emirleriyle de ceset Fatih Belediye İmamı Naci Uzun'a teslim edilmişti. Halbuki aynı Askeri Savcı bu emirden bir gün önce 11 Kasım 1981 günü Avukat İbrahim Açan'a «böyle bir ölüm olayı kesinlikle yoktur» demişti.

Ataman İnce de bilinen veya bilinmeyen birçok kişiyle aynı kaderi paylaştı ve Yedikule Zindanaltı Mezarlığı'na gizlice gömüldü.

İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü Müsteşar Yardımcısı Erol Tuncel, Türkiye Barolar Birliği Başkanı Atilâ Sav'ın bakanlığa yaptığı başvuruya 30 Haziran 1982 tarih ve 129423 sayı ile verdiği cevapta Ataman İnce'nin «rahatsız olduğunu ve daha önceki bazı hastalıklarının bildirilmesi üzerine hastanede tedavisi yapılırken vefat ettiğini ve Ataman İnce'ye işkence yapılmadığını, yapılan otopsiden sonra Yedikule Zindanaltı Mezarlığı'na defnedildiğini» bildiriyordu.

Müşavir Emniyet Müdürü olarak Şükrü Balcı da 1. Ordu ve Sıkıyönetim Komutanlığı'na 26 Temmuz 1981, Şb. 1. Md: 60521 sayılı gönderdiği bir yazıda Ataman İnce'nin «tüberküloz olduğunu bu nedenle tedavi görmek istediğini ve hastanede öldüğünü», iddia ediyordu. Yani Şükrü Balcı'ya göre de Ataman İnce «Bende tüberküloz var. Rahatsızlığım yine nüksetti. Acaba rica etsem beni tedavi altına alır mısınız» demiş ve hemen ilgililer revire, olmadı hastaneye götürmüşler «tedavi altına alınmışsa da birden komaya girerek vefat etmiş.»

Bu masallar inandırıcı olmamış ki Askeri Savcı da dava açmak zorunda kaldı. Ataman'ın ölümüne bir senaryo bulunamadı, herşey o kadar açıktı ki, senaryolar açık verdi. Ve açılan dava sonucu mahkeme Talat Gül, Celal Arslan, Niyazi Çomak, Yusuf Tokur, Ömer Erdal, Bidat Yıldız adlı polislerin beşer yıl mahkumiyetlerine ve tutuklanmalarına karar verdi. (2 Nolu Askeri Mahkeme 25.2.1986 tarih, 1986/12 esas, 1986/55 karar).

İşkence Üzerine Doktorların Dansı

Ataman İnce'nin 28 Ekim 1981 tarihinde yapılan «Otopsi Raporu»nda yapılan işkence bulguları şöyle sıralanıyordu. Acaba bunlardan hangisi bir insanın kendini yerden yere vurmasıyla olabilirdi?

«.. Sağ deltoid adalede 5×4 cm, sağ pazu dışta 12×8 cm. sağ ön kol üst dışta 5×6 cm, sağ el sırtında 5×4 cm, sağ ön kol arka üstte 4×4 cm., sağ sak önde 15×6 cm, sağ tabanda 6×8 cm, sağ gluten alt bölümde 8×4 cm, sırtta sol skapula iç kısmında 5×4 cm, sol loajerde 5×6 cm, sol ayak tabanında 10×6 cm, sol gluetalde 8×6 cm boyutlarında... ekimoz olduğu tesbit edildi.

Sırtta sol kürek kemiği altında 3×4 cm üzeri kabuk bağlamış, sol omuz başında, sol kol büklüm kemiği altında sol uylukla, her iki dizde 3 cm'e kadar varan boylarda çeşitli kabuk bağlamış yaralar, sol koltuk altında 5×4 cm ve buna uyan sol pazu üst kısımda 5×4 cm ebadında ..... enfekte olmuş yara, her iki el sırtında, sol ön kol alt kısımda, çeşitli büyüklükte sağ kolik bölgede 5×4 cm ebadında her iki ayak baş parmağı iç kısmında 6×4 cm ebadında ekimozlar tespit edildi.

Baş açıldı: Cilt altında vertekste 4 cm ebadında, sağ frontalde 3 cm ebadında ekimoz mevcut..... Beyin şiş, ödemli olarak bulundu.

Göğüs açıldı: Sol yedinci kaburganın meme hattı ile kesiştiği yerde kırık olduğu ve bu kırık çevresinde adalelerde ekimoz olduğu görüldü... Her iki akciğer şiş, ödemli, ağır olup satıhlarında noktavi kanamalar mevcut».

Ancak Dr. Özdemir Kolusayın, Dr. Erol Özkartal, Dr. Sabahattin Okumuş, Dr. Uğur Gündüz, Dr. Bilge Kırangil'den oluşan Cerrahpaşa Adli Tıp Kürsüsü Ataman İnce'nin ölüm nedenini «intersisyel pnömoni, siroz ve aşağı nefron nefrozunun müşterek tesiri sonucu» yazdı.

Ölümün kesin tayini ile ilgili 12 Mart 1982 tarihli 3506 esas ve 6228 kararla Adli Tıp Meclisi'de raporunda Ataman İnce'nin «ağır müessir fiile maruz» kaldığını belirtti. Adli Tıp 1. İhtisas Kurulu 26 Ekim 1984 tarihli aldığı 22764 esas ve 1421 kararda da Ataman İnce'ye uzun süre işkence yapıldığını belirtiyordu:

«.. Ölümünden evvel gelen yaklaşık 7-8 günden başlayarak müessir fiile maruz kaldığı, bu belirtilerin kendisinde mevcut hastalıkların sonucunda meydana gelemeyeceği gibi şahsın kendi kendine yaptığı travmayla ilgili olmasının tıbben varit olmadığı..»

Ancak tıbben mümkün olmayan Yüksek Sağlık Şurası'nda mümkündü. Bir veterinerli, bir eczacılı ve bir de İhsan Doğramacılı Yüksek Sağlık Şurası (26 Temmuz 1981 tarih ve 7587 karar) aldığı kararda ölümün Ataman İnce'nin «kendi kendisini sağa sola çarpması sonucu olabileceği», fakat bu «vakada kesin birşey söylenemeyeceği»ni belirtti. Yani Yüksek Sağlık Şurası'na göre tıbben imkansız olan «mümkün» olabilirdi, olmayabilirdi de.

Ataman İnce işkence ile öldürüldü. Ve birgün onun gözaltına alınmasına yolaçan siyasal düşüncelerin suç olmaktan çıktığı gün ortada yalnız tek bir suç kalacak: «Onun işkence edilerek öldürülmüş olması». Bu gerçek ne bugün ne de yarın değişecek.

ORTADA YALNIZCA BİR ÖLÜM KALDI

«Ey sağır insanlar, duyun bu sesi!
Duy sen de, buruşuk suratlı köle,
kafesinde sincap gibi dört dönen yeryüzü!
Bugün çarpmayan bu yürek,
yalnız kardeşlik için çarptı, yalnız
eşitlik için»

Eugène Pottier, (Blanqui'e Ağıt'tan)

Ahmet Karlangaç gözaltına alındığında tarih 2 Ekim 1980'di. Emniyet Müdürlüğü 1. Şube'de sorguda o gün 320 kişi vardı. Sorgulanmaları henüz sona ermemişti ki, Pakize Yetkin, Kemal Kılıç ve Aydın Akşar isimli konuşamayacak halde üç kişi «hasta olduklarını söyledikleri» için hastaneye kaldırılmıştı. Henüz Karlangaç hastaneye kaldırılacak kadar sorgulanmamıştı, Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Savcılığının 1980/3759 esas sayılı dosyasında bulunan gözaltındakilere ait listede Ahmet Karlangaç'ın isminin karşısında «hastanede» kaydı yoktu. Ancak onun da isminin karşısına «hastanede» kaydının düşülmesi için fazla beklemek gerekmedi.

«6-7 Ekim 1980 günleri Emniyet 1. Şube Nezarethanesinde kalan sanıkların isim listesi»nde bulunanların sayısı 403'e yükselmişti ve Ahmet Karlangaç da hastanedeydi. Önce Haydarpaşa Askeri Hastanesi'ne götürüldü; ama koma halinde hastaneye getirilen Karlangaç buradan aynı gün Çapa Tıp Fakültesi Nöroşirurji Kliniği'ne sevkedildi. Artık Karlangaç'ın da geri dönüşü yoktu; o da durağı morg olanlardan biri olacaktı.

Ahmet Karlangaç koma halinde hastaneye sevkedildi ve bir daha kendine gelemedi, 12.10.1980 günü artık yaşamıyordu. Karlangaç henüz morga gönderilmeden önce Çapa Tıp Fakültesi Anesteziyoloji ve Reanimasyon Kürsü Başkan Yardımcısı Doç. Dr. Kutay Akbir işkence izlerini şöyle sıralıyordu:

«Hastanın harici muayenesinde her iki ayak tabanında sol kol ön yüzünde, sol meme bölgesinde darp veya buna benzer bir nedenle meydana gelebilecek el ayası büyüklüğünde net ekimozlar mevcuttu.»

Nöroşirürji Kürsü Başkanı Prof. Dr. Bülent Tarcan' da 10.11.1980 tarihli Tıp Fakültesi Dekanlığı'na gönderdiği yazıda Karlangaç'ın vücudundaki işkence izlerini sıralıyordu:

«...Genel fizik muayenede her iki ayak tabanında şişlik ve ekimoz, sol meme bölgesinde, sağ orta koltuk çizgisi üzerinde, sol kol ön yüzde ekimotik lezyonlar saptanmıştır. Ölüm olayına neden olan lezyonun Emniyet Amirliği'nde uğrayabileceği maddi baskı sonucu olup olmadığının anlaşılması için Adli Tıp Müessesesinden kanaat sorulması uygun olur.»

Ahmet Karlangaç'ın 13.10.1980 tarihinde 1395/2147 Protokol no ile Cerahpaşa Tıp Fakültesi Adli Tıp Kürsüsü tarafından hazırlanan Otopsi Raporu'na göre vücutta morarmamış ve yaralanmamış tek bir alan yoktu. Rapor vücutta ellinin üzerinde 1 cm ile 10×3 cm arasında değişen morluklar, yaralar görüldüğünü belirtiyordu. İç organların tetkikindeyse akciğerlerde kanamalar, beyinde kanamalar, ileri derecede şişlik ve ödem bulunduğu yazıyor ve sonuç açıklanıyordu:

«Kişinin ölümünün, künt kafa travmasına bağlı, dura mater ile korteks arasındaki ince venlerin yırtılmasından gelişen subdural beyin kanaması ile meydana gelmiş bulunduğu.

Vücudunun muhtelif yerlerinde, değişik özellikte travmatik bulguların mevcut olduğu.»

İmzalar: Dr. Özdemir Kolusayın, Dr. Erol Özkartal, Dr. Hatice Argöksel.

İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Savcılığı 31.3.1982 gün ve 1980/3759 KG sayılı yazı ile Adli Tıp Kurumu 1. İhtisas Kurulu'ndan Otopsi Raporu üzerine yeni bir mütalaa istedi. 1. İhtisas Kurulu Başkanı Prof. Dr. Cahit Özen, Prof. Dr. Talia Bali Aykan, Dr. Hüseyin

Kalyoncu, Doç. Dr. Ertuğrul Sayın, ve Dr. Oznur Aykaç'ın 20 Mayıs 1982 tarihli «1. İhtisas Kurulu 7106 esas ve 1-53 karar no» ile yeni bir mütalaa verdi; ama bu rapor da ilk rapordaki kararı destekliyordu: Ölüm işkence sonucu olmuştu.

«Emniyet Şubesinde gözetim altında iken fenalaşarak evvela Haydarpaşa Askeri Hastanesi'ne, buradan da Çapa Tıp Fakültesi Nöroşirürji Kliniğine sevkedilen 25 yaşındaki Ahmet Karlangaç'ta tanık ifadeleri, klinik, ameliyat ve otopsi bulguları dikkate alındıkta kişinin kafa travması neticesi meydana gelen subdural kanamadan öldüğü, yine dış muayeneler dikkate alındıkta bu travmanın kafaya künt bir cismin direkt havalesiyle olabileceği gibi başın bir yere şiddetle çarpması çarptırılması şeklinde de olabileceği, iki şık arasında tefrik yapmanın tıbben mümkün olmadığı, diğer bölgelerdeki harici bulgular dikkate alındıkta kişinin müessir fiile maruz kaldığının kabulü gerektiği, ancak vakada ölümün bu müessir fiil lezyonlarından meydana gelmediği dolayısıyla ölüme sebebiyet veren subdural hematomun husulüne sebep olan kafa travmasının oluş şeklinin tıbbi delillerle tesbitine imkan olmadığı mütaleasına varıldı.»

Emniyet 1. Şube görevlilerine göre Ahmet Karlangaç'ın ölümünden kendilerinin bir ilgisi yoktu. Emniyette yüzleştirme anında birden bayılmış ve bir daha da kendisine gelememişti. «Emniyet Müdürü, İstanbul Emniyet Müdürü Y. Mahmut Dikler» imzalı Karlangaç'ın Haydarpaşa Askeri Hastanesi'ne sevk yazısı da «Ahmet Karlangaç'ın diğer sanıklarla yüzleştirilmek üzere iken birden baygınlık geçirdiğinden memura teslimen gönderilmiş ve adı geçenin gerekli muayene ve mütavatının yapılmasını arz ediyor»du.

Emniyet Müdürlüğü 1. Şube polisleri tarafından tutulan ve yedi polisin yalnızca imzalarını taşıyan 2.10.1980 tarihli bir tutanakta Ahmet Karlangaç'ın «kaçarken düştüğü, sonra yeniden düştüğü» açıklanıyordu. Ama bu tu-

tanakta ilginç bir yan vardı, bir kişi bu tutanağı okuduktan sonra «Acaba Otopsi Raporu okunduktan sonra mı bu tutanak hazırlandı?» diye sormadan edemiyordu:

«Ahmet Karlangaç ile aynı evden şüphe üzerine alınan Mustafa Arı şubeye getirilmek için elleri önden kelepçelenerek otoya bindirilmişlerdir. Şahısları taşıyan oto şube önüne geldiğinde önce Mustafa Arı indirilmiş, daha sonra Ahmet Karlangaç kendisini kolundan tutarak aşağıya indirmek isteyen görevlinin elinden çok ani bir hareketle silkelenmek suretiyle kaçmış ..... (...) ... oto şoförü ve diğer görevliler de Ahmet Karlangaç'ın peşine düşmüşlerdir. Çevreyi bilmeyen sanık, gece oluşu, çevrenin aydınlatılmamış olması, ellerinin önden kelepçeli olması ve arkalarına basarak giydiği ayakkabılarının merdivenlerde koştuğu sırada ayağından çıkarak dengesini kaybettirmesi sonunda sanık merdivenlerden aşağıya doğru yuvarlanarak düşmüş ve merdivenlerin dibinde tekrar ayağa kalkıp kaçmaya teşebbüs ettiği bir sırada yakalanmıştır. Sanık bir an dinlendikten sonra bu kez kolundan yakalayan görevlinin suratına kafa atarak onu ekarte etmiş ve yolu enlemesine katedecek şekilde kaçmaya devam etmiştir. Ancak yine vaktin gece oluşu, aydınlatma olmayışı ve sanığın çevrenin yabancısı oluşu gibi sebeblerle yol kenarındaki yaklaşık 1-1,5 metre derinliğindeki çukuru atlaması sonucu tekrar düşmüş, toparlanıp tekrar kaçacağı sırada yetişen görevlilerce yakalanarak şubeye getirilmiştir.

3 kez ard arda kaçmaya teşebbüs eden Ahmet Karlangaç'ın Şube'de yüzü gözü çamurlanmış, bazı yerleri düşmeler sonucu kanamakta olduğu görülmüş ve sanık soyularak yaptırılan incelemede; sağ kolunun, sol kolunun, ayaklarının, ayak parmaklarının, sırt ve göğsünün dudağının, ellerinin, sol omuzunun, sol koltuk altının, sol gözünün bu ard arda kaçışlar sebebi ile hafif şekilde sağa sola vurarak şişmelere, kızartılara ve sıyrıklara neden olduğu, bunların ise herhangi bir tıbbi müdaheleye gerek

göstermediği intibaı uyandırdığına dair işbu tutanak tanzimle imza edildi.»

Mustafa Arı Ahmet Karlangaç'ın akrabasıydı. 7.6.1984 günü 3 Nolu Askeri Mahkeme'de verdiği ve 1984/41 esas sayılı «Tutanaklar sayfa 7» de bulunan ifadesine göre Karlangaç'la birlikte Emniyet 1. Şube'ye getirildiğinde ne kaçma olmuştu, ne düşme, ne de kovalamaca. Tutanakta anlatılanlar hayal gücünün sınırsızlığında bile bir yere konamıyordu.

Karlangaç'ın sorgusunu yapan Emniyet görevlileri daha sonra Askeri Savcıya verdikleri ifadelerinde bu kaçma olayından hiç bahsetmiyorlardı:

Aydın Yıldırım (Ankara Polis Enstitüsü öğrencisi, Tunceli Pertek Nüfusuna kayıtlı, 31.1.1984 tarihinde Askeri Savcı Abdülkadir Abacı tarafından alınan ifadesinden) :

«Eski başbakanlardan Nihat Erim'in koruma polisi Ali Kartal'ı öldürmekten sanık Ahmet Karlangaç isimindeki şahsı ... (...) .. Başka bir ekip yakalamış. Benim mensup olduğum ekip ise Baki Altın'ı yakalamıştık. Biz Baki Altın'ı konuşturunca ve eylem silahlarını verince Ahmet Karlangaç'ı, Baki Altın'la yüzleştirmek üzere diğer ekibin bulunduğu yerden Ahmet Karlangaç'ı getirdik. Yüzleştirme yapılırken, Baki Altın'ın, Ahmet Karlangaç'ın yüzüne karşı itirafı üzerine fenalık geçirdi. O zaman ekip şefi Sebahattin Tür ve ekip mensupları bir tutanak düzenledik. Kesinlikle Ahmet Karlangaç'ın kafasına sopayla vurmadım, başka vuran da olmadı. Öldürme olayının sanıkları cezalandırılınca bu tür kaçamak yollarına ... başvurdular dedi.»

Halis Yemen, O da Emniyet 1. Şube'de görevliydi; ama Sıkıyönetim Yardımcı Savcısı İsmail Çak tarafından Ahmet Karlangaç'ı işkence ederek öldürmekten ifadesi alındığında Gazi ve Ali adlarında iki kişiyi öldürmekten Bayrampaşa Cezaevi'nde tutuklu bulunuyordu. Halis Yemen de Askeri Savcıya verdiği 27.12.1983 tarihli ifadesine göre Ahmet Karlangaç'ın, Baki Altın'la yüz-

leştirilmesi anında orada olup olmadığını bilmiyordu. Kendisi Karlangaç'a vurmamıştı ve kimin de vurduğunu bilmiyordu «kesin olarak hiçbir şeyi hatırlayamıyordu. Moralman yıkılmış vaziyetteydi» ve iki kişinin öldürülmesine «neden olduğu için çok üzgündü ve morali bozuk bir durumdaydı». Bu nedenle Ahmet Karlangaç'ın öldürülmesi olayını da hatırlayamıyordu.

İstanbul Emniyet Müdürlüğü Gar Emniyet Amirliği'nde görevli Satılmış Köroğlu meraktan Ahmet Karlangaç'ı görmek için sorgu odasına girmiş ve çıkmıştı. Sıkıyönetim Askeri Savcısı İsmail Çak'a 23.12.1983 tarihinde alınan ifadesinde bu «merak»ını anlatıyordu

«...İsmi çok geçen Ahmet Karlangaç'ı görmek maksadıyla ve merak saikiyle Baki Altın'ın bulunduğu odaya girdim. Odada hatırımda kaldığına göre komiser Sebahattin Tür ve polis memuru Aydın Yıldırım vardı. Ben Ahmet Karlangaç'ı gördükten sonra dışarı çıkarken içeriye giren polis memurları da oluyordu... Bir süre sonra... Ahmet Karlangaç'ın fenalaştığını ve hastaneye kaldırıldığını şu anda ismini hatırlayamadığım arkadaşlardan duydum.»

Ahmet Karlangaç'a vuran hiçbir polis yoktu (!), kimse vurmamıştı ve kimin vurduğunu da görmemişti(!) Ahmet Gök de Ahmet Karlangaç öldürüldüğünde Emniyet 1. Şube'de görevliydi, «nedense» sonradan Bulanık ilçesi Emniyet Amir Vekili olmuştu. O da Askeri Savcılığın 16.11.1983 tarih 1980/3759 İ.Ç. sayılı talimatla verdiği ifadesinde komiserinden aldığı emir üzerine Karlangaç'ın kafasına vurmadığını iddia ediyordu.

«Sanıklardan Baki Altın ve Saadettin Güven'in sorgulamalarında ben de bulundum. Ancak Ahmet Karlangaç adlı şahsın ne sorgusunu yaptım ne de yakalanmasında bulundum. Bu şahsın Emniyet 1. Şube önünden ambulansa konularak hastaneye götürüldüğünü gördüm. Birlikte çalıştığım Sabahattin Tür'ün talimatı üzerine kafasına her hangi bir cisimle vurmuş değilim.»

Sabahattin Tür'se İstanbul Emniyet 1. Şube'den Urfa Emniyet Müdürlüğü Asayiş Şubesi'ne komiser olmuştu. Sabahattin Tür'ün ifadesine göre «Baki Altın, Ahmet Karlangaç'a, 'ben, sen ve Saadettin Güven birlikte Nihat Erim'i öldürmedik mi?' demiş. Hemen oracıkta Ahmet Karlangaç fenalaşarak baygınlık geçirmiş. Oturduğu yerden kafasını duvara çarpmış mı çarpmamış mı onu da bilmiyormuş. Kimseye de 'Ahmet Karlangaç'ı öldürün' diye talimat vermemiş.»

Ahmet Karlangaç'ın öldürülmesiyle ilgili dosyada bulunan bir tutanakta Karlangaç'ın «kaçmaya çalışırken kafasını gözünü yaraladığı» şeklindeki 2.10.1980 tarihli tutanağı yalanlıyordu. Altında beş polisin imzalarının yer aldığı tutanak 6.10.1980 tarihini taşıyor.

«1.10.1980 günü sabah saat 10.00 sıralarında Ahmet Karlangaç adlı şahsın muhafaza edildiği odasından bir takım garip sesler gelmesi üzerine odaya gidildiğinde, şahsın kafasını duvara vurmakta olduğu görülmüş, kendisine müdahale edilerek hareketine mani olunmuştur. Bu sırada şahsın herhangi bir anormal hali ve hastalık durumu görülmemiş.»

Ancak bütün bu tutanaklara ve ifadelere karşın Sıkıyönetim Komutanlığı Yardımcı Savcısı İsmail Çak'ın Diyarbakır Sıkıyönetim Komutanlığı'na gönderdiği 1980/3759 İ.Ç Sayılı 12.10.1983 tarihli yazıda olayla ilgili cümleler Ahmet Karlangaç'ın hayatına son veren darbenin nasıl vurulduğunu açıklıyordu...

«... Ahmet Karlangaç'ın kendisine yükletilen suçu kabullenmemekte ısrar etmesi üzerine, olayın soruşturmasını yürüten komiser Sabahattin Tür (Türk)den aldığı emir ve talimat üzerine... komiser muavini Ahmet Gök'ün elindeki sopayla Ahmet Karlangaç'ın başına vurarak (..) ölümüne neden olduğu.»

Savcının aynı tarih ve sayı numaralı Sabahattin Tür (Türk)le ilgili yine Diyarbakır Sıkıyönetim Komutanlığına gönderilen yazısında Muş Emniyet Müdürlüğü kadrosuna komser muavini olarak tayin edilen Ahmet Gök

ile birlikte Urfa Emniyet Müdürlüğü kadrosuna komiser olarak tayin edilen Sabahattin Tür (Türk)'ün Karlangaç'ın öldürülmesiyle ilgili ifadesinin alınarak gönderilmesi isteniyor.

«Sanık Ahmet Karlangaç'ın kendisine yükletilen suçu kabullenmemekte ısrar etmesi üzerine olayın soruşturmasını yürüten sanık komiser Sebahattin Tür'ün mahiyetindeki polis memurları Aydın Yıldırım, Halis Yemen, Satılmış Köroğlu ve komiser muavini Ahmet Gök'ün profesör Nihat Erim ile koruma polisi Ali Kartal'ın öldürülmesi olayını planlayan ve olaya iştirak eden Ahmet Karlangaç'a suçlarını ikrar etmesi için adı geçen polis memurları ve komiser muavinine işkence yapmaları ve sopa ile başına vurmaları hususunda vermiş olduğu emir ve talimat sonucu... ölümüne neden olunduğu.»

Sıkıyönetim Askeri Savcı Yardımcısı Cemal Çakar'ın 8.2.1984 tarihli 1980/3759 kayıt, 1980/3759 esas ve 1984/79 karar no ile 3 Nolu Askeri Mahkemede açtığı dava nedeniyle tekrar 29.2.1984 tarihinde Bulanık Asliye Ceza Mahkemesi 1984/72 sayılı talimatla alınan ifadesinde Ahmet Gök suçsuzluğunu «ödül almamış» olmasıyla açıkladı:

«.. Ahmet Karlangaç'ı yakalayan ve sorgusunu yapan arkadaşlar ödülendirildiler. Benim karışmadığımı bu da ortaya koymaktadır ki bana parasal bir ödül verilmedi.»

«Karlangaç Birden Yere Yığıldı».

Baki Aydın, o da Nihat Erim ve koruma polisini öldürdüğü ve Devrimci-Sol üyesi olduğu iddiasıyla gözaltına alınmıştı. Karlangaç'ın öldürülmesinin tek canlı tanığıydı. Sıkıyönetim Komutanlığı Yardımcı Savcısı İsmail Çak tarafından 11.10.1983 tarihinde Sağmalcılar 2 Nolu Askeri Cezaevi'nde ifadesi alındı.

«Ahmet Karlangaç ayakta duracak vaziyette değildi. Karlangaç istedikleri gibi itirafta bulunmayınca.. polisler rasgele ve özellikle de başına sopalarla vurmaya başladılar. O yere düşünce polis memurları onu yakasından tutarak ayağa kaldırıyor ve başını duvara vuruyorlardı. Artık Ahmet Karlangaç konuşacak halde değildi, baygın bir şekilde benim bulunduğum odada bulunan sandalyeye oturttular; ama sandalyede duramıyor yere düşüyordu. Bu kez telaşlandılar bir kağıt yakarak burnuna tuttular. Hiçbir refleks ve reaksiyon alamayınca hemen koluna girdiler dışarı çıkardılar. Dışarı çıkartırken Ahmet Karlangaç'ın başına en son kalın bir sopa ile vuran polis memuruna daha önce vuran 'oğlum biz de işkence yapıyoruz, ama bu şekilde yapılmaz, adamı mahvettin, öldürdün' şeklinde beyanda bulundu. Ve bir süre sonra bana dönerek 'eğer sen de kabul etmezsen seni de bu hale getireceğiz' dediler. Bana da orada kaldığım sürece cinsel organlarımdan elektrik verildi, falakaya yatırılarak işkence yapıldı. Ayrıca Karlangaç'ın kendileri tarafından öldürülmediğini kanıtlamak için hazırladıkları bir takım tutanakları imzalamam için sürekli işkence yapıldı... Bir süre sonra benim sorgumu yapan polis gelerek Ahmet Karlangaç'ın öldüğünü söyledi ve bana 'ölmek istemiyorsan şunları imzala' dediler ve ne olduğunu bile bilmeden imzalamak zorunda kaldım.»

Saadettin Güven, Sağmalcılar Cezaevi'nde idam hükümlüsü olarak bulunuyordu. Üç Nolu Askeri Mahkemede 7.6.1984 tarihinde yeminsiz olarak ifadesi alındı. Güven sanık polislerin işkenceci olduğunu belirtti ve «bana işkence yaptıkları için düşmanım» diyerek Karlangaç'ın öldürülmesini anlattı:

«.. Kendisine yöneltilen suçlamaları reddediyordu. Kendisiyle birkaç kez yüzleştirildik. Kendisine işkence yapıldığı durumundan belli oluyordu. Bir süre sonra basına çıkarıldık. Kendisi orada da suçlamaları reddetti... Daha sonra bizi ayrı odaya aldılar... Daha sonra öldüğünü öğrendim.»

Ve daha sonra gözaltına alınan yüzlerce kişiye Ahmet Karlangaç'ın öldürülmesi bir tehdit olarak kullanıldı. Aslan Şener Yıldırım gözaltına alındığı zaman Emniyet Müdürü Şükrü Balcı, Mete Altan ve Aydın Barış «artık bize emirler yüksek yerden geliyor. Konuşmazsanız öldürürüz. Ahmet Karlangaç gitti bak. Ne oldu? Siz de gidersiniz» demişlerdi. Ahmet Fazıl Özdemir, Harun Kartal, Nuri Eryüksel ve daha birçok kişi aynı şekilde tehdit edilmiş ve işkence görmüştü.

Bazı Sıkıyönetim Mahkemelerinin kapatılması sonucu davaya bakan 1 Nolu Askeri Mahkeme 16.5.1985 tarih ve 1985/16 esas, 1985/193 kararla Sabahattin Tür, Ahmet Gök, Satılmış Köroğlu, Halis Yemen ve Aydın Yıldırım'ın işkence yaparak Ahmet Karlangaç'ın ölümüne yolaçmaktan mahkumiyetlerine karar verdi. Mahkemenin «Sabahattin Tür'ün doğuracağı neticeyi tahmin etmesi gereken şartlar altında vurun demesi üzerine diğer sanıkların maktüle sopa ile vurdukları, bu arada Aydın Yıldırım'ın tehlikeli sonuç doğuracağını meslek icabı bilmesine karşın katil kastı olmaksızın maktulün kafasına sopa ile şiddetli şekilde vurduğu, maktulün bunun üzerine» öldüğü belirtildi.

Ahmet Karlangaç'ın ne cesedini gizlemeye, onu kayıplar listesine almaya gerek duydular, ne de ölümünü sakladılar. Hatta basında intihar ettiğini duyurdular. İddia edildiği gibi suçlu muydu? O bile öğrenilemedi. Çünkü ne yargı önüne çıkabildi, ne bir söz söyleyebildi. Ortada yalnızca iddialar ve onun işkencede öldürülmüş olması kaldı.

«HER YERDE OĞLUMUN GÖZBEBEKLERİNİ GÖRÜYORUM...»

«Günler ağır.
Günler ölüm haberleriyle geliyor
En güzel dünyaları
yaktık ellerimizle
ve gözümüzde kaybettik ağlamayı
—bizi bir parça hazin ve dimdik bırakıp
gözümüzden gözyaşlarımız gitt ler—;
ve bundan dolayı
biz unuttuk bağışlamayı...»

Nazım Hikmet Zafer'e Dair'den

«Oğlum işkence edilerek öldürüldü. Ben Türkiye Cumhuriyeti'nde adalet mekanizmasının adil bir şekilde çalıştığına inanıyorum. Oğlumun bir suçu olsa bile, mahkemece cezalandırılması gerekirdi. Bu şekilde işkence edilerek öldürülmesi suçtur. Suçluların cezalandırılmasını talep ediyorum.»

Oğlundan ilk haberi aldığında tarih 19.11.1982 idi. Telefondaki ses Feyziye Hayrullahoğlu'na «Teyzeciğim ben Mustafa'nın arkadaşıyım. Kendisinin tutuklanma ihtimali var, onu hastanelerde arayın» diyordu. Fakat Mustafa o tarihlerde ne tutukevlerindeydi, ne gözaltında ne de hastanelerde; O tarihten iki gün önce morga «1007/2088 protokol no» ile kayıdı yapılmıştı. Mustafa Hayrullahoğlu artık yaşamıyordu.

Bir telefon da Mustafa'nın kızkardeşi Ayşe'ye gelmişti: «Mustafa intihar etti. Onu arayın» diye, telefon edenler kim? O da belli değildi. Mustafa Hayrullahoğlu kayıptı, gelen «meçhul» telefonların dışında hiçbir bilgi yoktu. Anne Feyziye Hayrullahoğlu Diyarbakır'dan oğlunu aramaya geldi. Ve önce Gayrettepe Emniyet 1. Şube'den başladı oğlunu sormaya.

«... Büyük oğlumla birlikte Gayrettepe'ye, Emniyet 1. Şube'ye gidip sorduk... 'Böyle biri getirilmedi' dediler. Soğukta, karda-kıyamette dört beş gün sürekli Gayrettepe'ye Selimiye'ye gidip sorduk. 'Bilmiyoruz' dediler. Daha sonra Sıkıyönetim Komutanlığı'na başvurup 'Aylardır oğlumu arıyorum. Sağ mı? Ölü mü? Hastayım artık, dermanım kalmadı. Oğlumu arıyorum, ne oldu ona, bir bilgi verin' dedim. Oğlumun gözetimde ve sağ olduğunu belirterek 'Telefon numaranızı verin, biz sizi ararız' dediler. Hâlâ haber verecekler.

Mahkemelerde oğlumun adı geçiyormuş, 'intihar' etti diye.. Tanımadığımız bazı tutuklu aileleri oğlumuzu aradığımızı duymuşlar da haber verdiler, 'oğlunuzun adı okunuyor, ölmüş' dediler. Bu yolla.. ölümünü haber aldık. Büyük oğlumla hemen savcılığa başvurup sorduk. İçeri almıyorlardı. 'Ben annesiyim' dedim de savcıya çıkabildik. Savcı mütebessim ve alaycı, beni bu yaşımda ayakta bekletti. Dosyalara baktı, sonra 'oğlunuz gözetimdeyken hastalanmış ve hastanede ölmüş' dedi. İnanamadım, o an nasıl ayakta durabildim bilmiyorum. Bizi, dosyadaki resimlerden teşhis etmek üzere yukarıya yolladı. Orada oğlumun adını gördüm, inanamadım, hâlâ da inanabilmiş değilim. Daha sonra morga yolladılar. Orada da 'kimsesizler mezarlığında' dediler... Oğlum suçsuzdu, o düşüncesi uğruna, ezilenlerden yana olduğu için işkenceyle öldürüldü.»

O suçluydu, Sacco ve Vanzetti kadar suçluydu, Rosenbergler kadar suçluydu, o Karadeniz sularında kapkara ellerle hançerlenen onbeşler kadar suçluydu, bir gece ansızın gökten ateş yağarcasına boşaltılan bombalarla öldürülen Şilili devrimciler kadar suçluydu, o karanfilerle örülmüş bir dünya düşlediği için suçluydu, o nükleer silahlanmaya ve savaşa karşı çıktığı için suçluydu, o insanın insanı sömürmesine karşı çıktığı için suçluydu, o umutların, düşlerin ve sevdaların dünyasını istediği için suçluydu... O suçluydu... Ve onun için «Türkiye Komünist Partisi Merkez Komitesi Üyesi» dediler.

O Mussolini İtalyası'nda da suçluydu, Franco İspanyası'nda ve Hitler Almanyası'nda da, o kadar uzağa gitmeye gerek yok, Pinochet'nin Şili'sinde ve 1980'li yılların Türkiye'sinde de suçluydu. Ama Türkiye'de yasalarda suçluların yargılanarak cezalandırılabileceği yazıyordu, öyle olmadı. Mustafa Hayrullahoğlu için «Türkiye Komünist Partisi Merkez Komitesi Üyesi» dediler, mahkeme önüne dahi çıkartılmaksızın sorgusuz, savunmasız öldürdüler. Ve Zindancıarkası Kimsesizler Mezarlığı'na gömdüler. Bu gerçeği de Feyziye Hayrullahoğlu çok sonra öğrendi.

«O kadar bedbaht bir anneyim ki! Oğlum öldürülmüş ve kimsesizler mezarlığına gömülmüş. Aylar geçmiş aradan, mezarı açacaksın da ne olacak, ölüsünü bile alamadık yavrumun, ölüsüne bile sahip çıkamıyoruz yavrularımızın. Can güvenliği için kapı kapı dolaştım. Artık devlete adalete itimadımı kaybettim. Oğlum anarşist değildi, terörist değildi, rüşvet yemedi; o düşünceleri uğruna ezilenlerden yana olduğu için işkenceyle öldürüldü. Bir de kalkıp 'Türkiye'de işkence yok' diyorlar. Kim inanır buna? Elbette birgün, ama mutlaka birgün zamanı gelecek tek tek bu olaylar ortaya çıkacak, tek tek bunların hesabını soracağız. Mahkeme açtık, oğlumun katileri bir bir hesap verecekler ve ben bunu göreceğim. Çünkü nereye baksam oğlumun gözbebeklerini görüyorum. Onun bakışlarında hiçbir kötülük olmayan gözbebeklerini görüyorum. En ufak bir kötülük görseydim davranışlarında belki acım biraz hafiflerdi. Ama asla görmedim. Oğullarımızı, kızlarımızı teker teker aldılar ellerimizden, öldürmek için aldılar, işkence etmek için aldılar. Ve onları birer birer öldürdüler, ölülerini bile son bir kez görmemize izin vermediler, alıp gizli gizli gömdüler. Söyleyin nasıl diner gözyaşlarım?»

Cevapsız kalan bir soru: «Söyleyin nasıl diner gözyaşlarım?»

«Ancak oğlumun katilerinin cezalandırıldığını gördüğüm gün sileceğim gözyaşlarımı. Ben bunun için ya-

şıyorum. Savcılığa üç dilekçe yazdık şikâyet ve raporlar için...»

Mustafa Hayrullahoğlu ne hastalanmış ölmüştü ne de telefondaki meçhul kişinin söylediği gibi, o intihar etmişti. Mustafa Emniyet 1. Şube polislerinin ifadelerine ve tutanaklarına göre 14 Kasım 1982 günü gözaltına alınmıştı. Üstelik bu gerçeği hiçbir polis ifadesinde gizlemiyordu.

Dosyada «Yakalama, Olay ve Üst Arama Tutanağı» olarak geçen 14.11.1982 tarihinde tutulduğu iddia edilen ve 12 polisin imza ve kod numaralarının yer aldığı tutanakta Mustafa'nın yakalanması şöyle anlatılıyordu:

«14.11.1982 günü saat 12.40'da müdürlüğümüze yapılan ihbar gereğince ekiplerle Gayrettepe'den hareketle saat 13.00 sıralarında Laleli Oteli önüne intikal edilmiş otolardan inildiği sırada telefonda verilen eşgale uygun..... (..) .. şahsın otelden çıktığı görülmüş şahsın üzerine doğru gidildiği sırada şahıs aniden... koşmaya başlamış..... bu arada Beyazıt'tan Şehzadebaşı'na doğru seyir eden.. plakası alınamayan bir.. kamyonetin kasasının arkasına çarpmış, sendelemiş, ancak kaçmaya devam etmiş... Fen Fakültesinin merdivenli kapısını geçtikten sonra kaldırıma çıkacağı sırada... yüksek çiçekliklerden birine ayağı takılıp yere düşmüş. Şahıs düşme sonucu peşinden gelen görevlilerce yakalanacağını anlayınca ceketinin mendil cebinden çıkardığı bir şeyi ağzına attığı görülmüş, görevliler yerde bulunan ve toparlanmaya çalışan şahsın yakalanması için üzerine gidileceğinde şahsın görevlilere mukavemet ettiği görülmüş ve bu arada kol ve ayaklarını tutan görevliler şahsı etkisiz hale getirmeye çalışırken boğazını, yanaklarını ve çenesini sıkmak suretiyle ağzına attığı kağıt çıkartılmış yerde tahminen 3-5 dakika süren boğuşma neticesi şahıs etkisiz hale getirilmiş ve otoya konarak zaman kaybetmeden Şube 1. Müdürlüğüne sevk edilmiş.»

Evet bu tutanağa göre herşey «—miş», yani tutanağı imzalayanlar sanki olayı görmemişler (!). Ama yine de gözaltına aldıkları kişinin kimliğinden eminler.

Celal Demirtaş, İstanbul Emniyet Müdürlüğü 1. Şube'de Komser Yardımcısına göre, Mustafa Hayrullahoğlu'nu gözaltına almaya giden polislere onunla ilgili bilgi önceden verilmiş.

«14.11.1982 günü siyasi şubede bulunduğum bir sırada telefonumuz çaldı, ahizeyi kaldırınca karşı tarafta tok sesli bir erkeğin bir ihbarda bulunacağını söylemesi üzerine şahsın ihbarının mahiyetini kendisine sorduğumda cevaben Sıkıyönetim Komutanlığı'nın aranan örgüt mensuplarına ait bastırmış olduğu fotoğraf albümünden bir vesile ile resmini gördüğü bir şahsın Laleli Eyfel Oteline girdiğini ve eşgalini de bildirmesi üzerine zabıt tutarak ilgili amire verdim» (Celal Demirtaş'ın SYNT YRD Savcısı Atıf Ergin'e 13.1.1984 tarihli ifadesinden).

Engin Devren o da İstanbul Merkez Komutanlığı'na bağlı Beyoğlu Merkez Askeri İnzibat Bölge Komutanlığı'nda Asteğmen. Engin Devren'in 13.1.1984 tarihli Sıkıyönetim Yardımcı Savcısı Atıf Ergin'e verdiği ifadeyse oldukça ilginç:

«... Grup Amirimiz Ümit Bağbek geldi bir ihbar olduğunu hazırlanmamızı söyledi, hazırlandık..... otelin bulunduğu yere gittik. Bir şahsın kaçtığını gördük, önde bulunan arkadaşlar 300-400 metre kovaladılar biz de çevre güvenliği aldık, şahıs yakalandı ve şubeye getirildi. (14.11.1982 tarihli 'Yakalama ve olay üst Arama Tutanağı' okundu) Ben şahsın yakalandığı sırada olup olmadığını görmedim. Daha doğrusu başlangıçta görmedim, ancak ben olay yerine gittiğimde 4-5 arkadaşın şahısla boğuşma halinde olduğunu gördüm..... Bu zabıtta görülen 178 yaka numarası üzerindeki imza bana aittir ..... (..) .. Bu şahsın TKP örgütü mensubu olabileceği düşüncesiyle bu şahsın sorgulaması için bizim tim görevlendirildi. Şahsı şubeye getirip önce bir odaya aldık, titizlikle yapılan üst aramasından sonra nezarete konuldu. Ben Şubeye yeni tayin olmuştum. İşin ayrıntılarını bilmiyordum. Ben tekrar şahsı görmedim, öldüğü-

nü söylediler. Hastahaneye kaldırdık öldüğünü söylediler.»

Tutanakta «Em. Şb. 1. Md. Kom. Mua. 178» olarak geçen ve savcılıkta verdiği ifadesinde asteğmen olduğunu söyleyen Engin Devren de diğer görevliler gibi Mustafa Hayrullahoğlu'nun sorgusu için görevlendirilmiş; ama üstünü aradıktan sonra onu bir daha hiç görmemiş (!) «öldüğünü söylemişler» ve sonra hastaneye kaldırmışlar orada da «öldüğünü» söylemişler.

Ali Can Özgenler Emniyet 1. Şube K. Grubunda Müdür Muavini. Onun da Sıkıyönetim Yardımcı Savcısı Behiç Aldemir'e 19.11.1982 tarihli verdiği ifadesine göre Mustafa Hayrullahoğlu «kendi kendine ölmüş» hatta «görevli arkadaşları çok da hafif davranmışlar.»

«Ben 1. Şube'de Komünist Masası'nda yani K. Grubunda görevli Emniyet Amiriyim ve Şube Müdür Muaviniyim.... (...) bana bağlı birkaç tim var. Bu kişi bu timler tarafından nezarete alındığında ben ne sebeple nezarete alındıkları hususunda herhangi bir bilgi sahibi değilim. Ayın 16'ıncı günü sabah 9 sıralarında makam şöförüm eve gelerek gözetim altında... bulunan hüviyetini Mehmet Reşat Semizoğlu olarak tesbit ettikleri kişinin hastalandığını bana ifade etmesi üzerine arabaya binip şubeye geldim. Adı geçenin gözetim altında bulunduğu yere çıktığımda kendisini yere çömelmiş otururken, daha doğrusu koltukta otururken gördüm. Kendisi ile bir süre konuştum. Yalnız sesi kısık kısık çıkıyordu. Ben rahatsız olduğu neticesine vardım ve hastaneye kaldırılması hususunda gerekli işlemlerin yapılması hususunda talimat verdim... Daha doğrusu ben şubeye gelinceye kadar evraklar hazırlanmıştı. Hemen bir ambulans çağırdık ve Haydarpaşa Askeri Hastanesine geldik.

Durumu Acil Servise bildirmem üzerine... sedye ile içeri aldılar ve dışarda beklememizi söylediler. Biz hastaneye geldiğimizde yaralı olduğunu ifade ettiğimiz kişiyi sedye ile içeri aldıklarında orada nöbetçi doktor bu şahsın ölmüş olduğunu bize ifade ederek, dışarda beklememizi söyledi.»

Hayrullahoğlu çok daha önceden ölmüştü ve belki de Ali Can Özgenler'e de onun ölümü haber verilmişti. Çünkü Mustafa Hayrullahoğlu hastaneye götürülürken, onun yanına hiç kimseyi koymaya bile gerek duymamışlardı. Çünkü artık o yaşamıyordu. İrfan Topçu Askeri Savcıya 19.11.1982 tarihinde verdiği ifadesinde bu durumu açıklıyordu:

«... Bu kişiyi hastaneye götürmek üzere ambulansa bindirdik. Biz iki memur da yani İbrahim Yıldırım ve ben Ambulansın şoför mahallinde oturuyorduk.»

Mehmet Yetiş, 1. Şube K. Masasında Komser Muavini, Askeri Savcılığa verdiği ifadeye göre «Sıkıyönetim Komutanlığı'nca aranan ve eşgali ifade edilen kişi» Laleli de Eyfel Oteli'nden çıktıktan bir süre sonra yakalanmış. Herhalde «Genel kurmay Başkanlığı tarafından hazırlatılan ve aranan kişilerin yer aldığı» diye birçok polisin ifadesinde bahsedilen katalogda kişiler isimsiz yer almıyor. Hayrullahoğlu da polislerin ifadesine göre eğer «aranan kişi»yse bu katalogda ismi de yer alıyor. Polislerin ifadelerine göre Mustafa Hayrullahoğlu «Sıkıyönetim Komutanlığı tarafından aranan kişi» olarak «bir kişinin ihbarı üzerine», «tok sesli birinin arananlar içinde ismine rastladığı» Mustafa Hayrullahoğlu'nu «telefonla ihbar etmesi»nden sonra gözaltına alınmış. Fakat ne hikmetse, Hayrullahoğlu'nun ismi bütün polislerin ifadesinde nasıl geçiyorsa Mehmet Yetiş'in ifadesinde de aynı şekilde, Mehmet Reşat Semizoğlu olarak geçiyor.

«... Kendisini alıp şubeye getirdik ve kendisinin Mehmet Reşat Semizoğlu olup olmadığını tesbite çalıştık... Koğuşturmayı derinleştirdik... (...) ... Yaptığımız soruşturma ve tesbitte bu kişinin Mardin doğumlu ve TKP üyesi olup aranmakta olan Mustafa Asım Hayrullahoğlu olduğunu tesbit ettik. Kendisini henüz sorgulamaya başlamıştık ki ayın 16. günü sabahleyin rahatsızlanması üzerine adı geçen bu kişi Haydarpaşa Askeri Hastanesi'ne kaldırıldı. Orada ölmüş, ne sebeple öldüğünü bilmiyorum.

14.11.1982 ve 15.11.1982 geceleri grubumuzda nöbetçi polis memurları Yılmaz Hemen, Seyfettin Bodur, Aydoğan Canboğa ile Hasan Aklül'dür...

Mustafa Asım Hayrullahoğlu'nun vücudunda ölüme teyit ettiği iddia olunan darp asarlarının ne şekilde meydana geldiğini bilmiyorum. Yakalandığı sırada ve arabaya çarptığı anda meydana gelmiş olabilir.»

Emniyet Müdürlüğü 1. Şube'de K. Masası'nda komser muavini Orhan Yaman da Askeri Savcı Behiç Aldemir'e 15.12.1983 günü verdiği ifadesinde «biz henüz soruşturmaya başlamadık ki üzerinde darp olsun» diyordu.

«...Aşağı yukarı iki gün bu kişinin hüviyetini tesbit ile geçti. Bu bakımdan henüz hiçbir örgütsel soruşturmada bulunmadık.. Şubede kendisine herhangi bir kişi tarafından darp edilmiş değildir. Darp edilecek sebep yoktu. Zira biz K. Masası mensupları olarak bu kişi hakkında herhangi bir soruşturmaya başlamamıştık.»

Emniyet 1. Şube'de görevli polislerin ve bir asteğmenin Askeri savcılık tarafından alınan ifadelerine göre Emniyette hiç kimse ona birşey yapmamıştı. Getirilmiş, sonra rahatsızlanmış 'Aman rahatsızlandı' demişler bir tatil günü Emniyet Amirleri bile tatil filan dinlemeden Mustafa Hayrullahoğlu'nu kurtarmaya koşmuş. Ama elden ne gelir, Mustafa Hayrullahoğlu durup dururken ölüvermişti.

Hayır! Hayır! Bin kez hayır! Mustafa Hayrullahoğlu işkence edilerek öldürüldü. Onun ve birçok devrimcinin ölüm kararı çok daha önceden verildi.

«Nasıl mı?»

Günlerden birgün birisi gözaltına alınan bir yakınının anne ve babasına «korkmayın. Sizin çocuk aktif bir militan değil. Komutan geçen gün bir toplantı yaptı. Emniyet Müdürleri, sorgu amirleri ve savcıların katıldığı

toplantıda 'militan olmayanlara işkence yapmayın' dedi. Sizinkinin hayatından endişe etmeyin»le birlikte daha birçok şeyler söylüyordu... Birçok şeyler.

Mustafa Hayrullahoğlu gözaltına alındığı an işkenceler başladı ve Emniyet 1. Şube görevlisi polislerin ifadelerinde belirtikleri gibi «sorgulamanın derinleştirilmesine» zaman kalmadı. Çünkü Hayrullahoğlu «derinleştirilmemiş sorguda» yaşamını yitirdi.

«Beni de Ölümle Tehdit Ettiler»

Namık Kemal Cibaroğlu Türkiye Halk Kurtuluş —Partisi—Cephesi (Devrimci-Sol) adlı örgüte üye olduğu iddiasıyla gözaltına alınmıştı. Uzun süre ilk gözaltına alındığı Denizli Emniyet Müdürlüğü 1. Şube'de işkence gördü. Denizli Emniyet Müdürlüğü 1. Şube'den, gözaltına alınmasının 16. günü İstanbul Emniyet 1. Şube'ye götürülmüştü. Denizli'de 16 gün süren işkence bu kez İstanbul Emniyet 1. Şube'de başlamıştı.

Cibaroğlu tutuklandıktan sonra yargılandığı II Nolu Askeri Mahkemeye birkaç kez dilekçeler yazdı. Kendisine yapılan işkenceleri anlattı. Cibaroğlu aynı zamanda Mustafa Hayrullahoğlu'nun öldürülmesinin tanığıydı. Şubeden sağ çıkabilmiş, yaşayabilen bir tanıktı. Uzun süre yazdığı dilekçelere bir cevap bile alamadı, dilekçeler hapishane yönetimi tarafından yırtılıp atıldı. Ancak çok sonra duruşmalar başladığı zaman Namık Kemal Cibaroğlu 14.6.1984 tarihli yargılandığı «Devrimci Sol-4» adlı davada 1982/2694 nolu dosyaya konmak üzere sorgu yerine bir dilekçe verdi:

«... 16. gün sonunda İstanbul Emniyet Müdürlüğüne bağlı polisler tarafından İstanbul Emniyet Müdürlüğü 1. Şube'ye getirildim... İstanbul'da da yeni suçlamalar gündeme getirdiler ve bunları kabul ettirmeye çalıştılar.

Bu suçlamaları kabul etmedim. Bu kez işkence yeniden başladı. Önce kaba dayak attılar, yani yüzüme, belime kısacası her tarafıma tekme ve yumrukla gelişigüzel vurdular. Daha sonra vücudumun değişik yerlerine elektrik verdiler, beni bir araba lastiği içerisine zorla sokup lastiği gelişigüzel duvara vurmaya başladılar, işkenceler bitmek bilmiyordu, sanki her an yeni işkence yöntemleri düşünüp bunları üzerimizde deniyorlardı. Buz gibi soğuk havada soğuk suyla banyo yaptırmaya ve çırılçıplak soğukta bekletmeye kadar düşünülmesi dahi insana rahatsızlık veren işkenceler gördüm.

Suçlamaları kabul ettikçe arkasının gelmiyeceğini anlamıştım. Birçok olayı bu işkencelere dayanamayarak kabul etmek zorunda bırakıldım. Fakat suçlamalar bitmiyordu, duymadığım isimler, evler, silahlar, olaylar, suçlamalar ardı sıra geliyor ve bunları kabul etmem isteniyordu. Arasıra bana düşünmem için süre tanıyorlardı.

İşte 1. Şube'den ayrılmama 1-2 gün kala böyle bir süre daha tanıdılar. Bu sırada beni işkencelerin yapıldığı bölümde, bir odada elim kalorifer radyatörüne bağlı olarak ve yatağın üzerinde kalıyordum. Kelepçeleri yemek yerken ve tuvalete giderken açıyorlardı. Bu da herhalde bir işkence türüydü. Çünkü kesinlikle hareket etmek mümkün değildi.

15 Kasım 1982 günü akşamıydı saat 8 civarındaydı. Yanıma isminin orada polislerden Mustafa Hayrullahoğlu olduğunu duyduğum bir şahsı yatırdılar ve bana bu şahsı gözetmemi, bakmamı söylediler. Bu şahıs gördüğü işkencelerden dolayı kendinde değil, yarı ölü bir haldeydi. Soğuk kış günü sürekli terliyordu. Gömleğini açtığımda göğsünün tam ortasında 2 cm çapında bir darbe sonucu olmuş dairesel bir morarmanın bulunduğunu gördüm. Polisler gece sürekli yanına gelerek, yarı ölmüş, koma halinde olmasına bile bakmadan tekmeleyerek bazı şeyleri kabul etmesini söylüyorlardı. Hatta doktor getirdiklerini eğer kabul ederse doktorun bakabileceğini

söylüyorlar; ama doktorun bakabilmesi için önce suçlamaları kabul etmesini istiyorlardı. Halbuki bu şahıs konuşacak durumda değildi. Gece boyunca benimle dahi tek bir cümle kurarak konuşmuş değildi. İşkenceler sonucu tarifsiz acılar içerisinde kıvranıyordu, gece boyunca acılar içinde kıvrandı, bir ara idrarını yapmak istediği halde yapamadı.

16 Kasım 1982 sabahı saat 8 civarında ise polisler tekrar geldi. Fakat bu şahısta ne bir inilti ne de nefes alına gibi hayatta olduğunu belirten bir emare görülmemesi üzerine sol koluna dokundum. Buz gibiydi, soğumaya başlamıştı. Polisler hemen kalbini dinlediler ve yanımda fısıltı halinde 'ölmüş' dediler. Gerçekten bu şahıs kısa bir süre önce ölmüştü. Benim hemen kelepçelerimi çözerek odadan dışarı çıkardılar ve başka bir odaya yine gözlerim bağlı olarak aldılar ve bir sandalyeye oturttular. Yanıma sürekli polisler geliyor bu konuda hiçbir şey görmediğimi ve duymadığımı söylüyorlar ve bana 'bunları başka yerlerde mahkemede savcılıkta söylersen tekrar buraya gelirsin. Seni tekrar buraya alırsak o zaman da seni yaşatmayız. İşte bak böyle' diyerek kısa aralıklarla boğazımı sıkıyorlardı. Eğer bundan savcılıkta söz edersem savcı tarafından kısa bir süre sonra tekrar 1. Şube'ye gönderileceğimi söylediler ve nasıl olduysa aynı gün Selimiye'ye gönderdiler.»

«Önce polisler gelip 'rol yapıyorsun, sen hasta falan değilsin' dediler son geldiklerindeyse 'bu ölmüş' dediler ve Mustafa Hayrullahoğlu'nu sürükleyerek çıkardılar.» Bu tabloyu da 15 Ekim 1982 tarihinde gözaltına alınan Rüştü Aslan 1. Ordu ve Sıkıyönetim Komutanlığı Sıkıyönetim 2 Nolu Askeri Mahkeme'de 26.12.1984 tarihinde 1986/11. Esas sayılı dosyada bulunan şu ifadeyle anlattı:

«... Sorgu odasından bitkin bir şekilde 'benim ilgim yok' diye bir ses geliyordu. Bilahare sevk evrakım tamamlanıp sevk olurken gece geç vakitlerdi. 1.75 boyunda saçları kumral bir kişinin sürüklenerek boş oda olan

bir kısma götürülürken gördüm. Sonradan tanıdığım Namık Kemal Cibaroğlu bu bekleme odasında bekliyordu.»

Mustafa Hayrullahoğlu «sürüklenerek dışarı çıkarılıyordu», artık sorgunun son anlarıydı; belki birkaç saat sonra acıdan kıvranan vücuduna inecek birkaç tekmeden sonra belli belirsiz gözüken hayat belirtileri de sona erecekti. O an da kendi kaderi de belirsiz Namık Kemal Cibaroğlu bir ara elini tuttu buz gibiydi, artık nefes almıyordu. Polisler geldi, bu sefer tekme vurmadılar «ölmüş» dediler sürüyerek götürdüler.

Bu ülkede hâlâ yeminine sadık hekimler vardı. 16.11.1982 günü Mustafa Hayrullahoğlu Haydarpaşa Askeri Hastanesi'ne götürüldüğü gün saat 14.00 sıralarında Tabib Asteğmen Eren Bilgin askeri savcılığa telefonla Mustafa Hayrullahoğlu'nun ölü olarak getirildiğini belirtiyordu.

İlk «Ölü Muayene ve Otopsi Tutanağı»nı Tabib Asteğmen Eren Bilgin hazırlamış Askeri Savcı Cavit Çalış, Tutanak Katibi Erkan Baysal ve Hayrullahoğlu'nun cesedini Emniyet 1. Şube'den getiren polis İrfan Topçu ve İbrahim Yıldırım ile Emniyet Amiri Ali Can Özgenler imzalamıştı.

Eren Bilgin'in yaptığı ilk otopsiye göre Mustafa Hayrullahoğlu'nun vücudunda 1 cm'den 15 cm'ye kadar uzanan 60'ın üzerinde yara ve morluk tesbit edildi.

«...Ölünün üzerinde parçalanmış vaziyette gömlek, pantolon, külot ve atlet olduğu bu eşyalar arasında da kimliğinin tesbitine dair herhangi bir belgenin bulunmadığı görüldü... (...)

... Sağ göz dış kısımda 1 cm. lik, burun sırtında 1 cm... üst ve alt dudak sol kısımlarında ve dudak içine uzanan koyu renkte ekimozlar ve şişlik alt çene sağ kısımda 3×5 cm'lik, sağ kısmında 2×4 cm'lik ekimoz, sol yanakta cilde ait sıyrık şeklinde iyileşmeye başlamış lezyonlar. Sağ meme ucunun 3 cm üst kısmında 2×4

cm'lik ekimoz, sternüm üzerinde ortada 2×4 cm'lik ekimoz, sol kol adalesi ön ve iç kısmını kuşatan yarım daire şeklinde kısmen bir cm'lik kısmen 3,4 cm'lik kalınlığa ulaşan bandaj tatbiki şeklinde cluşmuş ekimoz, sağ kol adalesi ön iç ve arka kısımda yarım daire şeklinde 2-3 cm kalınlığa ulaşan bandaj tatbiki şeklinde ekimoz ve bu ekimozun üstünde cilde ait soyulma alanları ve parşömen plakaları, sağ kol ön kısmı da hiperemik alanlar ve 1-3 alt kısımda 2 cm'lik ekimoz alanı, sağ el 5. parmak sırtında 10-15 adet 1-4 mm arasında değişen cilt yüzeyinde çöküklü epidersimi ortadan kaldıran yuvarlak etkeni tesbit edilemeyen iyileşmeye başlamış yaralar, sağ ön kol 1-3 alt kısmında 1 cm'lik rengi değişmiş ekimoz, penis derisi ile skrotum derisi üzerinde noktacıklar şeklinde kahverengi cilt lezyonları, sağ ve sol diz ön kısımlarında yarım santimlik eski cilt lezyonları, her iki ayak bileğinin ön kısmında 0.5-1 cm'lik iyileşmeye başlamış cilt lezyonları, her iki ayak sırtında geniş kahverengi ekimozlar ve şişlikler, sol ayak bileğinin ve sol ayağın şiş olduğu, lomber bölge kısmında sol paravertebral hat üzerinde 3×5 cm'lik koyu renkli ekimoz, sol ayak 1-3 alt dış kısmında 2×3 cm'lik cilt soyulması ile müterafik rengi değişmeye başlamış ekimoz, sol ayak bileği dış kısmında 1 cm'lik koyu renkli ekimoz tesbit edildi.»

Mustafa Hayrullahoğlu'nun cesedi İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Adli Tıp Kürsüsü'ne kesin otopsi için götürüldü ve 17 Kasım 1982 günü kesin Otopsi Raporu hazırlandı. Bu raporda Fatih Cumhuriyet Savcı Yardımcısı Ömer Çapanoğlu ve Yardımcı Doçent Özdemir Kolusayın, Dr. Erol Özkartal, Dr. Zeki Soysal, Dr. Mehmet Kılıç, Dr. Emrullah İmamoğlu, Dr. Yasemin Çakmak, Dr. Özer Tuğsavul. Dr. Mehmet Haytaç'ın imzaları bulunuyordu.

Askeri Savcılığın 982/17970 Sayılı ve 16 Kasım 1982 tarihli yazısı üzerine 17 Kasım 1983 tarihinde yapılan otopsi sonucu şu gerçek ortaya çıkıyordu:

Hayrullahoğlu askıya alınmış, falakaya yatırılmış, elektrik verilmiş yere yatırılmış tekmelenmişti. Bu harici bulgulardan açıkça anlaşılıyordu. Dahili incelemedense ortaya çıkan tablo daha da feciydi: Beyin ileri derecede şiş ve akciğerler de ileri derecede şiş ve kanamalar mevcut, böbreklerde darbelerden kaynaklanan zedelenme, damarlarda vücuttaki şişlikten kaynaklanan daralma, karaciğerde hasar; deri solunum özelliğini yitirmiş. Boyunda «sol hyoid kemik boynuzu kırık.»

Kesin Otopsi Raporu'na göre Mustafa Hayrullahoğlu'nun vücudunda morarmamış tek bir alan bırakmamışlardı, ayrıca bütün iç organlar da neredeyse aynı durumdaydı. Ancak hekimler «vücudunda yaygın travmatik belirtiler bulunan kişide ölümün alt nefron nefrozuna bağlı böbrek yetmezliğinden meydana gelmiş olabileceği» kararına vardılar.

İşte bütün bu tablo Mustafa Hayrullahoğlu'nun yakalanması sırasında yere düşmesinden «ortaya çıktı.» Ayak tabanları yara içinde kaldı, boyun hiyoid kemiği kırıldı... kısacası Emniyette Mustafa Hayrullahoğluna hiçbir şey «yapılmadı»; çünkü ifade veren bütün görevli polisler öyle söylüyorlardı.

Askeri Savcı 13.1.1984 gün ve 982/2681 sayılı yazısıyla Adli Tıp 1. İhtisas Kurulu'ndan «alt nefron nefrozuna bağlı böbrek yetmezliğinin... hangi sebepten olduğunu sordu. 1. İhtisas Kurulu ise 1 Şubat 1984 tarih ve 1330 esas 173 karar nolu bir yazıyla Askeri Savcılığa «sebep»i açıkladı:

«... (..) Kişinin vücudunun muhtelif yerlerinde olmak üzere müesir fiile maruz kaldığının travmatik delillerinin bulunduğu, bu travmatik bulguların derin ve sathi ekimoz ve sıyrıklar halinde tesbit edildiği, görülen bulguların tamamının kişinin yakalanması sırasında yere düşmesi, arabaya çarpması esnasında meydana gelemeyeceği, ancak bir kısmının husulünün mümkün görüldüğü, vücuttaki bu geniş travmatik lezyonların alt nefron nefrozuna yol açtığı,

Ayrıca boyun bölgesinde görülen adaleler arasında ekimozu ile hyoid kemiğinin kırılması ve peteşial kanamalar, kişinin mekanik bir asfiksiye maruz kaldığının delilini teşkil ettiği,

Yukardaki bulguların ışığı altında ölümün geniş ekimozların yarattığı sekonder travma şoku ve boyna bağlı mekanik bir asfeksinin müşterek tesiri ile gelişen dolaşım ve solunum yetmezliğinden meydana geldiği oybirliğiyle mütalaa olunur».

1 Şubat 1984 tarihinde bu raporu imzalayan Prof. Dr. Cahit Özen, Prof. Dr. Talia Bali Öykan, Dr. Cahide Müdüre, Dr. Fuat Birkardeşler, Dr. Hüseyin Kalyoncu, Dr. Öznür Aykaç'ın imzaları ve meşhur Adli Tıp Kurumu Başkanı Şemsi Gök'ün onayı bulunuyordu. Ancak Askeri Savcılığın 15.4.1985 gün, 984/120 sayılı yazısı üzerine yeniden bir rapor istendi. Doktorlar nedense yeni raporlarında «küçük» bir değişiklik yapma gereğini duydular. Prof. Dr. Cahit Özen, Prof. Dr. Talia Bali Aykan, Prof. Dr. İsmail Dinç, Dr. Fuat Birkardeşler, Dr. Hüseyin Kalyoncu, Doç. Dr. Ertuğrul Sayın, Dr. Öznur Aykaç, imzalı ve yine Şemsi Gök onaylı yeni raporda aslında kelime oyunlarıyla hem işkence ile öldürüldüğünü hem de öldürülmediğini söylüyordu.

«Sayılan travmatik bulguların bir kısmının kişinin yakalanması sırasında yere düşmesi, arabaya çarpması ile mücadele ve boğuşma esnasında meydana gelebileceği... bir kısmının da yakalanmadan önce meydana gelmiş oldukları.»

İhtisas Kurulu'nun bu ikinci raporu Fevziye Hayrullahoğlu'nun avukatı Engin Cinmen'e göre Mustafa Hayrullahoğlu'nun yakalanmadan önce zaten ölmek üzere olduğunu ispata çalışıyordu. Rapora göre bazı yaralar «yakalanmadan bir hafta önce»ye aitti, boyun hyoid kemiği kırığıysa yakalanma anında meydana gelmişti. Sanıklarsa bu kemiğin kırılmasını «Mustafa Hayrullahoğlu oturduğu koltuğun naylon ipini çıkardı ve kendini boğmaya çalıştı. O zaman kırılmış olabilir» diye açıklıyor-

lardı. Halbuki Hayrullahoğlu ne kendini boğmaya kalkıştı, ne de otopsi raporlarında kendini boğmaya kalkıştığını kanıtlayabilecek tek bir bulgudan söz edilmiyordu.

Sıkıyönetim Komutanlığı 1. Nolu Askeri Mahkemesi'nin 5.7.1985 tarih ve 1984/120 sayılı yazısıyla Adalet Bakanlığı Adli Tıp Genel Kurulu'ndan yeni bir rapor daha istendi. Aslında yeni bir yorum daha istendi demek daha doğru olur. Yirmi dört «uzman doktor» yeni bir rapor hazırladı.

«travmatik bulguların bir kısmı ölümünden bir hafta kadar önce, bir kısmının da bir kaç gün önce meydana gelmiş oldukları dikkate alındıkta sorulan (Mahkeme tarafından) travmatik bulguların bir kısmının kişinin yakalanması sırasında yere düşmesi, arabaya çarpması ile mücadele ve boğuşma sırasında meydana gelebilecekleri, bir kısmının da yakalanmadan önce meydana gelmiş oldukları (...) .. mütalaa olunur.»

İmzalar :

Prof. Dr. Şemsi Gök, Prof. Dr. Cahit Özen, Dr. Cahide Müdüre, Dr. Fuat Birkardeşler, Dr. Hüseyin Kalyoncu, Doç. Dr. Ertuğrul Sayın, Dr. Öznur Aykaç, Dr. Metin Saraç, Dr. Vakur Sağmen, Dr. Vehbi Kutlu. Dr. Ferruh Güremek, Dr. Sami Aksu, Doç. Dr. Refik Tezcan, Dr. Ercüment Eper, Prof. Dr. İsmail Dinç, Prof. Dr. Rauf Saygın, Dr. Kriton Dinçmen, Doç. Dr. Şevket Selvili, Prof. Dr. Oktay Çokyüksel, Dr. Sevim Ölmez, Prof. Dr. Alaattin Akçasu, Prof. Dr. Nevzat Baban, Prof. Dr. Şeref İnceman, Prof. Dr. Sadi Sun.

Hayrullahoğlu'nu gözaltına alan ve sorgulayan polislerin ifadelerine ve Adli Tıp 1. İhtisas Kurulu II. Raporu ile Adli Tıp Genel Kurul raporuna göre «yakalanacağını anladığı anda kaçan, yakalanınca polislerle boğuşmaya başlayan ve sonra tesirsiz hale getirilen» kişi zaten yakalanmasa da olurmuş. Çünkü zaten ölmek üzereymiş. Vücudu yakalanmadan önce —galiba rufailer tarafından yapılan— yaralar içindeymiş. İç organları parça parçaymış. Bu yorumu da yapan ne garip ki ilk 1. İhti-

sas Kurulu Raporunu hazırlayan doktorlar.

Feyziye Hayrullahoğlu'nun Avukatları Atilla Coşkun, Engin Cinmen ve Kemal Keleşoğlu raporlarda aynı doktorların bu denli çelişik raporlar hazırlamasının nedenini mahkemeye soruyorlardı:

«Kurulun böylesine çelişkili yeni bir mütalaa vermesine yol açan nedir? Acaba sanıklar veya onları korumaya çalışan belli çevreler böylesi bir mütalaanın oluşması için bir takım girişimlerde mi bulunmuşlardır?»

Bu doktorlar yeminleri, yazdıkları kitapları ve derslerinde öğrencilerine anlattıklarını unutup da nasıl bu raporları hazırlamışlardır?

1. İhtisas Kurulu Başkanı Prof. Dr. Cahit Özen «Hyoid kemiği hayati bir kemik değil. Bu kemiğin kırılması boyuna bir tazyik yapılmasının ve tazyik sonucu solunumun kesilmesinin, yani bir boğulmanın ifadesidir ve kesin bir cinayet delilidir» diyordu. Prof. Dr. Cahit Özen, Doç. Dr. Hayri Özen'le birlikte yazdıkları kitapta anlatılanlarsa Özen'in bu söylediklerine paraleldi.

«.. elle boğma intihar ve kaza olamaz.. boyun organları arasında kanamalar olur. Gırtlak kıkırdakları ezilir, kırılır. Erişkinlerde ve özellikle yaşlılarda hyoid kemiği boynuzları çoğunlukla kırılır. Boyun damarlarında yırtılma, arter damarlarında kanamalar olur. Akciğerler üzerinde plevra altında hava kabarcıkları, kanamalar olur.. Gücü kuvveti yerinde erişkin bir kimsenin boğulması sırasında ara sıra boğazını kurtarabilirse veya boğazı sıkan yorulur da el değiştirirse ölüm 15-20 dakika uzayabilir.» (Cahit Özen, Doç. Dr. Hayri Özen Adli Tıp ve Toksikoloji, sayfa 123, 1971).

Prof. Dr. Şemsi Gök de Adli Tıp adlı kitabında hyoid kemiği kırığının kesin bir cinayet delili olduğunu ve bunun da elle boğma sonucu olacağını kaza veya intihar sonucu olamayacağını söylüyor. Prof. Dr. Şemsi Gök kitabında boğma çeşitlerini anlatırken işkence edil-

dikten sonra boğarak öldürmenin belirtilerini de anlatıyor. Bu anlatım ne garip ki 1. İhtisas Kurulu'nun 1. raporu ve otopsi raporunda anlatıldığı şekliyle Mustafa Hayrullahoğlu nun öldürülmesinin tıpatıp benzeri. (Prof. Dr. Şemsi Gök. Adli Tıp, sayfa 124-129 4. baskı Filiz Yayınları. 1980)

Bu öğretim üyelerinin kitaplarında yazdıklarıyla çelişen raporlar hazırlamaları açık bir baskı ihtimalini düşündürüyor. Acaba bu doktorları ilk hazırladıkları raporlardan vazgeçerek ilk raporların tam tersi mütalaalar ileri süren yeni raporlar hazırlamaya itenler kimdi veya kimlerdi? Hekimlere yaptıkları hekimlik yeminlerini, kitaplarında yazdıklarını dahi unutturacak kadar hangi güç baskı yapmıştı?

Bunlar hiç açıklanmadı. Ancak gerçek çok açık olarak ortadaydı. Mustafa Hayrullahoğlu işkence edilerek öldürülmüştü. Hatta uzun süre elektrik, falaka ve çeşitli işkencelerden sonra belki de Şemsi Gök'ün kitabında belirttiği gibi kısa aralıklarla boğazı sıkılmış ve öldürülmüştü. Ve bu cinayet karşısında Emniyet 1. Şube' de görevli sanık polisin avukatı Hüseyin Yarsuvat «Efendim Mustafa Hayrullahoğlu Türkiye Komünist Partisi'nin üst düzey yöneticisiydi. Bunu yurt dışında yayın yapan Türkiye Komünist Partisi'nin Sesi Radyosu söylemişti.» diyor ve müvekkillerinin beraatini istiyordu. Ona göre «gerçek» ortadaydı.

Hangi nedenle değiştirildiği «bilinmeyen» raporlar bir yana bırakılırsa gerçek ortadaydı. Bu «gerçek» de Mustafa Hayrullahoğlu'nun işkence edilerek öldürülmüş olmasıydı. Yoksa hiçbir kişinin komünist olması onun işkence edilerek öldürülmesini haklı gösteremez. Bugün dünyanın birçok ülkesinde komünist olmak suç değil, Türkiye'deyse bugün suç; ama yarın suç olmaktan çıktığında dahi Mustafa Hayrullahoğlu ve daha birçok kişinin işkence edilerek öldürülmüş olması suç olarak kalacak. İşkence yalnız bugün değil, yarında ve her zaman suç olarak, bir insanlık suçu olarak kala-

cak, hiçbir zaman hiçbir gücün, hiçbir yasanın suç olmaktan çıkartamayacağı bir suç olarak kalacak.

Mustafa Hayrullahoğlu komünist olabilir, emniyet görevlilerinin söylediği gibi «Türkiye Komünist Partisi Merkez Komite Üyesi» de olabilir; ama asla bunlar Mustafa Hayrullahoğlu'nun gözaltına alınarak işkencede öldürülmesini haklı gösteremez. Eğer bugün Türkiye'de yasalara göre komünist olmak suçsa bu ülkede bir adalet mekanizmasının, mahkemelerin olduğu söyleniyor. Mustafa'nın yargı önüne çıkartılması gerekirdi. Fakat buna dahi gerek duyulmadı. O halde kim onun öldürülmesine emir verdi? Kim yapılan bütün işkencelerden sonra da ölmeyince «sıkın boğazını» dedi? Kim? Hangi güç hekimlere baskı yaparak onlara raporlarını değiştirtti?

Bugün bu toplumda yaşayan herkes bir gün bir işkencecinin ellerinde ölmemek için öncelikle bu soruların cevabını arıyor. İnsanlar hayatlarının bir gün bir işkenceci tarafından sona erdirilemeyeceğinden emin olmak istiyor. Adalet önce halka güven vermektir. Tarihte hiçbir devlet işkence ve zulümle varlığını devam ettiremediği gibi hiçbir hukuk sistemi de baskı, işkence ve zulmü gizleyerek adalet sağlayamaz.

Feyziye Hayrullahoğlu'nun avukatı Engin Cinmen Sıkıyönetim 1 Nolu Askeri Mahkeme'de 1984/120 esas sayılı dosya ile başlayan ve 1.4.1986 günü sonuçlanan davada Mustafa Hayrullahoğlu'nun Ali Can Özgenler, Mehmet Yetiş, Orhan Yaman, Engin Davran, Ümit Baybek adlı Emniyet 1. Şube görevlileri tarafından işkence edilerek öldürüldüğünü söylüyor ve «işkenceye karşı olanlar, yaşlı bir ana ve bir kardeş, mahkemenizden adalet istemektedirler» diyordu.

Askeri Savcılığın 27.2.1984 gün, 1982/2681 esas ve 1984/101 sayılı iddianamesiyle açılan dava 1.4.1986 tarihinde sonuçlandı. 1. Nolu Askeri Mahkeme sanıklardan Ali Can Özgenler ve Engin Davran dışındaki Ümit Baybek, Mehmet Yetiş, Orhan Yaman adlı sanıkları Mustafa

Hayrullahoğlu'nu işkence yaparak öldürmekten on sene sekizer ay hapse mahkum etti.

Sanıklar duruşmalarda hiçbir şekilde insancıl bir tepki bile göstermediler. Mustafa'nın kardeşi Vedat Hayrullahoğlu «sanıkların ve annemle benim hazır bulunduğumuz bir duruşmada sanıklara 'söyleyecek bir şeyleri olup olmadığı' soruldu. Ama hiçbirisi kardeşimin ölümünden üzüntü duyduklarını söylemedi. Samimi olarak söylenmemiş bile olsa bunu onlardan duymak isterdik» diyordu.

Anne Fevziye Hayrullahoğlu oğlu ile ilgili hiçbir duruşmayı kaçırmadı. Oğlunun katilerinin cezalandırılmasını bekledi. Doğurduğunda ilk çığlıklarına tanık olduğu oğluna yapılan işkencelere tanıklık ediyordu şimdi de...

«...Bunların hesabı mutlaka birgün sorulacak. Mahkemede bir keresinde oğluma işkence yapanları gördüm, yüzümüze bakamadılar. Önce yıkıldım, çöktüm. Sonra dedim ki kendi kendime 'dimdik durmalıyım'. Oturuyordum ayağa kalktım, başım dimdik durdum. Düşünebiliyor musunuz o anda beni, bir annenin yanında oğluna yapılan işkenceler bir bir anlatılıyor. O anda sanki oğluma yapılanlar gözlerimin önünde canlandı. Evladım işkencecilerin tekmeleri altında kıvranıyordu... görmüş gibiyim. Bunlar ortaya çıkacak, bu umutla yaşıyorum.»

«ÇATIŞMADA ÖLDÜ» DENDİ

«Ölüm istatiği»nde çatışmada ölenler kategorisinde yer aldı, zabıtlarda, tutanaklarda ve resmi yazışmalarda «çatışmada ölen» diye geçti. Ölmüştü, ama çatışmada öldüğünü gösterir tek bir somut belge de yoktu. Arkadaşları mahkemede onun işkence edildikten sonra öldürüldüğünü söylediler. Gerçekte onun nasıl öldürüldüğünü arkadaşları da bilmiyorlardı; ama çatışmada ölmediğinden de emindiler.

Hüseyin oğlu 1956 doğumlu, Balıkesir ili Sındırgı ilçesi Bayırlı köyü nüfusuna kayıtlı İsmail Cüneyt 1983 yılının Aralık ayında gözaltına alındı. Yakalandığı yer İstanbul Galatasaray'da ÜSS Aşama Yayınevi'ydi. Ahmet Coşkun isimli bir arkadaşıyla buluşmak üzere üzerinde Bekir Çetin adına düzenlenmiş bir kimlikle yayınevine gitmişti. Ancak yayınevi uzun süredir polis denetimindeydi ve Emniyet 1. Şube'ye bağlı polisler yayınevinde karakol kurmuşlardı. Ve İsmail Cüneyt, Bekir Çetin adına düzenlenmiş bir kimlikle gözaltına alındı.

1 Nolu Sıkıyönetim Mahkemesi'nde açılan Türkiye İhtilalci Komünistler Birliği ile ilgili 1983/391 esas sayılı davada İsmail Cüneyt'in yakalanmasını ÜSS Aşama Yayınevi sahibi Mahmut Tezcan olayın tek tanığı olarak açıkladı:

«Ben Ahmet Coşkun Efendioğlu'nu tanırım. 1982 yılının Eylül ayları başlarında benim yayınevimde çalışmaya başladı... 1983 yılının Aralık ayında emniyet mensupları dükkânıma gelerek Ahmet Coşkun Efendioğlu'nu sordular... Daha sonra Ahmet Coşkun Efendioğlu'nu yakaladıklarını söylediler ve yanlarında Ahmet Coşkun Efendioğlu da olduğu halde dükkânıma karakol kurdular ve Ahmet Coşkun'u arayan kimseleri tesbit ederek yakaladılar. Hatta ismini hatırlayamadığım birisini dükkânın içinde polisler silah çekerek yakaladılar.. (...) ... Dükkanımda emniyet mensupları tarafından ya-

kalanan şahsın üzerinden çıkan kimliğine göre Adana Osmaniye doğumlu, esmer, 1.70 boyunda, ince yüzlü, zayıf, bıyıklı birisiydi.»

İsmail Cüneyt'in üzerinden çıkan Bekir Çetin adına düzenlenmiş kimlikte de doğum yeri «Adana-Osmaniye» olarak gözüküyordu. Ancak Emniyet 1. Şube tarafından tutulan dört değişik dokuz polis tarafından tutulan tutanaklara göre, İsmail Cüneyt, Ahmet Coşkun Efendioğlu'nun evinde silahlı çatışma sonucu «ölü olarak yakalanmış»tı.

Ahmet Coşkun Efendioğlu, Beylerbeyi'ndeki evinde yapılacak arama için polislerce oraya götürüldüğünü. eve dahi sokulmadığını, evin önünde hiçbir şekilde çatışma olmadığını anlattı. Tanıklar gösterdi; komşuları tanıktı, evin kapıcısı tanıktı, «İsmail Cüneyt'in evin aranması sırasında evimin önünde çatışmada öldürüldüğü iddiası yalandır» dedi: ev sahibini tanık gösterdi; ama İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı 1 Nolu Askeri Mahkemesi bütün bu kanıtları «esasa müessir» bulmadığı için reddetti.

Aynı mahkemede yargılanan Hasan Selim Açan «Ben gözaltındayken Ocak 1984'de üç defa Haydarpaşa Askeri Hastanesi'ne sevkedildim. Hastaneden her dönüşte tekrar işkence başladı.» dedi. Kendisine yapılan işkencelerle ilgili hastaneden bilgi istenebileceğini belirtti. Hâlâ böbreklerinden rahatsızdı, her defasında «nasıl olsa ölecek» diye baygın olarak hastaneye götürülmüştü. Emniyet 1. Şube'de ifadelerini bu şartlarda vermişti. Mahkeme Selim Açan'ın bu taleplerinin de «esasa müessir olmadığı kanısına vardığından reddine» karar aldı.

Avukat İbrahim Açan, İsmail Cüneyt'in emniyette işkence edilerek öldürüldüğünü söyledi. «Bir insanın işkence edilerek öldürülmesi bir insanlık suçudur. İsmail Cüneyt emniyet görevlileri tarafından öldürülmüştür. Sorumlular hakkında suç duyurusunda bulunuyorum» dedi. Mahkeme bu konuda bir karar dahi almadı.

Ahmet Coşkun Efendioğlu'ysa mahkemeye bile getirilmedi. Ancak hapishaneden zorla gönderebildiği dilekçeler ile kendini savunmaya çalıştı. Kendisinden kaynaklanmayan nedenlerden dolayı, mahkeme duruşmaların «gıyabında» yapılmasına karar verdi ve zabıtlara aynen geçti:

«Açık muhakeme icrasına başlanıldı.

Sanıklardan Ahmet Coşkun Efendioğlu'nun iç kilotuyla geldiği görüldü.

Sanıktan soruldu: Tek tip elbiseyi giymiyorum. Kendi şahsıma ait elbise de hapishane idaresi tarafından verilmiyor. Onun için iç kilotumla duruşmaya geldim dedi.

Ahmet Coşkun Efendioğlu duruşmanın inzibatını bozacak şekilde duruşmaya geldiği için başkan tarafından duruşmadan çıkarıldı.

İkinci defa duruşmaya iç kilotuyla gelip duruşmanın inzibatını bozan sanık hakında diyeceği sorulan savcı 'duruşmalar sanığın gıyabında yapılsın' dedi.»

Ve mahkeme Ahmet Coşkun Efendiğolu'nun duruşmaların «gıyabında yapılmasına ve bitirilmesine» karar verdi. Efendioğlu'ysa kendilerini aşağılamak, ve onurlarını ayaklar altına almak için özel olarak hapishane yönetimi tarafından yaptırılan tek tip elbiseyi asla giymeyeceğini açıkladı.

«Tutanak»larda «çatışmada öldü» dendi, avukatların soruları ise «esasa müesir» bulunmadığı için cevapsız kaldı. 21.12.1983 tarihini taşıyan ve dokuz polisin yalnızca imzalarının yer aldığı bir tutanakta 7.65 mm'lik bir tabancadan, üç adet boş kovandan ve iki adet deforme olmuş mermiden bahsediyordu. Ancak bu tabanca üzerinde acaba kimin parmak izi vardı? İsmail Cüneyt'in parmak izi alınmış mıydı? Ne hikmetse bu konularda tek bir rapor yoktu.

Onun için arkadaşları «öldürüldü» dedi ve sonra İstanbul Emniyet Müdürü 1. Şube polisleri tutanaklar hazırladılar, «o çatışmada öldü» dediler, televizyon

Emniyet 1. Şube'nin tutanaklarının doğruluğunu haberlerinde kanıtlamaya çalıştı «Stalin Mehmet kod adlı bir kişi ölü olarak ele geçirildi» dedi.

İsmail Cüneyt 1983 Aralık ayı içinde Galatasaray'da yayınevinde gözaltına alındı ve onun hakkında bir daha da haber alınamadı. Onun öldürüldüğü söylendi. Ama nerede? Nasıl? Ondan kalan bilgilere göre bu sorulara bir cevap verilemedi. Ancak nasıl öldürüldüğünü tahmin etmek güç değildi... Öldürüldü ve «Ölüm İstatistikleri»nin «çatışmada ölenler» kategorisinde sayıldı. «Hüviyeti Meçhul» dendi ve kimbilir hangi mezara verilen bir numarayla gömüldü?

«İki görevli arasında elleri kelepçeli götürüldü. Önce gözleri bağlandı. Bir ara yanındakilere bakmak istedi. O anda görevlinin birinin elini saçlarında hissetti. Görevli saçlarından sımsıkı tutarak başını hızla yere eğdi ve diğeri onu tasdik etti: «Yere bak ulan. Tanıyacaksın da ne olacak?»

Gözbağları sımsıkı bağlandı ve görevlilerin düz koridorda götürürken 'ayağını kaldır, merdivene geldik... Ne biçim adamsın?.. Yürümeyi de bilmiyorsun. Kafanı eğ, eğ..' sesleri ve kahkahalar arasında sorgu odasının önüne getirildi.

Henüz oda doluydu, bir kişinin gelen feryatları odada sorgu yapıldığını gösteriyordu. Feryatların birbirine karıştığı sorgu odaları arasında belli belirsiz konuşmalar duyuluyordu: 'İmzala şunu. Biz sana bunu imzalatmasını biliriz'. Belli ki mahkemeler için hazırlık soruşturması yapılıyordu. Eğer odadan sağ çıkabilirse, hastane koridorlarında mahkeme önüne dahi çıkamadan sorgusu noktalanmassa veya hapishanede hayatta kalabilirse hazırlık soruşturmasında alınan ve 'okuduğu, doğruluğunu tasdik ettiği ve de birlikte imza altına alınan' ifadeyle yargılanma şansına kavuşacaktı.

Odadan gelen çığlık bir ara kesildi, biraz önce duyulan çığlık insan sesine benzemeyen garip bir sese dönüştü. Gerçekte orada odadan gelen hiçbir ses insan sesine benzemiyordu. Kısa bir süre sonra odada sorgusu biten kişi alındı ve bir başka odaya kondu. Yeni getirilen kişinin hazırlık soruşturması başlayacaktı.

Yeni getirilen kişi Türkiye Kuzey Kürdistan Kurtuluş Örgütü-Genç Kurtuluşçular Birliği üyesi olduğu iddiasıyla gözaltına alınan Behzat Baykal'dı. 30.12.1984 tarihli bir «Yakalama Tutanağı»na göre Behzat Baykal bir buluşmanın tesbit edilmesi üzerine yakalanmıştı. Emni-

yet 1. Şube görevlisi iki komser ve dört polisin yalnızca imzalarının bulunduğu tutanakta ayrıca «Buluşmayı sağlayan» olarak İsmail Gurur Baran ve «Buluşmaya gelen» olarak da Behzat Baykal'ın imzaları yer alıyordu:

«Müdürlüğümüzce sürdürülen Türkiye Kuzey Kürdistan Kurtuluş Örgütü-Genç Kurtuluşçular Birliği (TKKKÖ-GKB) operasyonları sırasında... üzerinde İsmail Özen ve Selim Bezci adına sahte olarak tanzim edilmiş nüfus cüzdanları ile birlikte yakalanan GKB Sekreteri Ali-Adnan kod adlı Ali Özcan oğlu 1958 Salihli doğumlu İsmail Gurur Baran'ın şubemizde yapılan ön sorgusunda 30.12.1984 günü saat 10.00'da Beşiktaş-Kabataş otobüs durağında Saffet kod adlı bir şahısla örgütsel buluşmasının olduğunu beyan etmesi üzerine adı geçen şahıs refakate alınarak bahse konu buluşma yerine gelindi. Çevrede gerekli güvenlik önlemleri alındıktan sonra beklenmeye başlandı. Belirtilen saatte buluşma yerine gelen Yalçın kod adlı şahıs Adnan kod adlı şahısla buluştuğu sırada yakalanmış olup, yakalanan şahsın Yalçın kod adlı Mahmut-Emine oğlu 1959 Tokat-Zile doğumlu Behzat Baykal'ın buluşmada 30.12.1984 günü yakalandığına dair işbu yakalama tutanağı tanzimle altı birlikte imza edildi. 30.12.1984»

Behzat Baykal bu tutanakta açıklandığı gibi gözaltına alındı. Sorgu odasında hazırlık soruşturması sırası onundu. Sorgu başladı... Elektrik... Jop... Falaka... Askı... Tekme... Vurdular... Vurdular... Vurdular...

Bir sessizlik oldu.. Hayır hâlâ yaşıyordu, ama artık bağıramıyordu, hiçbir acı hissetmiyordu ve kaskatı kesilmiş vücudu sanki işkenceye karşı tepki gösteriyor ve titriyordu. Duyulan ses yalnızca kontrol edilemeyen vücuttan duyulan bu titreme sesleriydi. Sorguya ara verilmişti. Behzat odadan çıkartıldı. Bir başka odaya taşımak zorunda kaldılar, götürüp bir koltuğun üzerine yatırdılar. Kulaklarından hafifçe kan sızmaya başlamıştı...

Şenol Morgül, o da Behzat'la aynı odada sorgusu yapılanlardandı ve aynı örgütün yöneticisi olduğu id-

dia ediliyordu. Askeri Mahkeme'ye verdiği savunmasında yapılan işkenceleri anlattı:

«... Birçok kişi cinsel organdan elektrik verme, askıya alıp elektrik verme, ters ve düz askıya alma, göğüse çuval koyup dövme, makata jop sokma, sapık davranışlara yeltenme biçiminde iğrenç işkenceler gördü. Sağ küçük parmağımda elektrik kablosunun izi olmasına, cinsel organımdan pıhtı pıhtı kan gelmesine, kol kas ağrılarımın, parmaklarımdaki uyuşukluğun cezaevinde altı yedi aylık titiz bakımım sonucunda geçmesine rağmen doktor muayenesinde 'bir şeyin yok iyisin' diye geçiştirildim. Selimiye'de benimle kalan tüm sanıklar buna tanıktır. Sanıyorum 'işkence görmüş' diyebilmeleri için, darmadağın olmuş kafa, patlamış iç organlar veya ölüm aşamasında hastaneye kaldırılmış insanlar bekliyorlardı herhalde. Oysa bu işte son derece uzmanlaşmış yaratıklar, görünür önemli izler bırakmadan insanı dünyaya geldiğine utandıracak cinsten işkence yapabilecek hale gelmişler. İddia ediyorum. Hem de bin kere iddia ediyorum. Poliste gördüğüm işkenceler sonucunda öğrendiğim işkence yöntemlerinin aynısını kullanmak kaydıyla, deneyipte öğrenmek isteyenlerin üzerinde, kalıcı izler bırakmadan kendisini çıldırtacak şiddette işkence yapabilirim. Olanak tanınsa, söylediklerimin doğruluğunu kanıtlayabilmek için yapılacak bir deneyde 'denek' olmaya içtenlikle hazırım. Çok basit. Ben yapılacak şeyi söyleyeceğim, birileri de benim üzerimde onu uygulayacak. Bırakalım hukuki kaygıyı, sadece ve sadece ilgililerin bu konudaki yaygın kanaatlerinin yanlışlığını kanıtlamak için bile olsa böyle bir deneye hazırım. Sonuçta haklı olduğum görülecektir...

Gözaltına alındığımın 5. günü olan 30.12.1984 günü Behzat Baykal genç arkadaşla aynı odada işkenceye alındık. Yaklaşık iki saatten sonra üst kattaki odaya alındığınızda, Behzat Baykal koltukların üzerine uzatılmış ve kulağından gelen kanları siliyorlardı. Bense yüzümü silebilmek için kolumu dahi kaldıramıyordum. Aynı şah-

sın birkaç saatlik bir zaman sonra 'randevu var' diye gidilen bir yerden kaçmaya çalışırken polisler tarafından vurularak öldürüldüğü söyleniyor... (..) .. Ortada mantık sınırlarını zorlayan şaibeli olduğu aşikar olan bir ölüm karşısında soruşturma dahi açılmamasını yorumlamak mümkün değil. Behzat'ın ölümünü bize karşı günlerce psikolojik baskı olarak kullandılar. İstedikleri gibi davranmama durumunda rahatlıkla öldürülebileceğimizi söyleyip durdular. Bunu yapabileceklerine inanıyordum. Zira bir keresinde bana elektriği verirken, kesintisiz ve sürekli verdiler. Kalbim duracak gibi oldu. O anda yerinden fırlayan bir başka görevlinin müdahalesiyle kurtuldum. Yani şubede yaşamakla ölmek arasındaki çizgi çok ince.. Bir diğer sanık İsmail Gurur Baran geldiğinin üçüncü günü hastaneye kaldırıldı. Hastaneye götürüldüğünün gecesi sabaha kadar 'ölüyorum' diye hücre kapılarına vurup bağırdığına dehşetle tanık olduk... Nitekim İsmail Baran'ın ne halde hastaneye kaldırıldığını açıklayan belgeler, bir ay hastanede tedavi görmek zorunda kalması, ifadesinin hastanede onaylatılması.. tüm bunlar işkenceyi doğrulamıyor mu? Birini üçüncü günde ölüme on kala hastaneye kaldırıyorlar, diğerini beşinci günü öldürüyorlar ve beni bir ay boyu ölmekten beter ediyorlar. Bundan daha büyük zulüm ne olabilir?»

Behzat Baykal «Sorgu odası»ndan çıkartıldığında, ayakta duramıyor, konuşamıyor, bağıramıyordu. Vücudu kaskatı kesilmişti. Titremeler henüz hayatta olduğunun tek belirtisiydi. Kulaklarından kan sızmaya başladığında alıp götürdüler...

İstanbul Emniyet Müdürlüğü 1. Şube'de görevli bir komiser muavini ve dört polis bir «Olay Tutanağı» hazırladılar. Tutanağın altında her zamanki gibi isimler yer almıyordu. Tarih Behzat Baykal'ın gözaltına alındığı 30.12.1984 günüydü:

«İlimiz müdürlüğünce başlatılan Türkiye Kuzey Kürdistan Kurtuluş Örgütü-Genç Kurtuluşçular Birliği

(TKKKÖ-GKB) operasyonu içinde 30.12.1984 günü daha önce yakalanan sanıkların beyanından İstanbul yakası sorumlusu olan Yalçın kod adlı bir şahıs yakalanmış ve bu şahsın Yalçın kod adlı Mahmut-Emine oğlu 1959 Tokat-Zile doğumlu Behzat Baykal olduğu anlaşılmıştır.

Adı geçen şahsın sorgusunda aynı gün saat 19.00-19.15 arası Gaziosman paşa-Küçükköy, Feyziçakmak mahallesi 769 sokakta üst sorumlusu olan Saffet kod adlı kişi ile buluşmasının olduğunu beyan etmiştir.

Behzat Baykal buluşma mahalline götürülmüş ve gerekli önlemler alınarak buluşma yapması beklenmeye başlanmıştır. Şahıs bu sırada kendisine en yakın güvenlik görevlisini ani bir hareketle tekme ve yumruklamak suretiyle etkisiz duruma getirmeye çalışmış ve arazinin karmaşıklığı, havanın yağışlı ve karanlık olmasından da istifade ederek, engebeli araziden atlayarak kaçmaya başlamıştır. Kaçan şahsın etrafında tertibat almış bulunan güvenlik kuvvetlerince bir süre izlenmiş ve gerekli ihtarlar yapılmıştır. Ancak bütün ikaz ve ihtarlara rağmen kaçmaya devam eden ve başka türlü ele geçirilmesi imkanı ortadan kalkan şahsın peşinden Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu ile 1402 sayılı Sıkıyönetim yasasının verdiği yetkiye dayanarak ateş edilmiş ve şahıs yaralı olarak ele geçirilmiştir. Ancak hastaneye sevk edilirken yolda ölmüştür.

Konu ile ilgili tahkikata Sıkıyönetim Komutanlığının 25.12.1984 gün ve Synt. Hrk. 7130-2272-84/Synt. Ks. sayılı emirleri doğrultusunda devam edilmekte olup iş bu olay tutanağı tanzimle altı birlikte imza edildi. 30.12.1984 imzalar»

Behzat Baykal'ın kaçmaya çalışırken vurulduğu iddiası koskoca bir yalandır. Behzat ölmek üzereydi, «hastaneye» diye alınıp tutanakta belirtilen yere götürüldü. Burası ne engebeliydi, ne kaçmaya müsaitti. Ova gibi düz bir alanda bir köşede yalnızca bir telefon kulübesi duruyordu. Burası kaçmak için değil, ama bir insanı gö-

türüp öldürmek için ideal bir yerdi. Behzat buraya götürüldü, işkenceden dolayı bir süre sonra belki de ölecekti. Kulaklarından kan gelmeye başladığında öyle düşündüler.

Behzat bir külçe halinde telefon kulübesine taşındı. Ne trampet sesleri duyulacaktı ne de boru. Silahlar telefon kulübesine doğrultuldu, akşamın sessizliğini yırtarcasına başlayan silah sesleri kesildiğinde Behzat artık yaşamıyordu. Behzat artık hastaneye götürülebilirdi, oradan morga, belki morga gerek bile duyulmadan meçhul bir mezarlığa.

Behzat alınıp götürüldü... Ve bir süre sonra da telefon kulübesi söküldü ve o da alınıp götürüldü. Görevli bir polisin sesi duyuldu: «Operasyon bitti.»

Ve bir tutuklunun sesi mahkemede duyuldu: «Devrimci olmayabilirsiniz, komünist olmayabilirsiniz, sosyalist veya sosyal-demokrat da olmayabilirsiniz, hatta bir yurtsever dahi olmayabilirsiniz. Eğer bir faşist değilseniz ve Hitler gibi 'şunlara şunlara.. şunlara işkence uygulanabilir' demiyorsanız, insanların işkence edilerek öldürülmelerine asla kayıtsız kalamazsınız. Naziler açıkça işkencede öldürdüklerini söylüyorlardı, ama burada işkence ile öldürülen birçok kişinin ölümüne sahte belgelerle gerekçeler bulunuyor. Bunlara asla ve asla kayıtsız kalamazsınız.

Bugün işkence edilerek öldürülenler sizin çocuklarınız olmayabilir. Bunlarla aynı siyasal düşüncelerde de olmayabilirsiniz; ama öncelikle bir insan olduğunuzu düşünebiliyorsanız bu bile işkenceye karşı çıkmanız için yeterli bir koşuldur. Çünkü bugün bizler siyasal düşüncelerimizden dolayı gözaltına alınıyor ve işkence görüyorsak, birçok arkadaşımız işkence odalarından sağ çıkamıyorsa, yarın belki de çok yakında 'ben yalnızca insanım' dediğiniz için gözaltına alınacak ve işkence odalarında belki de birçoğunuz hayatlarını kaybedecek. Bir anne oğlu kaybolan veya işkencede öldürülen anaların

gözyaşlarına bugün aldırış etmiyorsa yarın belki de henüz karnında taşıdığı çocuğunun ayaklar altında vıcık vıcık ezilişine tanık olacak ve suçunun yalnızca insan olmak olduğunu öğrenecek. Ama o gün işkenceye karşı çıkması da çok geç olacak.

Eğer bir gün ama mutlaka bir gün özgürlük bahçemizde bir insan olarak dolaşmak istiyorsak öncelikle işkenceye karşı çıkmak ve işkencecilerden hesap sormak zorundayız. İnsan onurunu korumak için karşı çıkmak zorundayız...»

«Onunla aynı dönemde Emniyet 1. Şube'de bulunuyordum. İsminin sonradan Hasan Hakkı Erdoğan olduğunu öğrendim. Kısa aralıklarla işkenceye götürüyorlardı. Ayakta duramayacak haldeydi. Onu yakından tanıyan bir kişi bile yüzünden tanıyamazdı; çünkü yüzü öyle bir haldeydi ki tanımak mümkün değildi. Bir gün, ama 'kaçıncı gün?' onu da bilmiyorum, tuvalete çıkmak istedi. Tuvalete götürüyorlardı. Fakat yürüyemiyordu, ayağını her kaldırış ve yere basışında müthiş bir acı duyduğu hareketlerinden ve o anda çıkardığı seslerden anlaşılıyordu. Polislerse o sırada bir süre önce yukardaki sorgularının sonuçlarının yarattığı tabloyu dalga geçerek, gülerek izliyorlar ve 'yürü şişko, yürü sana bunlar dokunmaz. Demir gibi adamsın' diyorlardı. Tuvalete kadar müthiş acılar çekerek gitti; ama tuvaletini yapamıyordu. Yine aynı acılarla döndü. Bir süre sonra mı? Yoksa bir başka gün mü? Tam olarak çıkartamıyorum, alıp götürüldü. Sonra da Hasan Hakkı Erdoğan'ın ölümünün tehditleri başladı.»

Eğer birgün Hasan Hakkı Erdoğan'ın işkence edilerek öldürülmesi soruşturulursa konuşacak bir tanık Hasan'ın son günlerini bu sözlerle özetledi.

«Alıp götürüldü», hastaneye getirildiğinde konuşamıyor ve ağzından kan geliyordu. Hastanede yarım saat daha yaşadı. Verilen rapora göre ölüm «solunum yetmezliği»ndendi.

Askeri Savcı'nın hazırladığı iddianameye göre (TİKKO-6) Hasan Hakkı Erdoğan TKP-ML, TİKKO İstanbul Bölge Sorumlusu'ydu. 18 Eylül 1984 günü gözaltına alınmıştı. İddiaya göre aynı soruşturmayla ilgili olarak gözaltına alınan Hamdi Eroğlu 18 Eylül günü Hasan Hakkı Erdoğan ile buluşacağını söylemiş ve Erdoğan 1. Şube ekiplerince buluşma yerinde yakalanmıştı.

Baba Hüseyin Erdoğan oğlunun gözaltına alındığını duyduğunda kalktı İstanbul Emniyet Müdürlüğü 1. Şube'ye gitti. Oğlunu sordu çamaşır ve 5000 lira da para bıraktı. Oğlunu görmek istedi, «bir kez uzaktan da olsa bir göreyim» dedi, «olmaz» dediler. Kapıda kendisine bir pusula yazdırdılar. Pusulayla para ve eşyaları götüren polis geri döndüğünde pusulanın altına şu not düşülmüştü: «Baba gönderdiğin para ve eşyaları aldım. Ben iyiyim.»

«Birden şaşırdım, çünkü pusuladaki yazı ve imza oğluma ait değildi. Oğluma birşey mi oldu diye tedirgin oldum. Oğlumun yaşayıp yaşamadığını sordum. 'Yaşıyor. İşte gördün ya eşyaları verdik' dediler. Ben yine de tedirgindim. Gittim 28.9.1984 günü Sıkıyönetim Komutanlığı'na, Valilik Makamı'na, Sıkıyönetim Askeri Savcılığı'na birer dilekçe yazdım ve oğlumun hayatından endişe ettiğimi ve oğlumun Emniyet 1. Şube'de öldürülebileceğini bildirdim.

7.10.1984 günüydü, tekrar Emniyet Müdürlüğü'ne gittim. Kapıda bir komiser karşıladı, oğlumu sordum. 'Senin oğlun öldü. Cesedi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Morgu'nda. Hiç konuşmadı. Hem üç yıldır İstanbul'da kal, hem de kimseyi tanıma. Üç yıldır İstanbul'da kalan bir kişinin tanıyacağı birçok kişi olur. Ama o hiçbir arkadaşının ismini vermedi' dedi...»

Hasan Hakkı Erdoğan 29 Eylül 1984 günü «Sor. 9 ve 984/24442 sayılı» bir yazıyla Gümüşsuyu Askeri Hastanesi'ne götürüldü. Baştabipliğe yazılan yazı açıkça bu kişiye işkence yapıldığını söylüyordu:

«Müdürlüğümüzce sürdürülmekte olan TKP/M-L TİKKO adlı illegal örgüt operasyonu sırasında yakalanarak gözetim altına aldırılan aşağıda açık kimliği yazılı Hasan Hakkı Erdoğan rahatsızlığını beyan ettiğinden memura teslimen gönderilmiştir.»

Konuşamayacak halde hastaneye getirilen kişinin işkencenin yarattığı rahatsızlık dışında başka da hiçbir rahatsızlığı yoktu. Gümüşsuyu Askeri Hastanesi'nde

29.9.1984 ve 3282 sayı ile Hasan Hakkı'yı muayene eden doktor yalnızca bir iki kısa not düştü:

«Her iki ayak bileğinde, ciltte, koltuk altlarında ekimoz ve yaralar... vardır.»

Gümüşsuyu Askeri Hastanesi'nden Haydarpaşa Askeri Hastanesi'ne sevkedilen Erdoğan'a «akut böbrek yetmezliği ve akciğer ödemi» teşhisi kondu. Teşhisi koyan Tbp. Kd. Binbaşı Op. Dr. Nevzat Aknar Hasan Hakkı Erdoğan'ı Çapa Tıp Fakültesi Acil Polikliniği'ne sevketti. Saat 23.30-24.00'dü. Hasan Hakkı Erdoğan burada ancak yarım saat yaşayabildi.

Hasan Hakkı Erdoğan'ın Acil Poliklinikte ölümü ile ilgili İstanbul Emniyet Müdürlüğü Siyasi Şube Müdürlüğü 8.10.1984 gün ve 25020 sayılı bir yazıyla rapor istedi. Rapor ancak 15 Ekim 1984 tarihinde 20092 sayı ile yazılabildi. Raporda teşhisin «kronik renal yetersizlik artı akut sol kalp yetersizliği ve akut solunum yetersizliği tanıları konmuş..... ancak... hasta solunum yetersizliğinden 30.9.1984 tarihinde saat 01.00'de vefat etmiş» olduğu belirtiliyordu. Raporun altındaysa Dr. Nevres Koylan, Mütehassıs Dr. Sacide Erden'in imzaları ve İç Hastalıkları Ana Bilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Ahmet Sevim Büyükdevrim'in onayı bulunuyordu.

raporu kim hazırlattı

Raporun altında imzaları yer alan doktorlardan Sacide Erden raporu «ben hazırlamadım» diyor ve raporun nasıl hazırlandığını anlatıyordu:

«Raporu asistanım Nevres Koylan hazırladı. Ben uzun süre bu raporu imzalamak istemedim. Hatta Kürsü Başkanı'na bile çıktım. Kürsü Başkanı Prof. Dr. Ahmet Sevim Büyükdevrim 'bize gelen sevk yazısında akut böbrek yetmezliği ve akciğer ödemi yazılı. Bu rapor da ona uygun olsun. İmzala' dedi ve ben de imzalamak zo-

runda kaldım. Benim gerçekten orada başka birşey yapma imkanım yoktu.

Hasta getirildiğinde konuşamıyordu. Kendisine ne yapıldığını ya da rahatsızlığını söyleyecek durumda değildi. Beraberinde yedi sekiz kişi vardı. Hastanın başındakilerden doğru dürüst çalışmamız bile mümkün değildi. Hastanın solunumunu düzene koymak için oksijen vermek gerekiyordu. Ama oksijen hastanın bulunduğu bölümün dışındaydı, oraya bile götürmemize izin verilmedi. Polisler çok sıkı tutuyorlardı. Zaten fazla da yaşamadı...»

Daha sonra Dr. Sacide Erden bu sözlerini reddederek olayda hiçbir sorumluluğu olmadığını söyledi. Hatta Prof. Dr. Ahmet Sevim Büyükdevrim'de aynı kervana katılarak «Ben de sorumlu değilim. Ben kimseye baskı yapmadım» dedi. Ancak aynı hastanede görevli bir doktor o günü olayın bir başka yönüyle birlikte anlattı:

«Dr. Nevres Koylan benim arkadaşımdır. Bu olayda onun bir suçu olduğunu sanmıyorum. O gün nöbetçi olan bir arkadaşım bana olayı anlattı. Hasta polikliniğe getirildikten kısa bir süre sonra komaya girmiş. O gün ve o günü takip eden günlerde Emniyet Müdürlüğü'nden, Merkez Komutanlığı'ndan sabaha kadar ve ikinci gün telefonlar gelmiş. Hatta raporun bile dikte ettirilmiş olabileceğini duydum. Çünkü Nevres'in böyle bir rapor yazmaya kalkışacağını düşünemem. Bu konuda Ahmet Sevim Büyükdevrim'in rolü olabilir. Rapor hastanın ölümünden bir süre sonra hazırlanmış. O günlerde de Kürsü Başkanı daha yukardan gelen isteklere uyarak bu raporun hazırlanmasını istemiş olabilir. Çünkü Sacide Hanım'ın tek başına böyle bir rapor hazırlaması güç, ama olağanüstü korkak olmasından dolayı bu raporu imzalamıştır.»

O gün ve raporun hazırlanmasını takip eden günlerde gelen telefonlar kimler tarafından edilmişti, bugüne kadar öğrenilemedi. Belki de bunu açıklayacak tek kişi

de Prof. Dr. Ahmet Büyükdevrim, Dr. Sacide Erden ve Dr. Nevres Koylan.

Hasan Hakkı Erdoğan'ın ölümünün işkence sonucu olduğu çok açıktı. Hasan Hakkı Erdoğan'la buluşacağı belirtilen Hamdi Eroğlu, Emniyet 1. Şube'de gördüğü ağır işkencelerden sonra götürüldüğü Selimiye Askeri Ceza ve Tutukevi'nde 18.10.1984 tarihinde Askeri Savcılığa gönderdiği dilekçesinde «Ben gözetim altındayken Hakkı Erdoğan adlı şahsı işkence edilerek koma halinde getirdiler ve sonra hastaneye kaldırdılar» diyordu. Ancak Eroğlu 18.10.1984 tarihinde bu dilekçesini yazarken arkadaşı çoktan ölmüştü.

Emniyet 1. Şube polislerinden Yılmaz Hemen ve Seyfettin Bodur, Mustafa Hayrullahoğlu'nun işkence edilerek öldürülmesiyle ilgili verdikleri ifadelerinde «TKP, TİKKO ve İGD adlı örgüt mensuplarının soruşturmasını K. Masası B Grubu sorgu Timi yapıyor» demişlerdi. Yani Mustafa Hayrullahoğlu'nun sorgusunu yapan Tim'e bağlı polisler Hasan Hakkı Erdoğan'ın da sorgusunu yapmışlardı. Hayrullahoğlu'nun öldürülmesiyle ilgili davada Ali Can Özgenler, Mehmet Yetiş, Orhan Yaman, Engin Devren ve Ümit Baybek sanık sandalyesine oturmuşlardı. Sorgulamalarda polisler kod adı kullanıyor ve tutanaklarda isimleri yer almıyordu. Ancak Hamdi Eroğlu Askeri Savcılığa verdiği dilekçelerde ve mahkemede verdiği ifadelerinde «Yetiş ve İbrahim» adlı polislerin işkence yapanlar arasında bulunduğunu söylüyordu.

Uluslararası Af Örgütü de Hasan Hakkı Erdoğan'ın işkence edilerek öldürüldüğünü 1985 yılı raporunda açıklıyordu. Uluslararası Af Örgütü Türkiye'nin Londra Büyükelçisi Rahmi Gümrükçüoğlu'na 18.12.1984 günü Hasan Hakkı Erdoğan'ın ölümünü sormuş ve «solunum yetersizliğinden öldü» cevabını almıştı. Ancak Af Örgütü de Hasan Hakkı Erdoğan'ın işkence edilerek öldürüldüğünden emindi.

Hasan Hakkı Erdoğan'ın işkencede öldürülmesi ile ilgili baba Hüseyin Erdoğan birçok kez dilekçeler yazdı,

sorumluların cezalandırılmasını istedi. Avukatları Yusuf Serhat Bucak ve Mihriban Kırdök «Hasan Hakkı Erdoğan'ın Emniyet 1. Şube'de görevli polisler tarafından işkence edilerek öldürülmüş olduğunu sorumlular hakkında soruşturma açılmasını» istediler ve 1. Ordu ve Sıkıyönetim Komutanlığı'na, Adli Müşavirliğe, Askeri Savcılığa dilekçeler yazdılar. Askeri Mahkemelerde suç duyurusunda bulunulduğu zaman mahkemenin «ilgili yerlere» dediği yerlere başvuruldu. Aradan iki sene geçti ve gönderilen bu dilekçelerin ne olduğu konusunda tek bir haber alınamadı.

Hasan Hakkı Erdoğan işkence edilerek öldürüldü. Kendi toprağında özgürlüğe hasret öldü. Ve bir baba oğlunun katillerini istedi...

Çocukları, eşleri, kardeşleri gözaltına alındığında tedirginlikle beklediler. Günler haftalar süren sorgularda ellerinden hiçbir şey gelmedi. Ancak dilekçeler yazdılar, cevap alamayacakları: Sıkıyönetim Komutanlığına... Sıkıyönetim Komutanlığı Adli Müşavirliğine... Askeri Savcılığa... Emniyet Müdürlüğü 1. Şube'de gözaltında olan çocuklarının, kardeşlerinin, eşlerinin hayatlarından endişe ettiklerini anlattılar. Cevap istediler. Kimisi cevabı morgda aldı, kimisi hâlâ bir cevap alamadı. Öldüğünü öğrenenler de çocuklarının ölülerine sahip çıkamadılar. İşkencelerde parça parça olmuş vücutlar gizlice gömüldü. Kimisi için otopsi bile yapılmadı. Hiçbir kişi öldürülen yakınlarını son bir kez olsun göremediler. Oğullarının öldürüldüğünü kanıtlayanlara aylar sonra «işte şurada, şu numaralı mezarda yatıyor» dediler. Ve hiçbir kişiye öldürülen yakınının cesedi verilmedi.

Cezaevine gelen kendini şanslı saydı. Yaşamayı başarmışlardı, ölmeden tutuklanabilmişlerdi, ama cezaevinde de yeni bir süreç başlıyordu. Hem de ne zaman sona ereceği bilinmeyen yeni bir süreç. İhanetin, baskının işkencenin bir arada olduğu yeni bir süreç.

Bu kez de cezaevleri önünde toplandılar: anneler, babalar, kardeşler, eşler, çocuklar, sevgililer. Bu kez de cezaevleri için dilekçeler verdiler: Sıkıyönetim Komutanlığına... Başbakanlığa... Cumhurbaşkanlığına... Adli Müşavirliğe... Cezaevlerinde uygulanan işkencelerin durdurulmasını istediler:

«Oğlum tutuklandığında inanın çok sevindim. Çünkü haftalarca Emniyet Müdürlüğü 1. Şube önünde ölüm haberini bekledim. Tutuklandığını duyunca sanki oğlum kurtulmuş gibi sevindim. Cezaevinde oğlumu görebileceğimi düşündüm, gittim; ama göremedim. 'Yasak' dediler. Sonra cezaevlerinde de işkence yapıldığını duydum. Dilekçe yazmadığım yer kalmadı. Tam birbuçuk sene, tu-

tuklandıktan tam bir buçuk sene sonra oğlumu ilk defa gördüğümde sanki karşımdaki o değildi. Daha oğlum nasılsın. Bir isteğin var mı? diyemeden 'Görüşme bitti' dediler. Bu böyle yıllarca sürdü.»

«Birgün cezaevine gittiğimde oğlumu iyice süzülmüş gördüm. Uzun süredir soracaktım, ama soramadım, İçerde üzülmesin diye. Belki o da bize belli etmek istemiyordu. Sordum 'İyiyim, biraz rahatsızdım ilaç alıyorum' dedi. Sonraki haftaydı ziyarete gittiğimde 'Ziyaret yok' dediler. Sordum 'kendileri çıkmıyor' dediler. Niye ziyarete çıkmasınlar, o anda oğlumun öldüğünü düşündüm. Oracıkta oturup ağlamaya başladım. Bir subay geldi neden ağladığımı sordu. Birden kendime geldim, 'Yok ağlamıyorum. Gözüme birşey kaçtı' dedim. Çünkü öyle demesem mutlaka içeri girecek ve çocuklarımıza 'bakın dışarda aileleriniz ağlıyor' diyecekti. O anda öyle düşündüm. Sonra küçük notlar yazabileceğimiz söylendi ve sonra da içerden küçük küçük notlar geldi. Ben o anda rahatladım, ama notları okuyunca içimi garip bir acı kapladı.»

Tutuklanma hiçbir şeyin sonu değildi. Baskılara karşı içerdekilerin tek silahıydı açlık grevi. Bitmeyen baskıya karşı tek direniş silahlarıydı. Yani insanın kendisine karşı yapılan baskılara karşı kendi vücudunu ortaya koyması «İşte biz ölümden korkmuyoruz. Eğer bu söylediğiniz gibi bir savaşsa, söylediğiniz gibi bir savaş halindeysek, savaşın da kuralları vardır. Esirlerin de, tutukluların da hakları vardır. Öncelikle bizlerin insan olarak hakları vardır. Eğer bize insan olarak davranmayı kabul etmiyorsanız, yasaları dahi hiçe sayarak kabul etmiyorsanız, biz ölümden korkmuyoruz ve bize insanca davranılması ve onurumuzun korunması için, tüm insanlık dışı baskılarınızı onurumuzun ayaklar altına alınmaya çalışılmasını protesto için ölümü kendi ellerimizle seçiyoruz» demesiydi.

O gün dışarıya çıkartılan bazı notlardı bunlar. Bu kısa notlarda bile cezaevindeki hayat uzun incelemeleri gereksiz kılacak tarzda anlatılıyordu:

Necdet'ten Vahide Açan'a

«Anneciğim, burada can güvenliğimiz yok. Sekiz gün aralıksız sabah-akşam dayak yedik. Sıhhatim kötü, havalandırma yok. Avukata çıkamıyoruz. Bu yüzden onbeş gündür açlık grevindeyiz. Bizle ilgilenin Selamlar. Kaburgam ve ayak bileklerim sakat.»

«Canım annem» diye başlayan ve «Kızın Zeynep» diye sona eren bir not.

«Buradaki baskılardan dolayı 15 gündür açlık grevindeyiz. Sorunlarımız çözülene kadar grevimizi sürdüreceğiz. Taleplerimizin arasında ziyarete çıkmak da var. Biz ziyarete çıkmak istiyoruz, ama bir takım yaptırımlarla engelleniyor. Sorunlarımızı zaten siz biliyorsunuz. Gerekli yerlere başvurun, Adli Müşavirlikle görüşün, taleplerimizi iletin. Şimdilik iyiyiz. Kendini üzme. Hepinize sevgiler.»

Erdal Ünal'dan annesine

«Biz iyi falan değiliz. 15 gündür açlık grevindeyiz. Belden aşağılarımı morarttılar. Dayak yine başladı. Dayımın da senin de hasretle yanaklarından öperim. Sekiz gün sürekli dayak yedik. Yiyoruz da..»

Emir Gunt'ten Fatma'ya

«Fatmam, sağlık durumum hiç iyi değil. Yataktayım. Dayaktan beyin sarsıntısı geçirdim. Yatıyorum. Selamlar.»

Ve daha yüzlerce not: «Yerimden kalkamıyorum. Vücudum yara içinde», «Dün yine çırılçıplak soyarak insanlık dışı aramalar yapmaya kalkıştılar. Vücudum yara içinde.» «Kıç falakası, tekme, kaba dayak devam ediyor. Kaç ay oldu, dünyada ne olduğunu bilmiyorum. Ne gazete veriliyor ne de dergi. Bugün açlık grevinin onbeşinci günündeyim. Küçüğü benim için öp.»

Direndiler, onurlarını korumak, onurumuzu korumak için direndiler. Ancak bazen insanın direncinin sı-

nırı bombalarla, işkenceyle gelen ölümle noktalandı. Ama onlar asla ihanet etmediler. Ve onlar onursuz, aşağılanmış bir hayatı ve ihaneti seçmediler. Onun için sorgu odalarında öldürülemeyenler, cezaevlerinde bombalarla ve işkencelerle yok edilmeye çalışıldı. Onlar insanın aşağılanmasına karşı, ihanete karşı direndiler. Ve birçoğu da cezaevlerinde hayatlarını kaybetti... Dev-Sol üyesi Abdullah Meral başladıkları ölüm orucunun 64. günü, Haydar Başbağ 67. günü, Hasan Telci 72. günü ve TİKB üyesi Fatih Öktülmüş 67. günü ölüm orucunda can verdiler. Tek istekleri kendilerine insan onuruna uygun davranılmasıydı, insan olduklarının kabul edilmesiydi. Ve onlar onurları için onurumuz için öldüler...

«ONU KURTARAMADIK»

Uluslararası Af Örgütü 27.11.1981 tarihinde «Acil İşlem» «Türkiye-İşkence Tehlikesi» başlıklı bir yazıyı dönemin 1. Ordu ve Sıkıyönetim Komutanı Haydar Saltık'a gönderiyor, Bahadır Dumanlı ile Ayten Dumanlı'nın nerede olduklarını soruyordu:

«Evli bir çift olan Bahadır Dumanlı ve Ayten Dumanlı 29 Ekim 1981 günü Ankara'da tutuklanmış ve İstanbul'da bir cezaevine sevkedilmişlerdir. Akrabaları, o zamandan beri bulundukları yeri bulamamışlardır. Hayatta olup olmadıkları hakkında büyük bir endişe bulunmaktadır.»

Gönderilen yazıda Ayten Dumanlı'nın Ataman İnce'nin kardeşi olduğu Ataman'ın işkencede öldürüldüğü halde yetkililerin ailesine ölüm nedenini «tüberküloz» olarak açıkladıkları ve cenazesinin defnedilmesi için ailesine hâlâ verilmediği belirtiliyordu.

«Bahadır Dumanlı 40 yaşlarında yüksek okul öğretmeniydi. Eşi Ayten'se 38 yaşlarında ve bir bankada çalışıyordu. Aktif olarak politik bir faaliyetleri yoktu. Ataman İnce'nin gözaltına alınmasından sonra onlar da gözaltına alındı.»

Uluslararası Af Örgütü 16 Kasım 1981 günü Londra'daki Türk Elçiliğine bir teleks göndererek Bahadır Dumanlı ve eşi Ayten Dumanlı hakkında bilgi ve Ataman İnce'nin ölümü hakkında da bir araştırma yapılmasını istedi. Ancak hiçbir cevap alamadı.

Bahadır Dumanlı ve Ayten Dumanlı kayıptı. Yakınları bütün aramalarına rağmen onlar hakkında hiçbir bilgi elde edemediler. Ancak çok sonra Bahadır Dumanlı'nın Ankara'da, eşiyle birlikte gözaltına alındıktan sonra İstanbul Emniyet Müdürlüğü'ne götürüldüğü ve buradaki sorgulamadan sonra da 23. Piyade Tümen Sıkıyönetim Alemdağ Tutukevi'ne götürüldüğünü öğrenebildiler.

Fakat bu bilgiler Bahadır Dumanlı'yı hayata geri döndüremezdi. Bahadır Dumanlı gözaltına alındıktan sonra cezaevine ulaşabilmişti. Alemdağ Cezaevi'nden kaldırıldığı Haydarpaşa Numune Hastanesi'nde 3.1.1982 tarihinde ölmüştü. Ölüm nedeni «Asprasyon pnomönit, sağda abse» olarak bildirildi.

Ayten Dumanlı'ysa kardeşini ve eşini yitirmiş olmanın acısıyla tahliye oldu. Yalnız Ayten Dumanlı tahliye olmadı. Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Savcılığı «biz Bahadır Dumanlı'yı tahliye ettik» dedi. Bir de Bahadır'ın tahliye olduğuna dair kağıt hazırlattılar. 16.12.1981 gün ve 1981/5642 sayılı bir yazıyla Bahadır Dumanlı'nın tahliye olduğu bildirildi. Alemdağ Tutukevi Müdürü Topçu Binbaşı Hüseyin Babacan da Askeri Savcılığın 16 Aralık 1981 tarihli yazısını aldı ve 16 Aralık 1981 tarihli bir yazıyla Bahadır Dumanlı'nın 16 Aralık 1981 tarihinde saat 10.00'da tahliye edildiğini Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Savcılığına ve Adli Müşavirliğine bildirdi. Belki de Bahadır Dumanlı tahliye olduğundan hiçbir zaman haberdar bile olmadı.

Ve Uluslararası Af Örgütü şu açıklamayı yaptı:

«Türk öğretmen Bahadır Dumanlı için yas tutuyoruz. O 29 Ekim 1981'de Ankara'da gözaltına alınmış ve daha sonra Emniyet Müdürlüğü'ne sevkedilmiştir. 3 Ocak 1982 tarihinde de İstanbul'da Haydarpaşa Numune Hastanesi'nde öldü. Kendisinden önce de kayınbiraderi Ataman İnce Ekim 1981'de gözaltına alınırken tamamiyle sağlıklı olduğu halde, gözaltında olduğu sırada ölü olarak bulunmuştu.

Sanıklara yapılan sistemli işkencenin derhal ve tamamen durdurulması için yaptığımız başvurular Türk Hükümeti'nce şimdiye kadar dikkate alınmamıştır.

Çabalarımız Bahadır Dumanlı'yı kurtaramadı. Bize sadece onun için yas tutmak kalıyor.»

Tutuklanma hiçbir zaman tekrar Emniyet'te sorguya çekilmeye engel olmadı. Sorgu ekipleri istedikleri zaman istedikleri kişiyi cezaevinden aldılar, sorguya götürdüler, getirdiler, yine götürdüler ve sonra hastaneye bırakıp çekip gittiler.

24 Aralık 1981 günüydü, iki tutuklu tekrar Alemdağ Askeri Cezaevi'nden alınarak sorguya götürülmek istendi. O günü yaşayan tutuklulardan Kadir Gül daha sonra Sosyal-demokrat Halkçı Parti Milletvekilleri Cüneyt Canver ve Ali İhsan Elgin'e ulaştırılan bir mektupta olayı şöyle anlattı:

«... Binbaşı Hüseyin Babacan operasyonu başlattı. 'Allah Allah' nidalarıyla saldırıya geçen askerler yaygın bir kaba dayaktan sonra geri çekildiler. Bir süre sonra yine geldiler. 1., 2. ve 3. koğuşlara boğucu gaz bombası attılar. Bir zaman sonra koğuş kapılarını açtılar. İşte ne olduysa o zaman oldu. Ne nefes alabiliyorduk, ne de gözlerimizi açabiliyorduk. Gözlerimi kazara açıp nefes aldığımda korkunç bir yanma hissediyordum. Birçok arkadaşın bayılıp düştüğünü gördüm. Askerler bizi coplarken hiç acı duymuyor; sadece alev alev yanan gözlerimi açmak istiyordum. Koridora çıktığımızda nisbeten nefes alabiliyorduk. Burada tekrar vurmaya başladılar. Birçoğumuzu hastaneye kaldırdılar. Hastane kabul etmeyince geri getirildik. Fenalaşınca hastaneye götürülüyorduk, ama ne Çamlıca, ne de Haydarpaşa Hastanesi bizi kabul etti. Bu esnada Hakan Mermeroluk arabanın içinde öldü. Bir başka arkadaş da hastanede öldü..»

Hakan Mermeroluk ve Şeref Yazar, ikisi de gaz bombasının etkisiyle hayatlarını yitirdiler. Daha doğrusu gaz bombasıyla Hakan Mermeroluk ve Şeref Yazar'ın hayatlarına son verildi.

Onlar da Bahadır Dumanlı gibi ölümlerinden sonra tahliye edildiler. Basık tavanlı bir koğuşa atılan gaz bom-

balarıyla hayatlarına son verilen iki kişi için yapılan başvurulara Sıkıyönetim Adli Müşavirliği «Biz onları tahliye ettik» cevabını verdi. Ve onlar da cezaevinden ölümleriyle «tahliye» oldular.

bir başka tahliye ile gelen ölüm

Ölüm İsmet Taş'ı tahliye olduğu gün yakaladı. İsmet'in kalb rahatsızlığı vardı. Bütün işkence ve baskılara direnen kalbi tahliyenin sevincine bir iç coşkuyla birlikte burukluğuna, geride kalanlarla karşısındaki o iç burukluğuna dayanamadı.

5 Aralık 1981 günüydü, mahkemeye gitti ve tahliye oldu. Gece yarısı kalbi sıkıştı, nefes almakta güçlük çekiyordu. Acil doktor istendi. Ama ortalıkta ne bir doktor vardı ne de herhangi bir görevli. Tutuklular saatlerce bağırdılar: «doktor isteriz. Arkadaşımız ölüyor». Gece 22.00 sularında çağırılan doktor saat 03.00 sularında gelmişti. Doktor İsmet Taş'ın hemen hastaneye kaldırılmasına karar verdi.

İsmet Taş hastaneye uzun islemlerden sonra ancak saat 05.00 sularında ulastırılabildi. Capa Tıp Fakültesi'ne ulaştırıldığında artık İsmet Taş için çok geçti. Doktorların yapabilecekleri fazla birşey yoktu. İsmet Taş öldü.

Onun da ölümü tahliyesiyle birlikte geldi

Ülser cezaevinde en yaygın hastalık. Hüseyin Aydın'da uzun gözaltı, işkence, cezaevi şartları altında ülser olmuştu. 1983 yılıydı şiddetli mide ağrılarından şikayet etmeye başladı. Birkaç kez doktora gitti. Doktor midesi için Mucaine ve böbreği için Purinol verdi. Ancak ilaçların hiçbir olumlu etkisi olmadı. Ülser kansere dönüşmüştü.

Hüseyin ağrıların şiddetlenmesi nedeniyle tekrar doktora çıktı ve doktor kısaca «senin hastalığın psikosomatik» dedi. «Psikosomatik hastalığın» tedavisi için verilen ilaçlar da fayda etmedi. Ağrıların şiddetlenmesinin üzerinden yedi ay geçmişti. Hastanede yapılan muayenede teşhis, kanserdi. Gülhane Askeri Hastanesi'ne gönderildiğinde doktorlara göre «çok geç kalınmıştı ve artık birşey yapılamazdı.»

Hüseyin tahliye oldu ve kısa bir süre sonra da öldü. Acaba ölümünün sorumlusu kim? Tahliye olduktan sonra öldüğü için onun ölümünden kimse sorumlu değil mi? Hakan ve Şeref gibi, Bahadır gibi tahliye olduğu için ölümünden kimse sorumlu tutulamaz mı? Yoksa bütün bunların ölümü mahkeme kararlarında belirtildiği gibi «esasa müessir değil» mi? Çünkü bunlar ne de olsa ne gözaltında kayboldular, ne gözaltında öldüler, ne de «çatışmada vuruldu»ya gittiler...

Cezaevlerindeki baskı ve işkence sorgu odalarında başlayan bir sürecin parçasıydı. Cezaevlerinde insanları kişiliksizleştirmek, aşağılamak bütün dış dünyadan koparmak, yalnızlaştırmak ve yıkmak için psikologlar nezaretinde işkencenin ikinci faslı başladı. Adalet Bakanı «Karıştır-Barıştır» politikalarının çok başarılı olduğunu söylediği günlerde Bursa Cezaevi'nde bu işkenceye karşı çıkan 30'a yakın mahkumun hücrelere atıldığı haberi duyuldu. «Karıştır-Barıştır» diye açıkladıkları politika gerçekte aşırı-sağcı ülkücü mahkumların cezaevleri yönetimleri tarafından desteklenerek devrimcilerin kırdırılmasını amaçlıyordu.

Adalet Bakanı «Karıştır-Barıştır» politikasının «ulvi adalet»in sağlanmasına katkılarından ve ülkede sağlayacağı «kardeşlik» ortamından bahsederken Çanakkale Cezaevi'nde «Karıştır-Barıştır» politikası ilk kurbanlarını almaya başlamıştı.

Cezaevi yönetiminin «teba kişi» yaratma çalışmaları aynı zamanda mahkumların infazlarının yakılmasını da amaçlıyordu. Aslında burada infazı yakmak o kadar zor da değildi. Cezaevi Müdürünün Cumhuriyet Savcılığı'na yazdığı 2.10.1984 tarihli İbrahim Hasan Mala'nın infazının yakılması hakkındaki yazıya bakılırsa bu iş oldukça kolaydı:

«Hükümlü İbrahim Mala cezaevimizde bulunduğu süreler içinde:

1.5.1983 tarihinde siyasi içerikli slogan atmaktan üç gün hücre hapsi

30.3.1983 tarihinde siyasi içerikli slogan atmaktan bir ay ziyaretten men

7.5.1983 ve 21.5.1983 tarihleri arasında açlık grevi yapmaktan on beş gün hücre cezası

6.6.1983 tarihinde bir günlük açlık grevi yapmaktan bir ay mektuptan men cezası

27.6.1983 tarihinde tek tip elbise giymemek ve siyasi içerikli slogan atmaktan 3 ay ziyaretten men cezası

2.7.1983 günü görevli personele mukavemet suçundan onbeş gün hücre cezası

8.1.1983 tarihinde sağ görüşlü hükümlüyle kavga etmekten üç gün hücre hapis cezaları almış ve tecziye edilmiştir.»

Hiçbir karar alınmaksızın Cezaevi Müdürü'nün aldığı kararla verilen cezalar. Bu cezalara göre en alta bir başka ceza daha eklenebilirdi: «Bugün çok volta attı. Onun için öldürülmesine karar verildi ve cezası infaz edildi.»

4 Temmuz 1983 günüydü, Çanakkale Cezaevi'nde mahkumlara karşı yoğun bir saldırıya geçildiği gün. Mahkumlar o gün teker teker sabahtan itibaren alınıp kaba dayaktan geçirildiler. Hamdi Filizcan da o gün Cezaevi yönetiminin hışmına uğrayanlar arasındaydı. Hamdi önce hücreye kondu bir süre sonra da koğuşa getirilip atıldı.

Hamdi Filizcan koğuşa getirilip atıldıktan kısa bir süre sonra başının döndüğünü ve midesinin bulandığını söyledi. Dışarı çıkartıldığında Hamdi'nin başına ağır darbeler vurulmuştu. Şimdi koğuşta kendisini bu duruma sokanlara başvurmaktan başka bir seçeneği yoktu. Hayır. Önce başvurmadı, başvuramadı. Baş dönmesi, mide bulantısı aralıklı olarak sürüyor, bazen bayılacak gibi oluyordu. Birgün iyice fenalaştı. Onu hemen Çanakkale Devlet Hastanesi'ne kaldırdılar. Sevk kağıdına «Zehirlenme» yazdılar.

Hamdi Filizcan hastaneye götürüldüğünde yapılacak tek şey otopsiydi. Otopside ölüm nedeni «beyin travması» olarak geçti. Oysa Cezaevi yönetimi Filizcan'ı «zehirlenme»den hastaneye sevk etmişti.

tahliyesine iki ay kalmıştı

Şazuman Kansu da Çanakkale Cezaevi mahkumlarındandı. Emniyet 1. Şube de gördüğü işkenceden sonra sürekli olarak kalbinde bir sıkışma ve böbreklerinde bir ağrı başladı. Göğsünde de bir rahatsızlık vardı, bu da sonradan olmuştu. Aslında hiçbir rahatsızlığı durup dururken olmamıştı. Gözaltına alınmadan önce birşeyciği yoktu.

Şazuman birkaç defa tedavisi için başvurularda bulundu. Bu başvurular da bütün başvurular gibi cevapsız kaldı. Kendini tedavi ettirmeye çalıştı; ama elinden birşey gelmiyordu. Yalnızca kendisinin tedavi ettirilmesini istemiş oluyordu o kadar. Cezaevi yönetimi «sol örgüt üyesi» saydığı bütün devrimcilerin infazını yakmış ve 1983'te tahliye olması gereken Şazuman içerde kalmıştı. 1985 yazının sonlarına doğru iyice hastalandı. İstanbul Tıp Fakültesi Hastanesi'ne getirildi. Ama Sıkıyönetim Komutanlığı'nın koyduğu yasak nedeniyle hastane Şazuman'ı kabul etmedi.

Şazuman Kansu Bayrampaşa Cezaevi Hastanesi'ne kaldırıldığı sırada, tahliyesine iki ay kalmıştı. Vücudunda gözaltı ve cezaevinin kendisini ölüme götürecek izlerini taşıyordu. Ve tahliyesine iki ay kala öldü.

YAŞAMASI İSTENMEDİ

Adil Can Nisan 1984'te gözaltına alındı ve bir ay İstanbul 1. Şube'de gözaltında kaldı. Gözaltında kaldığı süre içinde Emniyet görevlileri onu da «hasta olduğunu söylediği» için olacak hastaneye kaldırmak zorunda kaldılar. 26.4.1984 tarihinde Haydarpaşa Askeri Hastanesi'ne kaldırılan Adil Can'ın hastanede 11.5.1984 tarihine kadar yatması gerekti. Aynı gün tekrar Adil Can sorguya alındı. Henüz hazırlık soruşturması bitmemişti. Doktor ona «genel vücut travması, şiddetli darp» teşhisi koydu.

Adil Can'ın sorgusu bitmiş, tutuklanmış ve Metris Askeri Ceza ve Tutukevi'ne götürülmüştü. Ancak «rahatsızlık»larında hiçbir değişiklik yoktu. 27 Mart 1985 akşamı şiddetli bir mide kanaması geçirdi. Şiddetli ateş, baş ağrısı ve geçici bilinç kaybı, konvülsiyonlarla başlayan mide ağrısı üzerine doktor istendi. Doktor geldi ve mazgal deliğinden şöyle bir bakarak «önemli değil, menenjit olabilir. Tedavi için revire çıkması şart» dedi. Fakat Adil Can'ın revire çıkması o şartlarda imkansızdı. Ölüm anında bile olsa bir seçim yapmak zorundaydı. Çünkü hapishane yönetiminin koyduğu kurallara göre yaptırımları kabul eden tutuklular ancak revire çıkabilirdi. Onlar da hiçbir siyasi görüşten olmadıklarını ve bağımsız olduklarını veya kendilerinin itirafçı olduğunu söyleyen ihaneti tercih etmiş kişilerdi. Adil Can hapishane yönetiminin tek tip elbisesini de giymiyor, insanların çırılçıplak soyularak insanlık dışı aramalara tabi tutulmasına karşı da direniyordu. Hapishane yönetiminin yaptırdığı insanı aşağılayıcı elbiseleri giymediği için bütün elbiseleri alınmıştı. Adil Can ölüm anında bile ihaneti seçmedi, cezaevinin hiçbir yaptırımını kabul etmedi.

Cezaevlerinde hekimlik yemini etmiş doktorlar da bir seçim yapmak zorundaydılar: Ya yeminleri, ya da cezaevi kuralları. Metris Cezaevi'nde görevli doktor çok-

tan tercihini yapmıştı. Adil Can'a «Eğer tek tip elbise giymezse, ilaç alamaz» dedi. Tutukluların Adil'in durumunun ağırlaşması üzerine «doktor isteriz» çığlıkları saatler sürdü. Adil nihayet doktora revire çıkartılabildiğinde de fazla birşey yapılmaz. Doktor, Adil'in durumundan iyice şüphelenmiştir, ama serum takıp bir iki ilaçla tekrar revire gönderir. Verilen ilaçlar aspirin ve bir iki antibiyotik ile ağrı kesicilerdir.

Adil Can'ın hastalığı 7 Nisan'da şiddetlenmeye başlar ve Adil'de genel bir halsizlik görülür. 10 Nisan'da ikinci bir mide kanaması daha geçirir. Arkadaşlarının bütün çabalarına rağmen Adil 11-12 Nisan 1985 günü götürülür. Ancak çok geçtir, diğerleri gibi onda da geç kalınmıştır, geç kalınmak istenmiştir. Ve Adil Can Hastaneye kaldırıldıktan kısa bir süre sonra artık yaşamıyordu.

Dev-Sol davası'nda yargılanan Sinan Kukul ve İbrahim Bingöl 6.3.1986 tarihinde 1. Ordu Komutanlığı II. Nolu Askeri Mahkemesi Başkanlığı'na 124 sayfalık bir dilekçe verdiler ve dilekçelerinde gözaltında yapılan işkenceler, cezaevlerindeki uygulamalarla ilgili geniş bilgiler verdiler. Bu dilekçede Adil Can'ın ölümü de açıklanıyordu:

«20 Aralık 1985 günü bir arkadaşımız için doktor çağrıldığında doktorun gelmemesi üzerine 'doktor isteriz!' sloganı atınca hapishane yöneticilerinden Üsteğmen Zafer Güder doktorla birlikte geldi. Kendisine 'Yadigar Adıgüzel arkadaşımızı öldürmek mi istiyorsunuz?' dediğimizde Zafer Güder tam bir işkenceci edasıyla 'Evet Adil Can'ı öldürttüğüm gibi Yadigar Adıgüzel'i de öldürteceğim' diyebildi... Zafer Güder bu itirafı E-8 koğuşunda kalan 16 tutuklu önünde yaptı... Şubat 1984'te B-7, B-8 koğuşlarında tecrite alınan bayan tutukluları bizzat kendisi jopla döverken 'Ben bu isi ABD'de öğrendim. Ona göre ayağınızı denk alın' diyebiliyordu.»

Adil Can'ın ölümünün sorumlusu kim? Acaba Adil Can öldü mü? Yoksa öldürüldü mü? Ailesi onun ölümüyle ilgili olarak yaptıkları başvurulara henüz bir cevap alamadı. Henüz Adil Can'ın ölümüyle ilgili bir soruşturma dahi açılmadı... Belki bir gün.. Ama mutlaka bir-gün...

CEZAEVİNDE TUTUKLU KAYBETME OYUNU

Eğer bir ülkede insanlar hiçbir yasa tanımadan ölüme götürülüyorlarsa, eğer bir ülkede insanların hayatları bir cezaevi yöneticisinin iki dudağı arasındaysa ve insanların kaybolması artık bir oyun aracı haline gelmişse kim kendisinin veya bir yakınının yarınından emin olabilir?

Bu ülkede özgürlükleri kurtarmaktan söz edildiği gün özgürlükler yok edildi, demokrasiyi kurtarmaktan söz edildiği gün bütün demokratik hak ve özgürlükler demokrasiyi kurtarmak adına yok edildi. «Kardeşin kardeşi vurması»ndan bahsedildiği gün bu ülkede binlerce kişi tutuklandı; hâlâ kayıp olan, ölen, sakat kalan sayısı bilinmiyor. Bu ülkede işçi haklarından bahsedildiği gün işçilerin bütün demokratik hakları yok edildi. Evet özgürlükleri ve demokrasiyi korumak için önce özgürlükleri ve demokrasiyi yok ettiler. Ve sonra demokrasiyi ve özgürlüklerin en tutarlı savunucuları tutuklandı, öldürüldü, kayıp oldu, sakat bırakıldı.

Eğer bu ülkede cezaevlerindeki ölüm hücrelerinin varlığı bugüne dek bilinmiyor ve bugün bu hücrelerin varlığı o hücrelerde canlarını verenler nedeniyle öğrenilebilmişse bu bile önemli bir başarı sayılmaz mı?

5 Şubat 1986'ydı. O gün Güler Burkay Adana Kapalı Cezaevi'nde bulunan kardeşi Cevdet Yıldırım'ı ziyarete gitmişti. Fakat o gün kardeşiyle görüşmesi imkansızdı. Çünkü tutuklular ölüm hücrelerine atılmışlardı. Daha önce de sık sık atılıyorlardı, ama bu kez bu baskılara karşı açlık grevine başladıkları gerekçesiyle bütün siyasi tutuklular bu hücrelere doldurulmuşlardı.

Güler Burkay kardeşiyle görüşmek istedi, görüşmek için direndi; ama görüşemedi. Cezaevi İç Emniyet Amiri Jandarma Üsteğmen Hulusi Sezginer Güler Burkay'ın kardeşiyle görüşme isteğine çok da nazik denemeyecek bir cevap verdi: «Alçak defol. Komünist beyni yıkanmış

karı». Güler'i 5-6 asker sürükleyerek dışarı çıkardılar. Güler Burkay daha sonra Adalet Bakanı Nejat Eldem'e bir dilekçe yazarak o gün cezaevi önünde olanları yazdı ve tedbir alınmasını istedi:

«Biz burada dışarda baskıya, hakarete, alçaltılmaya uğrarken, yakınlarımızın içeride işkence görmediklerinden, hücrelere atılmadıklarından, aç bırakılmadıklarından nasıl emin olabiliriz...

Aynı görevli (Jandarma Üsteğmen Hulusi Sezginer) kardeşimin adını bulamadığında 'burada yok' dedi. 'Nasıl olur daha geçenlerde görüştüm. Kardeşim Adana Cezaevi'nde yatıyor' dediğimde hiç çekinmeden oradan çıkardığı bir kağıda 'Kaybolmuş-Hulusi Sezginer' yazdı ve imzalayıp elime uzattı... Dilediğini yapabilme yetkisini bu kişiye kim vermektedir? İnsanlara insanlık dışı davranabilme gücünü bu kişi nereden almaktadır?»

Güler Burkay avukatları Osman Ergin ve Ercan Kanar vasıtasıyla da Adalet Bakanlığı'na dilekçeler yazdırdı. Kardeşine ne olduğunu sordu. Cezaevinde kardeşine ne yapıldığının açıklanmasını istedi. Avukat Osman Ergin ve Ercan Kanar'ın Adalet Bakanlığı'na yazdığı dilekçeye 25.5.1986 tarihinde Ks. 29814 sayı ile Ceza ve Tutukevleri Genel Müdürü Cahit Özdikiş'in cevabı geldi:

«Müvekkillerinizin devamlı surette cezaevi disiplinini bozucu faaliyetlerde bulundukları, cezaevinde program dahilinde yaptırılan ders ve spora iştirak etmedikleri, istiklal marşı merasimine çıkmadıkları bu nedenle de muhtelif defalar hücre cezası aldıkları, ayrıca görüşten ve mektuplaşmaktan men cezası aldıkları, cezaevinde yapılan işlemlerin yasa ve yönetmeliklere uygun olduğu, hiç kimseye özel olarak disiplin cezası verilmediği... yapılan işlemlerin kanun ve tüzüklere uygun olduğu bildirilir.»

Güler Burkay'a «Cevdet Yıldırım kaybolmuş-Hulusi Sezginer» yazılı bir kağıt parçasıyla «kaybolduğu» bildirilen Cevdet Yıldırım da dahil Avukat Osman Ergin ve Ercan Kanar'ın diğer müvekkilleri Garbis Altınoğlu, Ha-

san Tosun, Güzel Aslaner, Haşim Kılıç, Şeyho Sağır, Şiho Çelik, Veli Arda da ölüm hücrelerine konmuşlardı. Kay bolmamışlardı; ama belki de bir süre sonra kaybolmaya adaydılar. Bu işlemlerse «kanun ve tüzüklere uygun»du.

Türkiye'de insan haklarına gerekli «ilgi»nin gösterildiğini göstermek amacıyla ve yurt dışında Türkiye'deki insan hakları ihlallerinin artık anlatılamaz boyutlara ulaşması karşısında yapılan protestoları önlemek için Devlet Denetleme Kurulu bir «İnsan Hakları Raporu» hazırlamak gereğini duydu. Bu raporda bile Diyarbakır ve Adana Cezaevlerinde sağlık açısından insanların yaşayamayacağı hücrelerin varlığının saptandığı yazılmak zorunda kalındı.

Adana Cezaevi'nde yakınları bulunan onsekiz mahkum ailesi cezaevindeki ölüm hücrelerinin kapatılmasını istediler ve ölüm hücrelerini anlattılar:

«Önceden tuvalet olarak kullanılan yerler demir kapı takılarak hücre haline getirilmiş. Lağım suları ve pis kokular içinde kedi büyüklüğünde lağım farelerinin dolaştığı, her türlü haşeratın, yaz aylarında yılanların bile dolaştığı bu hücrelere kızlarımız, oğullarımız aç susuz, çırılçıplak soyularak hücrelere atılmaktadırlar.

Bayan tutuklular erkek gardiyan ve askerler tarafından ahlak dışı uygulamalara maruz bırakılmakta, saçlarından tutularak yerlerde sürüklenerek hücrelere atılmaktadır.

Yerin altında havanın ancak üç dört demir kapıyı aşarak, küçücük bir mazgal deliğinden girmeye çalıştığı son derece rutubetli bu yerler için Adana Cumhuriyet Savcısı Ali Galip Dinçer 'havayı ne yapacaklar. Bir toplu iğne deliğinden bile giren havayla insan yaşayabilir' diyebilmektedir.

Cezaevinde sürekli olarak dayak atılmakta ve dayak izlerinin tesbiti için doktora çıkmaya bile izin verilmemektedir. Ancak doktora hücreye atılmadan önce çıkartılmaktalar.

Cezaevinde çocuklarımızla aylardır mektupla bile görüşme imkanımız yok.

Ancak 15 günde bir akıtılan sıcak sudan hücrelerde bulunan hiçbir kişi yararlanamamaktadır. Ayrıca banyo günleri 15-20 kadar gardiyan (erkek) bayan tutukluların banyolarının bölümüne rahatlıkla girebilmekte ve görev yaptıklarını söylemektedirler.

Cezaevinde bulunan itirafçı sanıklar cezaevi yönetimiyle birlikte doğrudan tutuklulara yapılan işkencelere katılmaktadır. Mesela Selçuk Gültekin cezaevinde tutukluları sorguya çekerek onları ihbarcılık yapmaya zorlamakta ve tutuklulara yapılan işkencelere doğrudan katılmaktadır.»

Ailelerin cezaevindeki uygulamaları kısaca anlattıkları açıklamalarında cezaevinde yapılan işkencelerden doğrudan Cumhuriyet Savcısı Ali Galip Dinçer, Cezaevi Müdürü Mehmet Aydoğdu, Cezaevi İç Emniyet Amiri Bölük Komutanı Hulusi Sezginer, başgardiyan Mustafa Gezer, Kasım Çakmak, gardiyan Celal Cömert, Bilal Deniz ve Emine Talayman sorumlu tutuluyordu.

Avukat İbrahim Açan'da Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'na bir dilekçeyle başvurarak Adana Cumhuriyet Savcısı Ali Galip Dinçer hakkında gerekli işlemin yapılmasını istedi. Doktorların ve hatta Devlet Denetleme Kurulu'nun bile «bu hücrelerde insan yaşamaz» dediği hücreler için, Savcı Ali Galip Dinçer'in «Sizi bu hücrelerde çürüteceğiz. 45 milyonun rahatı için 5 milyonunuzu biçeceğiz» dediğini açıklayan İbrahim Açan ailelerin «Çocuklarımız orada ölecekler» sözüne karşılıkta savcının «Evet ölecekler» dediğini bildirdi.

Avukat Ziya Yergök, Mehmet Şerifoğlu, Hacı Ali Işık, Elif Tuncer, Ali Şahin, Ülkü Tolunay da Adana Barosu'na bir dilekçe vererek Baro'nun harekete geçmesini istediler. Onlar da cezaevindeki vahşeti dilekçelerinde anlatmaya çalıştılar.

«Hücrelerin tabanı tamamen su dolu. Lağımdan çıkan su içinde tutuklular bu ıslaklıktan korunmak için

üzerlerindeki elbiselerini yere sererek oturabildiklerini, daracık olan hücrelerde birden fazla kişi konulduğu için içerdekilerin oksijen yetersizliği yüzünden ciddi anlar yaşadıklarını, hücrelere konulanların önce göstermelik doktor muayenesinden geçirildiklerini, kadın tutukluların hücre diye tuvaletlere kapatıldıklarını, bunların tuvalet gereksinimlerini yerde ve birbirlerinin yanında gidermek zorunda bırakıldıklarını ve bu tuvalet hücrede kurbağa ve farelerin yanı sıra yılan da bulunduğunu, bunlardan cezaevi yönetiminin haberdar olduğunu saptamış bulunmaktayız.»

Birçok kişi cezaevinde geçen sürenin önemli bir kısmını bu ölüm hücrelerinde geçirdi. Nevin Baktaş 1984'ün Kasım ayında Adana Cezaevi'ne götürüldü ve orada geçen 1.5 yıllık sürenin 1 yılı hücrede geçti. Mürüvet Çakırerk toplam 430 gün hücrede kaldı. Cezaevinde kaldığı sürenin önemli bir bölümünü hücrede geçiren ve sonra tahliye olan bir kişi o hücrelerden sağ çıkabildiğine belki de şaşarak cezaevini anlattı:

«Yerin kaç metre altında olduğunu bilmiyorum. Her yanından aşırı nemden dolayı sanki su sızıyor. Yerlerde her zaman bir miktar su bulunuyordu. Bu hücrelerde yatak dahi yoktu. Bazen bu ıslaklık karşısında üzerimizdeki elbiseleri çıkartıp yere seriyor ve onlar üzerinde uyumaya çalışıyorduk. Kadın tutuklular da aynı hücrelere atılıyor ve bizimle aynı hareketlere maruz kalıyorlardı. Aylarca ailelerimizle görüşemediğimiz oluyordu. Zaten görüşme de uzaktan şöyle bir bakıyorsun ve ancak 'nasılsın, iyi misin' der demez görüşmenin bittiği haykırılıyordu. Biz hem düşüncelerimizden dolayı mahkum edildik, hem de bize zorla dua okutmaya çalışıyorlardı; zorla İstiklal Marşı söyletmeye çalışıyorlardı. Spor yapmak dahi askeri emirle oluyor, bizim kendi isteğimizle spor yapmamıza izin verilmiyordu. Bazen bu hücrelere birkaç kişi konuyorduk. Bazen günlerce uyumadığımız oluyordu. Aslında uyumamıza da uyumak denmez, baygınlık gibi birşey, havasızlık, iğrenç bir lağım kokusu ve

günlerce süren uykusuzluktan sonra bir baygınlık çöküyordu üzerimize. Yatak filan yoktu. Üzerimizdeki elbiseleri çıkartıp onun üzerinde uyumaya çalışıyorduk. Uyuyup uyumadığımızın dahi farkında olmuyorduk. Bu bazen aylarca sürüyordu...»

Mektuplaşmalarına dahi izin verilmiyordu. Avukatlarıyla dahi mektuplaşmaları, devam eden davaları hakkında bilgi almaları mümkün değildi. Bazen zoraki izin verildiğinde mektuplar yarı yanmış çıkıyordu. Garbis Altınoğlu avukatı Osman Ergin'e mektup yazıyor, devam eden davasını soruyordu, ama mektup ateşe tutulmuş ve yarı yanmış olduğu için mektubun okunması mümkün değildi. Cezaevi yönetimi Garbis'in mektuplarında şifreli yazı arıyordu. Garbis Altınoğlu'nun ermeni olması da cezaevi yönetiminin baskılarının bir kat daha artırılmasına yol açıyordu. Garbis Altınoğlu yakalandığında radyoda, televizyonda ve basında onun Asala ile bağlantılı olduğu haberlerini verenler sonradan bu yalana kendileri de inanmış! olacaklar ki Garbis Altınoğlu tutuklandıktan ve mahkum olduktan sonra bile birçok kez bu «neden»le işkence gördü.

Halbuki Garbis Altınoğlu mahkemede yaptığı savunmasında kendisine yapılan işkenceleri anlatırken aynı zamanda Asala ile hiçbir bağlantısı olmadığını da belirtiyor ve Asala'nın «küçük burjuva anarşist bir örgüt kendisininse marksist-leninist» olduğunu açıklıyordu.

Gözaltında başlayan süreç cezaevlerinde «45 milyonun rahatı için 5 milyonu biçme» oyununa dönüşüyordu. Evet böyle açıklanıyordu cezaevlerinde olanlar, ama gerçekte bir milyonu bile bulmayan bir avuç insanın rahatı için bütün toplumu susturma ve gerekirse yalnızca beş milyon değil 45 milyonu da biçme oyunuydu oynanan bu oyunun adı.

BİR SEMPOZYUMUN ARDINDAN ADLİ TIP'TA DENEYLER

Cezaevlerindeki oyuna bazen hekimler de çok bilimsel(!) deneyler yapmak için katıldılar. Türkiye'de 1980' den sonra başlayan bazı ilginç «sempozyumlar» oldu. Birçok yerli ve yabancı bilim adamı(!) «Türkiye'deki teröristlerin Rehabilitasyonu» için «Uluslararası Sempozyum»a çağrıldılar. Sempozyuma katılanların isimleri «çok gizli» tutuldu. Toplantıya katılacak olanlar çok önceden harıl harıl tebliğler hazırlamaya başladılar. Ve toplantıya Adalet ve İçişleri Bakanları, Milli Eğitim Bakanı, YÖK Başkanı İhsan Doğramacı, Prof. Turan İtil, Prof. Ayhan Songar, Prof. Sulhi Dönmezer, Avrupa Konseyi muhafazakar milletvekillerinden oluşan ve terör olaylarını araştırmak ve tedbirler geliştirmek amacıyla Konsey çerçevesinde oluşturulan komisyon üyeleri, CIA' nın Türkiye ve Orta-Doğu Masası Şefi Paul Hanze, Emniyet Müdürleri, Milli İstihbarat Teşkilatı görevlileri,... v.s., katıldılar. Toplantılarda tutuklularla ilgili bazı tebliğler sundular.

Bu sempozyumda tebliğ sunanlar arasında Prof Turan İtil ve Prof. Ayhan Songar da bulunuyordu. Sempozyumda tutuklular üzerinde yaptıkları deneylerden bahsediyorlardı. Acaba bu deneyler nasıl yapılmıştı? Kim bunlara tutuklular üzerinde deney yapmaları için izin verdi?

THKP-C (Dev-Sol) davası sanıklarından 18 tutuklu 16.5.1985 tarihli bir dilekçeyle 1. Ordu ve Sıkıyönetim Komutanlığı II Nolu Askeri Mahkeme Başkanlığı'na bir dilekçeyle suç duyurusunda bulunuyorlardı. Cezaevlerinden birçok arkadaşları ve dilekçede imzaları bulunan bazılarının cezaevinden zorla alınarak Adli Tıp'ta üzerlerinde deney yapılmaya çalışıldığını söylüyorlardı. Bu dilekçeye göre gelişmeler nasıl olmuştu?

«.. Bu araştırmanın ilk adımı 1981 sonbaharında atıldı. Sultanahmet ve Metris Cezaevlerinde önceden hazırlanmış formlar doldurtuldu.

... 1982 yılında Metris Cezaevi'ne bir psikolog atandı. Askeri üniforma taşıyan (Asteğmen) hiçbir şekilde ismini ve nereden geldiğini açıklamadı ve bugüne kadar da kimse bu kişinin kimliği hakkında bir bilgi edinemedi... Psikolog gelir gelmez ilk olarak bağımsız olarak isimlendirilen işkence, baskı ile yıkılıp korkutulan bunalım içindeki insanlar ve hemen hergün basını işgal eden itirafçı diye adlandırılan hainlerle ilişkiye geçti. Onları 'tedavi' etmeye başladı. Tedavi bir süre o kadar ilerledi ki bu insanların ailelerini de kapsamaya başladı.

Cezaevine bu psikoloğun gelişinden sonra diğer doktorlar muayeneye çıkan bütün hastaları 'senin hastalığın psikolojik' diyerek psikoloğa göndermeye kalkıştılar. Tedaviye ilk olarak gidenlere söylenen ilk söz şu oluyordu: 'Sizlerin hastalığının nedeni içinde bulunduğunuz baskılardır. Örgütlerin baskılarından kurtulmanız gerek. Öncelikle onların arasından ayrılmalısınız. Ancak o şekilde iyileşebilirsiniz. İyileşmenizin temel koşulu budur. Söylenen bu sözlerden sonra, ne oldukları, etkileri, isimleri belirsiz ve açıklanmayan şişeler içinde numaralanmış ilaçlar içirilmeye başlandı. İlaçların hemen hepsi reçetesiz satılmayan uyuşturucu ilaçlardı. İlaçları alanlar en az iki gün yarı baygın dolaşıyor, kimseyle konuşmuyor, içine kapanıyor, çevresinde olanlara kayıtsız kalmaya başlıyordu. İlaçları psikolog hergün kendi yanında içiriyor ve sonra tutuklu üzerindeki etkilerini not ediyordu...

Bugün bu ilaçların gizli olarak tutuklulara verildiğine dair kuvvetli belirtiler vardır...

Psikoloğun tedavide(!) kullandığı yöntemlerden biri de tehdittir... Çünkü bir süre sonra psikoloğa kimse çıkmamaya başlayınca zorla koğuşlardan arkadaşlar psikoloğa çıkartılmaya çalışıldı. Psikoloğun tavsiyesiyle bazı tutuklular ayıklanıp tecride alındı. Lider olarak bilinenlere cezaevinde psikolog nezaretinde işkence yapıl-

dı... Sonuçta arkasında bir sürü hapçı, uyuşturucu düşkünü, yaşama küsmüş, bunalımlı bir sürü insan bırakan psikolog 1984 sonlarında ortadan kayboldu...»

Ancak 1983 yazbaşlarında Adli Tıp'ta bir başka deney hazırlanmıştı. Bu bazı örgütlerin «lider» olarak bilinen veya «iflah olmaz» tanısı konmuş kişileri üzerinde uygulanacak bir deneydi.

«.. Bu tarihlerde Metris'te kalan Devrimci Sol davasından 10 kişi (Oğuz Ata Çınar, Mustafa Dalkıran, İbrahim Bingöl, İbrahim Erdoğan, Kadir Güzelçay, Sabri Temel, Refah Modan, Faruk Ereren, Mustafa Kamil Uzuner, Murat Karabulut) koğuşlarından zorla alınarak Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Adli Tıp binasına götürüldüler. Tutuklular burada bir odaya kapatılarak burada bir süre misafir edilecekleri belirtildi, elbiseleri alındı, pijama niyetine birşeyler giydirilmeye çalışıldı.

Tutuklular yetkili biri gelip durumu anlatmadıkça herhangi bir şeyi kabul etmeyeceklerini açıklamaları üzerine Ayhan Songar ve Adli Tıp Psikiyatri bölümünden bazı doktorlar ve Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Psikiyatri bölümünden Songar'ın ekibi geldi.

Uzun uzun yemeklerin kalitesinden, haftada bilmem kaç defa çıkan tavuktan, köfteden, çorbadan bahseden Ayhan Songar 'terör olayları üzerinde tüm dünyada yayınlanmak üzere bir araştırma yapıyorum. Terörün psikolojik temellerini bilimsel olarak ortaya çıkarmak bu çalışmanın temel amacıdır. Kişinin ruhsal durumu, geçmişi, kişisel özellikleri v.s. v.s.. akla gelebilecek her şeyi araştıracağız. Bu herşeyden önce ülkemize ve bilim dünyasına hizmettir. Siz'er de bilime saygılı insanlarsınız. Bana bu konuda yardımcı olmak durumundasınız. Buna inanıyorum. Bu çalışmanın sonuçları hiçbir devlet kurumuna verilmeyecek, aleyhinize kullanılması engellenecek. Sadece sizi değil ben sağcıları ve normal suçluları da inceliyorum. Bir mukayese de söz konusu olacaktır araştırmamızda. Ayrıca araştırma sonucu sizlerde bazı zihinsel hastalıklar çıkarsa bunun davanızda lehinize bir du-

rum olarak kullanılmasını sağlarız. Hatta bazı kişiler için af bile söz konusu olabilir. İki yöntemimiz olacak. Birincisi soru-cevap, karşılıklı konuşma; diğeri de ilaç ve tıbbi araçların kullanılarak çalışılmasıdır. Bu arada zeka düzeyiniz de ölçülecek ve isteyen arkadaşınıza sonuç bildirilecek v.b.. Ayhan Songar'ın çeşitli cilalarla sunmaya çalıştığı bu durum kobaylıktan başka bir şey değildi..»

Tutukluların tepkileri karşısında Songar «Adli Müşavirlikten izin aldıklarını, bu deneyler için Genelkurmay'ın izni olduğunu» söyleyerek bu kez tutukluları tehdit etmeye tutukluları ikna etmek için her birine bir hastalık uydurmaya başlar: «Sende paranoya var. Biz tıpta iki kere aynı kelimeyi söyleyene paranoya deriz.» «Sende şu var», «sende bu var». Ancak tutuklular üzerinde deney yapmayı başaramaz. Tutuklular Cezaevine getirildikten sonra mahkemeye suç duyurusunda bulunurlar. Bu suç duyurusunun «mahkemeyi ilgilendirmediğine. İlgili mercilere başvurmakta muhtariyet»lerine karar verilir.

Ancak burada yapılan deneyler durmaz ve yeni bir ekip deneye alınır. Yalnız İstanbul'da Adalet Bakanlığı'na bağlı Adli Tıp Başkanlığı binasında değil, bu deneyler birçok cezaevinde de yapılır. Elazığ Cezaevi'nde yapılan deneyler sonucunda birçok kişi yapılan bu insanlık dışı deneylerden dolayı bütün zihni melekelerini kaybetmiş yaşayan ölüler haline getirilirler.

21 ve 23 Ocak 1985 tarihindeyse Prof. Turan İtil ve Prof. Ayhan Songar Genelkurmay Başkanlığı'ndan aldıklarını söyledikleri özel izinle tutuklular üzerinde yaptıkları bir deneyin sonuçlarını «Türkiye'de Teröristlerin Rehabilitasyonu Uluslararası Sempozyumu»nda açıklarlar.

12 Eylül'le birlikte sistematik olarak yaygınlaştırılan işkenceler, yığınlar halinde gözaltına almalar, kayıplar, ölümler, idamlar, bütün demokratik hak ve özgürlüklerin yok edilmesi sola karşı başlatılan bir uygulamanın yalnızca bir yanını oluşturuyor. Bu sürecin bir başka yanınıysa değişmeksizin yıllardır sürdürülen «köpekler», «alçaklar», «bölücüler», «vatan hainleri», «anarşistler, teröristler»le başlayan resmi kampanyalar. Ancak basının ve TRT'nin «yardım»larıyla sürdürülen bu kampanya hiçbir zaman inandırıcı olamadı.

12 Eylül'le birlikte başlatılan bu uygulamada amaç çok açıktı: Sol imha edilirken bir yandan da halkın önünde mahkum edilecekti. Binlerce devrimci gözaltına alındı, sorgu odalarında öldürüldü, sakat bırakıldı, cezaevlerine dolduruldu. Ve bir yandan da resmi kampanya hiçbir karşı cevaba izin verilmeksizin sürdürüldü. Amaç «Kardeş kavgasını önlemek», «ülkede istikrar ve huzuru sağlamak» olarak açıklandı.

1986 yılına gelindiği zaman kayıp sayısını SHP milletvekili Fikri Sağlar tahmini 800 olarak açıkladı, gözaltına alındıktan sonra sorguda öldüğü resmi ağızlar tarafından açıklanan, işkence sonucu ölümlerin toplam sayısı konusundaysa, bugüne kadar kesin bir bilgi elde edilemedi. Tutuklanan devrimciler içinde işkence görmemiş tek bir kişi yok. Ve devrimcilere karşı yapılan işkencelerin, tutuklamaların, haklılığını göstermek isteyen resmi kampanyalara bazı «aydın»ların sivil kampanyaları da eklendi.

Yeni kampanyanın temsilcileri resmi dilden daha inandırıcı olmak zorundaydılar. Onun için de daha ince düşünülmüş kampanyalar organize etmeliydiler. «Köpekler», «alçaklar» diye söze başlayamazlardı. «Solcu özgür bir birey» gibi düşündüklerini söylemeliydiler. Öyle de yaptılar. Bütün sol örgütlerin bireyin özgürlüğünü

yoketiği, devrimcilerin muhafazakar olduğu, çoğulcu demokrasinin hâlâ aşılamamış insanlığın keşfettiği en iyi sistem olduğu v.b.. gibi zırvalar üzerine «teori»ler kurmaya giriştiler. «Canım bu solculara yapılan işkenceler gerçekten kötü. Vah.. Vah çok kötü yapmışlar»la başlayan işkenceye «karşı» konuşmaları «Bu devrimciler de çok şey yaptı. Bunların kuracağı sosyalizmde de yaşanmazdı»yla noktalandı.

Aynı yol cezaevlerinde de denenmişti. Birçok kişi zorla psikiyatriste götürülerek «Siz hastasınız. Ancak bağımsız bir birey olur ve örgütsel bağlarınızı kopartırsanız hastalıktan kurtulursunuz» denmişti. Eşi cezaevinde bulunan birçok kadına «Eşini bırak, özgürce yaşamana bak» dendi, birçok kadın cezaevinde bulunan eşini boşaması için gözaltına alındı. Örneğin eşi Cezaevinde tutuklu bulunan Sevgi Erdoğan birkaç kez Emniyet 1. Şube tarafından gözaltına alınmış ve eşini boşaması için baskıya uğramıştı. Sevgi bu nedenle T.B.M.M. Başkanlığı'na, Adalet Bakanlığı'na, İçişleri Bakanlığı'na, Genelkurmay Başkanlığı'na birkaç kez dilekçeler yazmak zorunda kaldı.

Kuklalar ister bir işkenceci olarak ortaya çıksınlar, ister bir cellat, isterse de bir «aydın», bunlar halkın karşısında hiçbir zaman kendilerini savunamazlar. Bunun tarihte de örnekleri çok. Türkiye'de de farklı olacağını sanmak güç. Bunun hem de uzak bir ihtimal olduğunu sanmıyorum. Çok yakın bir gelecekte «düş»lerin gerçek olduğunu göreceğiz ve yaşayacağız.

Evet 12 Eylül 1980'li yıllar tarihimizde son derece trajik bir dönemi simgeliyor. İşkenceler, kayıplar ve işkencede ölümler son derece trajik olaylar. Ama tarihte bu tür olaylar ne ilk ne de henüz son olacak. Latin Amerika oligarşilerinin tarihinde kanlı cellatları eliyle yarattıkları trajik tablo örnekleri çok var. Ama ne kitle katliamları ne soykırımlar, ne de işkenceler asla toplumların sömürüsüz bir dünya umutlarını yok edemedi, edemeyecek. Toplumlar, olaylar ne denli trajik olursa olsun

hiçbir zaman demokrasi isteklerinden vazgeçmediler.

Eğer yığınlar halinde tutuklamalar, işkenceler, kayıp oğlunu arayan anaların gözyaşları ve mezarları dahi bilinmeyen yüzlerce ölüm olayı bazı «aydın»larda bugün devrimcilere alçakça küfretme cesareti yaratmışsa bunun da geçici olduğunu görmemek için kör olmak gerekmez. Hem de 12 Eylül sorgu odalarında yaşanan birçok olay bunun kanıtlarıyla dolu.

İstanbul'da Sansaryan Hanı'nın üst katında eski Emniyet 1. Şube Müdürlüğü olan bölümün hücrelerinden birinin duvarında şöyle bir yazı vardı, belki de tırnakla yazılmış: «İnkılâpçı onurunu korumak için diren.»

Aradan yıllar geçmişti ki 12 Eylül 1980 sonrası gözaltına alındığında Gayrettepe Emniyet Müdürlüğü hücrelerinde bu kez aynı sözler kulaklarında çınladı. Duyduğu ses «Direnin arkadaşlar, direnin. Kazanacağız!» diye bağırıyordu. Gözleri hafifçe buğulandı ve sanki biraz önce «Artık her şeyiniz bitti» diye söze başlayan polise cevap verircesine kendi kendine «Hayır! Hiçbir şey bitmedi» dedi.

Yıllar öncesini düşündü. 12 Mart'ta da gözaltına alınmış, tutuklanmış o dönemde de aynı sözler söylenmişti. Birden yaşını düşündü, elli yaşını geçmişti. Şimdi hücredekiler içinde belki de en yaşlısıydı. 12 Mart döneminde gözaltına alındığında bu çocukların ilk veya ortaokul öğrencileri olduğunu hesapladı. 12 Mart 1971'den on yıl sonra «köklerinin kazındığını» bu kez tekrar duyuyordu, ama bu kez 1971'in çocuklarıyla ve aynı hücrede.

«Gözaltına alındığımda bir odaya koydular. Zincir şakırtıları, işkence odasından yayılan feryat ve çığlık sesleri hiçbir an durmuyordu. Özellikle de arada bir 'Artık herşey bitti. Bundan sonra size hayat hakkı yok. Bu ülkede kökünüzü kazıyacağız. Şu anda hepinizi gebertebiliriz kimse de birşey demez. Aklınızı başınıza toplar bize yardımcı olursanız az cezalarla sizleri kurtarırız. Yoksa geberir gidersiniz' diyen görevli polisin sesi geliyordu. Kaldığımız yerin hemen önünde şerbetçi gibi do-

laşıp aynı lafları tekrarlayıp duruyordu.

Ben bu sözleri o kadar çok duydum ki hiç yabancısı değildim. Şimdi de duyuyordum. İlk kez beni fabrikadan 'birgün de şu fabrikada kendimiz için çalışıp yaşayabilsek' dediğim için 'komünizm propagandası' yaptığım gerekçesiyle gözaltına aldıklarında duymuştum... Şimdi de duyuyordum.

Galiba akşama doğruydu, birisini getirdiler. Karşımızdaki bir yere zincirle bağladılar. Bir grubu da sorguya götüreceklerdi. Birden bir ses duydum. Genç birisiydi herhalde, yeni getirilip zincirle bağlanan arkadaştı. 'Arkadaşlar direnin, direnmek zorundayız. Burada onurumuzu korumak zorundayız. Burada ölebiliriz, ama asla yıkılmamalıyız. Bizler özgürlüğün savaşçılarıyız. Bizler devrimcileriz ve inançlarımız için buradayız. Yıkılmayın, yılmayın ve direnin! İnançlarımız ve onurumuz için direnin! Biz halkımızın onuruyuz!...' diye bağırmaya başladı. Hafifçe gözlerimin buğulandığını hissettim. İçimde ansızın bir coşku belirdi. Sansaryan Hanı'nın hücresindeki yazıyı düşündüm. Şimdi o yazı yine hücrelerde, ama bu kez bir ses olmuştu. Bir kez daha inandım yok olmadığımıza, yok olmayacağımıza, yok edemeyeceklerine...»

Ne işkencecilerin ne de cellatların zalimliği tarihin yasalarını yok edebildi. Eğer tarihin yasalarını yok etmek mümkün olabilseydi, belki o zaman bugün bizler için «düş» olan dünyanın, gerçek olması önlenebilirdi. Bugün yeryüzünün önemli bir bölümünde gerçek olan bir «düş»ü yok etmek için henüz bir silah keşfedilemedi. Tarihin yasalarını işkencelerle, katliamlarla yok etmek mümkün olsaydı, bu «düş» —ki o zaman gerçekten bir düştü— Spartaküs'le birlikte çoktan yokolmuştu. Ama hiçbir zaman olmadı.

12 Eylül'de Türkiye'de de yok edilemedi o «düş». Hiçbir zaman da edilemeyecek. İşkenceler ne kadar acı-

masız olursa olsun, katliamlar ne kadar acımasız olursa olsun, tarihte eşi görülmemiş bir baskı örneği de olsa mutlaka ve mutlaka o «düş» gerçekleşecek.

«Venceremos»

YALÇIN YAYINLARI

BİLİM/BELGE/İNCELEME
DİZİSİ

HAPİSANE MEKTUPLARI
ANTONIO GRAMSCI

●

DREYFUS OLAYI
EMILE ZOLA
(3. Basım çıkıyor)

●

SABRA VE ŞATİLA KATLİAMLARI
AMNON KAPELIOUK

●

BORÇ TUZAĞI
IMF VE ÜÇÜNCÜ DÜNYA
CHERYL PAYER

●

27 MAYIS
MENDERES'İN DRAMI
RASİH NURİ İLERİ
(3. Basım)

●

GÜNÜ GÜNÜNE
EROL TOY

●

TARİHLE RANDEVU
BEYRUT'UN ATEŞ ÇEMBERİNDE
FKÖ
CENGİZ ÇANDAR

- «... Oğlumu arıyorum, bulana kadar aramaya devam edeceğim. Ama bir gün mutlaka bulacağım. Mutlaka bir gün...»
- «... Öldürüldüyse mezarını bilmek istiyorum. Mezarına gidip çiçekler bırakmak istiyorum. Ben anayım, hiç olmazsa bana bunu yasaklamasınlar.. Bana bunu yasaklayamazlar...»
- ... Önce sorgudan getirip çırıl çıplak attılar ve sonra da alıp götürdüler. Bir daha da kimse görmedi onu... Hâlâ kayıp.
- ... Süleyman artık Zindancıarkası Mezarlığı'ndaydı. Bilinen veya bilinmeyen yüzlerce kayıbın anası, babası gibi «Bari ölüsünü versinler, hiç değilse mezarını ziyaret ederiz» demiyecekti. Ağa Cihan şanslıydı!... Oğlunu bulmuştu.
- ... Ölümünden bir süre sonra gözyaşlarını silen ana Meryem Tunç açıkladı onun suçsuzluğunu: «O ülkesini ve ülkesinin insanlarını severdi. O suçsuzdu, ama onu yüreğimin parçasını işkenceciler öldürdüler. O suçsuzdu...»
- ... Ataman İnce işkence ile öldürüldü. Ve birgün onun gözaltına alınmasına yolaçan siyasal düşüncelerin suç olmaktan çıktığı gün ortada yalnız bir tek suç kalacak: «Onun işkence edilerek öldürülmüş olması». Bu gerçek ne bugün ne de yarın değişecek.
- ... ne yargı önüne çıkabildi, ne bir söz söyleyebildi. Ortada yalnızca iddialar ve onun işkencede öldürülmüş olması kaldı.
- «... Bunların hesabı mutlaka bir gün sorulacak. Mahkemede bir keresinde oğluma işkence yapanları gördüm, yüzümüze bakamadılar. Önce yıkıldım, çöktüm. Sonra dedim ki kendi kendime 'dimdik durmalıyım'. Oturuyordum ayağa kalktım, başım dimdik durdum. Düşünebiliyor musunuz o anda beni, bir annenin yanında oğluna yapılan işkenceleri bir bir anlatılıyor. O anda sanki oğluma yapılanlar gözlerimin önünde canlandı. Evladım işkencecilerin tekmeleri altında kıvranıyordu... görmüş gibiyim. Bunlar ortaya çıkacak, bu umutla yaşıyorum.»
- ... Öldürüldü ve «Ölüm İstatistikleri»nin «çatışmada ölenler» kategorisinde sayıldı. «Hüviyeti Meçhul» dendi ve kimbilir hangi mezara verilen bir numarayla gömüldü?
- ... Ve Uluslararası Af Örgütü şu açıklamayı yaptı: «... Çabalarımız Bahadır Dumanlı'yı kurtaramadı. Bize sadece onun için yas tutmak kalıyor.»
- ... Cezaevlerinde hekimlik yemini etmiş doktorlar da seçim yapmak zorundaydılar: Ya yeminleri, ya da cezaevi kuralları. Metris Cezaevi'nde görevli doktor çoktan tercihini yapmıştı. Adil Can'a «Eğer tek tip elbise giymezse, ilaç alamaz» dedi. Tutukluların Adil'in durumunun ağırlaşması üzerine «doktor isteriz» çığlıkları saatler sürdü. Adil nihayet doktora revire çıkartılabildiğinde de fazla bir şey yapılmaz. ... Adil Can'ın ölümünün sorumlusu kim? Adil Can öldü mü? Yoksa öldürüldü mü?
- ... «Psikoloğun tavsiyesiyle bazı tutuklular ayıklanıp tecride alındı. Lider olarak bilinenlere cezaevinde psikolog nezaretinde işkence yapıldı... Sonuçta arkasında bir sürü hapçı, uyuşturucu düşkünü, yaşama küsmüş, bunalımlı bir sürü insan bırakan psikolog 1984 sonlarında ortadan kayboldu...»

KDV Dahil 1050 Lira